

Bu metnin İngilizceden Türkçeye çevirisi, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun hayata geçirdiği Sivil Düşün AB Programı desteğiyle, Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği tarafından yapılmıştır.

© 2018

Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

Dağ.: Genel
4 Ekim 2017

Orijinal: İngilizce
Sadece İngilizce, Rusça ve
İspanyolca

Engelli Kişilerin Hakları Komitesi

Türkiye tarafından Sözleşmenin 35. maddesi uyarınca sunulmuş olan ilk rapor, 2011 yılına kadar^{*,**}

[Verilerin alınması: 3 Ağustos 2015]

GE.17-17412(E)

Please recycle

İçindekiler

	<i>Sayfa</i>
Kısaltma listesi	3
Önsöz	5
Bölüm I. Genel Hükümler	6
Madde1-4:	6
Genel Hükümler ve Zorunluluklar.....	7
Bölüm II. Özel Hükümler (Spesifik Haklar).....	10
Madde 5: Eşitlik ve Ayrımcılık yapmama	10
Madde 6: Engelli kadınlar.....	12
Madde 7: Engelli çocuklar.....	12
Madde 8: Farkındalık yaratma	13
Madde 9: Erişilebilirlik.....	15
Madde 10: Yaşama hakkı	17
Madde 11: Risk durumları ve insani acil durumlar	17
Madde 12: Kanun önünde eşit tanınma	18
Madde 13: Adalete erişim.....	19
Madde 14: Kişinin özgürlük ve emniyeti.....	21
Madde15: İşkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezalardan muaf olma	22
Madde 16: Sömürü, şiddet ve istismardan uzak olma	22
Madde 17: Kişinin bütünlüğünü korumak	24
Madde 18: Eylem ve milliyet özgürlüğü	24
Madde19: Bağımsız yaşamak ve topluma dahil edilmek.....	24
Madde 20: Kişisel mobilite.....	27
Madde 21: İfade ve düşünce özgürlüğü ve bilgiye erişim	28
Madde 22: Mahremiyete saygı.....	29
Madde 23: Ev ve aileye saygı	29
Madde 24: Eğitim.....	30
Madde 25: Sağlık	34
Madde 26: Habilitasyon ve rehabilitasyon.....	36
Madde 27: İş ve istihdam.....	37
Madde 28: Yeterli yaşam standardı ve sosyal koruma	42
Madde 29: Politik ve umumi hayata katılım.....	45
Madde 30: Kültürel hayat, eğlence, dinlence ve spora katılım.....	46
Madde 31: İstatistikler ve data koleksiyonu.....	49
Madde 32: Uluslararası işbirliği.....	50
Madde 33: Ulusal yürütme ve izleme.....	51

Kısaltma Listesi

AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EB	Engelli Bireyler
EKHS	Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi
EDES	Engelliler Destek Programı
EHK	Türk Engelliler Hakkında Kanunu
EUR-OPA	Avrupa ve Akdeniz'de Büyük Afetlere ilişkin Anlaşma
EYHGM	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
FATİH	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
GETEM	Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Merkezi
ICF	İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması
ISKUR	Türkiye İş Kurumu
KOSGEB Başkanlığı	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
Mad.	Madde
MATRA	Hollanda İkili İşbirliği Programı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ÖMSS	Özürlü Memur Seçme Sınavı
ÖSYM	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
ÖZIDA	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
PROGRESS	Avrupa Birliği İstihdam ve Sosyal Dayanışma Programı
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurumu
SHÇEK	Türk Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TIKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TRT	Türk Radyo Televizyon Kurumu

TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
UDEP	Ulaşılabilirlik Destek Projesi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCAP	Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

Önsöz

1. Tüm engelli bireylerin (EB'ler) tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit olarak yararlanmasını teşvik eden Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi (EKHS), 30 Mart 2007'de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından imzalanmıştır. EKHS'nin onaylanması, 3 Aralık 2008'de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen 5825 sayılı Kanunla onaylanmış ve onay süreci, 27 Mayıs 2009'da 2009/15137 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tamamlanmıştır. 28 Eylül 2009'da BM Sekreterliğine belgeleri sunmayı takip eden 30 günün ardından, Türkiye Cumhuriyeti için bağlayıcı olmuştur. EBHS'nin Seçmeli Protokolü 28 Eylül 2009'da imzalanmıştır ve onay süreci halen devam etmektedir.
2. Anayasanın 90. maddesi gereğince yürürlüğe giren uluslararası bir sözleşme olan EBHS - diğer tüm insan hakları sözleşmeleri gibi - normlar hiyerarşisinde Anayasa ile aynı güce sahiptir. Bu çerçevede, EKHS sadece tüm hukuki ve idari düzenlemelerin temelini oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda bağımsız Türk mahkemelerinin doğrudan başvurabileceği bir hukuk ilkesini oluşturur.
3. İç hukukta EKHS'nin içeriği ve statüsünden dolayı; Türkiye tarafından onaylanması, Türkiye'de EB'lerin haklarının korunması, geliştirilmesi ve artırılması için önemli fırsatlar yaratmıştır. Ayrıca EB'lerin haklarının geliştirilmesi, ulusal uygulamaları uluslararası kabul görmüş standart seviyelerine taşıma, uygulama süreçlerinin takibinin teşvik edilmesi, Türkiye'de engellilik yasalarının ve politikalarının etkinleştirilmesi ve bu politikaların uygulanmasında olası eksikliklerin ortadan kaldırılmasına bağlanmıştır.
4. EKHS'nin 35. maddesi uyarınca hazırlanan bu ilk rapor, EB'in insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ve mevcut durumu EBHS perspektifinden değerlendirmek için alınan tedbirleri ve ilerlemeyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.
5. Sözleşmenin uygulanması için Türkiye'nin odak noktası olarak belirlenen Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) koordinasyonunda hazırlanan bu raporun hazırlanmasında "Devlet Tarafları tarafından EBHS madde 35'e göre sunulacak Antlaşmaya Özel Kılavuz Hakkında Rehberler" referans olarak alınmıştır.
6. Bu raporun hazırlanma sürecinde, EYHGM, EB'leri temsil eden kuruluşlar, üniversitelerin insan hakları merkezleri ve engel ile ilişkili konularda politika oluşturma alanında çalışan ya da EB'lere servis veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaptı. Bu işbirliği aracılığıyla EYHGM, yaklaşık 200 kurum veya kuruluştan bilgi toplamıştır. Raporun hazırlanmasında şeffaf bir yöntem izlendi. Rapor taslağı EYHGM'nin resmi web sitesinde yayınlandı ve böylece Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) tarafından yapılan yorumlar veya öneriler için açılmış oldu. Ayrıca, ulusal rapor taslağı üzerinde tartışmak ve görüş almak amacıyla raporun yayınlanmasından itibaren 2 hafta sonra farklı engelli gruplarını temsil eden çeşitli organizasyonlar ile bir toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıda, engelli kuruluşlarının temsilcileri, Türkiye'de EB'in haklarının yasal olarak önemli ölçüde garanti altında olduğunu belirttiler, ancak yine de, söz konusu güvencelerin uygulanması aşamasında atılması gereken adımlar vardı.

Bölüm I: Genel Hükümler

Madde 1-4

7. EB'lerde bilgi ve veri eksikliğini gidermek amacıyla 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından Özürlüler İdaresi Başkanlığı (OZIDA) ile birlikte Aralık 2002'de gerçekleştirildi. Engelli bir kişinin tanımı ankette şu şekilde yapılmıştır; "Fiziksel kapasitelerinde, doğuştan olan ya da olmayan, bir eksiklik sonucunda normal bir bireyin ve/veya sosyal yaşamının gereklerini tamamen veya kısmen güvence altına, alamayan kişi". Araştırmanın bulgularına göre engelli nüfusun genel nüfusa oranı % 12.29'dur. Toplam engelli nüfusu 8,4 milyon kişiye karşılık gelmiş ve engellilik türlerine göre nüfus dağılımı aşağıdaki gibidir; % 9.7 kronik hastalıklar, % 1.25 ortopedik engel, % 0.48 zihinsel engel, % 0.38 konuşma ve dil bozukluğu, % 0.37 işitme engeli ve % 0.6 görme engeli (Ek 1 / Tablo No.2). EB'lerin yaş dağılımı, EB oranının yaşla paralel olarak arttığını göstermektedir. Ancak, kronik hastalığı olanlar için artış oranı daha yüksektir (Ek 1 / Tablo No.3). Engelin oranı cinsiyete göre incelendiğinde ortopedik, görsel ve işitme engelli kategorilerinde erkeklerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, kadınların oranı kronik hastalık kategorisinde daha yüksektir (Ek 1 / Tablo No.1). Ayrıca, engelli olma oranı, bölge, (Ek 1 / Tablo No.4) ve kentsel veya kırsal yerleşim yerleri (Ek 1 / Tablo No.5) açısından farklılık göstermektedir.

8. Küresel eğilimlerle paralel olarak, Türkiye'deki engelliliğe dayalı veri toplama kriterleri de bir dönüşüm geçirmektedir. Bu bağlamda, TÜİK tarafından 2011 yılında ülke genelinde gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Konut Araştırması, Washington Grubu kriterlerine uygun bir engel modülü içermektedir. 2011 nüfus projeksiyonuna dayalı bu araştırmanın sonuçlarına göre toplam nüfusun % 6.9'u en az bir engele sahip olduğunu ilan etmiş, % 3.3'ü yürüyüşlerinde veya merdiven tırmanmada zorluk çektiğini, % 1.4'ü görme güçlüğü, % 1.1'i işitme güçlüğü, % 0.7 konuşmada güçlük, % 2 akranları ile karşılaştığında öğrenmede basit hesaplamalar yapmada ve konsantre olmada zorluk ve % 4.1'i bir şeyleri tutma veya kaldırma konusunda zorlandığını beyan etmiştir (Ek 2 / Tablo No .2). Cinsiyete göre yorumlandığında, engellilik oranı erkekler için %5,9, kadınlar için %7,9'dur. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, en az bir engele sahip olduğunu beyan eden kişi oranının yaşla paralel olarak arttığı açıktır. Engellilik oranı 10-14 yaş grubunda %2,1, 60-64 yaş gurubunda % 16.5 ve 75 ve üstü yaş grubunda % 46.5'tir (Ek 2 / Tablo No.1). Genel olarak, en azından bir engele sahip olma oranı hem erkek hem kadınlarda yaşla paralel olarak artar. En az bir engelli nüfusun eğitim düzeyi ile ilgili olarak, bu popülasyonun eğitim seviyesinin genel popülasyona göre daha düşük olduğu görülmektedir. Genel nüfusun okuryazarlık oranı % 95.5 iken, engelli nüfus için % 76.7'dir. Bu oran engelli erkekler için % 89.1 ve engelli kadınlar için % 67.6'dır. Eğitimin genel seviyesindeki artışla kıyaslandığında, en az bir engeli olan bireylerin eğitim düzeyi azalmaktadır. Dahası, engelli kadınların eğitim düzeyi, tüm eğitim kategorilerinde erkeklerin düzeyinden düşüktür (Ek 2 / Tablolar No.3,4). En az bir engeli olan nüfusun işgücüne katılım oranı genel nüfusun katılım oranına kıyasla oldukça düşüktür. İş gücüne katılım oranı genel nüfus için % 45.4 iken EB'ler için % 22.1'dir. Cinsiyet bazlı değerlendirme, kadınların katılım oranının her iki kategoride erkeklerin oranına göre daha düşük olduğunu göstermektedir (Ek 2 / Tablolar No.5, 6).

9. Tıbbi bir yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 2002 Özürlüler Araştırması sonuçları, İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması (ICF) bakış açısına göre yapılan 2011 Nüfus ve Konut Sayımı sonuçları ile kıyaslanabilir değildir.

10. Anılan anketlere ek olarak, engellilik verileri elde etmek amacıyla belirli alanlarda yapılan anketlere engellilikle ilişkili sorular da dahil edilmiştir. Örneğin, engellilikle ilişkili sorular 2008 yılından bu yana ulusal seviyede iki yılda bir yapılmak üzere başlatılan Sağlık Anketi'ne dahil edilmiştir. Bu anket, uluslararası düzeyle karşılaştırılabilirliğe izin vermektedir.

11. 2005 yılının 5378 Sayılı Türk Engellilik Kanunu (TEK – Engelliler Hakkında Kanun), engelli bir bireyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Engelli doğuştan veya sonradan herhangi bir

nedenden çeşitli düzeylerde fiziksel, zihinsel, psikolojik, duyuşsal ve sosyal kabiliyetlerin kaybına bağılı olarak sosyal yaşama adapte olmakta ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çeken ve bu yüzden koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir". Aynı tanım, Engellilik Kriteri ve Sınıflaması Hakkında Yönetmelikte ve EB'lere verilecek Sağık Komitesi Raporunda "ağır engelli kişi" tanımıyla birlikte kullanıldı, Bu yönetmelikte "ağır engellilerin" tanımı řu şekildedir: "Tıbbi olarak % 50 engel oranına sahip olduğı ve diğerk kişilerin yardımı olmaksızın günlük faaliyetlerini yerine getirmekte güçlük çeken veya yetersiz olduğı değerkendirilen kişiler" (Madde 4).

12. EBHS'de kullanılan tanımlar doğrudan Ulusal Mevzuatta yer almamasına rağmen, ilgili tanımların içeriğıyle ilgili alınacak önlemler mevzuatta büyük ölçüde yer almaktadır. İletişim ve dil açısından, Ulusal Mevzuat, EB'ler için, tüm yaşam alanlarındaki tüm bireyler için iletişim imkânı sağılamak amacıyla özel prosedürleri ve/veya iletişim araçlarını geliştirmek için çeşitli tedbirleri içermektedir.

13. "Engelliliğe dayalı ayrımcılık" terimi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa (TCK) dahil edilmiş ve bu kanunun ilgili hükümlerine göre engelliliğe dayalı ayrımcı eylemler cezai yaptırımlara maruz kalmıştır.

14. "Makul düzenleme", ilgili hükümlerin eğitim ve çalışma ortamlarında gerekli fiziki düzenlemeleri yapma ve / veya EB'ler için materyallerin düzenlenmesi yükümlülüğünü ortaya koyacak şekilde Türk Mevzuatında yerini almıştır. Bu kavramlarla ilgili tüm yasal düzenlemeler raporun ilgili başlıkları altında ele alınacaktır.

Genel hükümler ve yükümlölükler

15. Türkiye'de yönetim yapısının örgütlenmesi ve işlevleri, merkezi yönetim ve yerinden yönetim ilkelerine dayanmaktadır. Merkezi idari yapısı açısından, Türkiye, coğrafi durum, ekonomik koşullar ve kamu hizmeti gereksinimleri temelinde illere ayrılmıştır; iller daha da alt düzey idari bölgelere ayrılmıştır (Anayasa, Madde 126). Ulusal apta Bakanlık kurumlarına "İl Örgütleri" adı verilir. İl örgütleri il ve ile idarelerinden oluşmakta ve tüm bakanlıkların illerde idareleri bulunmaktadır.

16. Yerel yönetimler, seçmenler tarafından seçilen anayasa ve karar alma organlarının ilkeleri kanunla belirlenen illerin, belediye ilçelerinin ve köylerin sakinlerinin ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş kamu kurum kuruluşlarıdır (Anayasa, Madde 127).

17. Türkiye'de EB'ler için hizmetler ayrı bakanlıklar ve yerel yönetimler tarafından verilir. Bakanlıkların merkezi örgütleri, il organizasyonlarının politikaları doğrultusunda politika oluşturma ve planlama faaliyetleri faaliyetlerini yönlendirmektedir. Merkezi yönetimin izleme faaliyetleri, ilgisine bağılı olarak merkezi veya taşra teşkilatı tarafından yürütölür.

18. EB'ler için politikalar üretmekten ve planlama hizmetlerinden sorumlu bir kurum olarak 1997 yılında Başbakanlığa bağılı olarak kurulan OZIDA, engellilikle ilgili konular / hizmetler çeşitli bakanlıklar tarafından oluşturulduğu için koordinasyon organizasyonu olarak yapılandırılmıştır. 2011 yılında Başkanlık, EYHGM olarak yeniden adlandırıldı ve 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) organizasyon şeması altında merkezi ve taşra düzeyinde yeniden yapılandırıldı.

19. EYHGM, ASPB'nin tüzel kişiliğine bağılı bir kamu kurumudur ve EB'lerin haklarını kullanmalarını desteklemek ve EB'ler için politika ve hizmetler geliştirilmesi amacıyla ilgili kuruluşlar ve kurumlarla koordinasyon içinde faaliyetler yürütölür. Bu kapsamda, engelliliği bütünsel bir yaklaşımla hükümet planlama araçlarında yaygınlaştırmaya yönelik olarak çalışır ve ayrıca EB'lerin temel sorunlarıyla uyumlu olarak belirlenen öncelik alanları için eylem planları hazırlar ve uygular. "Erişilebilirlik Üzerine 2010-2011 Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı" ve "2011-2013 Bakım Hizmetlerine İlişkin Strateji ve Eylem Planı" son örneklerdir.

20. 1963-67 döneminden bu yana Türkiye'de politika ve uygulamaların çerçevesini belirlemek amacıyla yürütölün Kalkınma Planları, engellilikle ilgili konularda planlama belgelerinin yaygınlaştırılmasında büyük önem taşımaktadır. Kalkınma planlarının ilk

periyotlarında, EB'ler için alınan tedbirler genel olarak onları bakım ve korunmaya muhtaç insanlar olarak görmektedir. Bununla birlikte, 1990'lı yıllardan başlayarak, bu tedbirlerin yerine EB'lerin toplumsal yaşama tam ve eşit katılımını sağlamayı amaçlayan önlemler alındı.

21. Türkiye'de EB'ler tarafından tüm insan hakları ve temel özgürlüklerin tam ve eşit bir şekilde kullanılmasının teşvik edilmesi ve sağlanması için alınacak önlemler ulusal politika düzeyinde belirlenmiştir. Engel konularının hak temelli bir yaklaşım altında politikanın tüm alanlarında uygulanması ve karar verme süreçlerine EB'lerin katılımının sağlanması Türkiye'de engellilik politikasının temelini oluşturmaktadır. Özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren, EB'lerin istihdam, erişilebilirlik, sosyal güvenlik, eğitim ve mesleki eğitim gibi birçok alanda karar verme süreçlerine ve sosyal yaşama katılımını sağlamak amacıyla birçok önemli kurumsal veya yasal düzenlemeler gerçekleştirildi.

22. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), Başbakanlığa bağlı olarak 1997 yılında 571 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ve engellilere yönelik hizmetlerin daha kapsamlı ve etkili bir şekilde sunulması, ulusal ve uluslararası kurumlar arasında koordinasyon ve işbirliği geliştirilmesi, engelli bireylerin sorunlarını tanımlamak ve bu sorunları çözmek için araştırma yapmak amacıyla kurulmuştur. Başbakanlık Özürlüler Şurası ve Özürlüler Yüksek Kurulu adlı iki danışma kurulunun yardımıyla İdare, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve engellilerin STK'larının uygulama ve izleme süreçlerine katılımını sağlamıştır.

23. Özürlüler Şurası'nın faaliyetleri, her türden görüş veya çözüm önerisini ele almayı, ulusal politika oluşturacak ilk evre programların oluşturulmasını, bilinçlendirme faaliyetlerine katkıda bulunmayı ve uluslararası gelişmelerin ulusal seviyeye aktarılmasını ve ulusal düzeyde tartışılmasını sağlamayı amaçlayan ulusal politikalara temel oluşturmayı amaçlamıştır. ÖZİDA'nın yüksek danışma kurulu olan Şura'nın görevi nihai kararları almak ve engellilikle ilgili konularda araştırmaları sürdürmektir. Şura toplantıları, EB'lerin ve engellilerle ilgili faaliyetlerde bulunan özel ve kamu kuruluşlarının, STK'ların ve üniversitelerin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Şura şimdiye kadar 4 defa toplandı; 1999'da "Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Engelliler" temalı İlk Engelli Konseyi, 2005 yılında "Yerel Yönetimler ve Özürlüler" temalı ikincisi, 2007'de "Bakım Hizmetleri" temasıyla üçüncüsü ve 2009'da "İstihdam" ana teması ile sonuncusu gerçekleştirilmiştir.

24. Özürlüler Yüksek Kurulu engellilik alanında faaliyet gösteren devlet kurumlarının temsilcilerinden, engelliler STK'larının konfederasyon ve federasyonlarından ve ilgili sosyal taraflardan oluşuyordu. Kurul, ÖZİDA tarafından ya da talimatı üzerine hazırlanan/değerlendirilen projelerin öncelik düzeylerinin belirlenmesi; uygulanacak projelere karar vermek; EB'lere sağlanacak hizmetler konusunda üst düzey politikalar hazırlamak ve görüş ve öneriler sunmaktan sorumludur. Kurul, 2011 yılına kadar 29 kez toplandı.

25. Türkiye'de engellilik politikasının anlaşılması engelliliğe ilişkin bir çerçeve kanun olarak tanımlanabilecek Engelliler Yasası tarafından şekillendirilmiştir. Bu yasa, engellilik hizmetlerinin sunulmasında insan haysiyetinin ve onurunun dokunulmazlığı ışığında herhangi bir hükümet tarafından engelliliğin veya EB'nin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik politikaların geliştirilmesini; ayrımcılıkla mücadelenin sağlanması engelliliğe odaklı politikaların temelini oluşturmaktadır. Ayrıca, karar verme süreçlerinde veya hizmet sunumunda EB'lerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşların görüşlerinin alınmasını sağlamak da genel ilkelere dahil edildi.

26. EB'lere ve toplumun engellilik algısına odaklanan araştırmalar yoluyla engellilik politikaları ve programlarının geliştirilmesini amaçlayan bu süreç, EB'lere yönelik geleneksel tutumların ulusal ve / veya yerel bilinçlendirme faaliyetleri yoluyla önemli ölçüde değişmesine katkıda bulundu. Engellilikle ilgili hizmetler için ayrılan fonlarda gözle görülür bir artış, engellilik alanında uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi ve uluslararası fonların daha fazla kullanılması da Türkiye'de bu alandaki gelişmelere hız vermiştir.

27. Bu gelişmelere paralel olarak, 8 Haziran 2011 tarihinde 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesiyle, sosyal hizmetler ve yardımların daha verimli ve daha bütünsel bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi amacıyla ASPB adı altında yeni bir bakanlık

kurulmuştur. Bu tarihten sonra, 1997 yılından beri Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren OZIDA ve yerel düzeyde engellilik hizmeti veren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile ilgili birimler, EYHGM'nin ASPB çatısı altında kurulması için yeniden inşa edilmiştir. EB'lerin STK'ları, EYHGM'nin hem yerel hem de ulusal düzeyde birleşik bir organizasyon yapısı içinde EBHS'nin uygulanmasının teşvik edilmesi ve izlenmesinde odak birimi olarak çalışmasında etkili sonuçlar vereceğini düşünmektedir.

28. Sözleşmenin uygulanmasını ve izlenmesini teşvik etmek amacıyla, 2013/8 Sayılı Başbakanlık Genelgesiyle uyumlu olarak Engelli Bireylerin Haklarını İzleme ve Değerlendirme Kurulu kurulmuştur. Kurulun, ilgili ve sorumlu kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden ve bazı engelli STK'ların veya insan hakları kurumlarının temsilcilerinden oluşması öngörülmüştür. Kurul, EB'nin haklarının korunması, geliştirilmesi ve kullanılması, olası önlemlerin alınması konusunda tavsiyelerde bulunulması, stratejilerin ve eylem planlarının hazırlanması ve tasdik edilmesi ve kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasına ilişkin idari ve yasal çalışmaları yapmakla görevlidir.

29. Türkiye'deki EB'ler, haklarının ihlal edildiklerini düşündükleri durumlarda yargı yetkisine başvurabilirler ve ilgili ihlallerin değerlendirilmesi veya düzeltilmesi için çeşitli makamlara da başvurabilirler. Anayasanın 74. maddesinin koşullarına uygun olarak, vatandaşlar şikayetlerini resmi dilekçe yoluyla parlamentoya veya yetkili makamlara sunma hakkına sahiptir. 01 Kasım 1984 tarih ve 3071 Sayılı Dilekçe Hakkı hakkındaki Kanun, başvuruların kamu makamlarından en geç 30 gün içinde gerekçeli bir cevap alma hakkına sahip olmalarını sağlamaktadır. TBMM'ye sunulan dilekçeler 60 gün içinde Dilekçe Komisyonu tarafından cevaplandırılır. Bazı dilekçeler Komisyon tarafından ilgili kamu kurumlarına gönderilmekte ve yanıtlar en geç 30 gün içerisinde tahsil edilmektedir.

30. Ayrıca, Anayasanın 74. maddesi uyarınca vatandaşlar, kamu idarelerinin işleyişi ile ilgili şikayetleri için devlet denetçisine başvurabilirler. Bu bağlamda Meclis Başkanlığına bağlı Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman), 14 Haziran 2012'de 6328 sayılı Kanun ile yürürlüğe girerek kurulmuştur. Bu kurum, idarenin her türlü icraat, eylem, tavır ve davranışının insan haklarına saygı çerçevesinde hukukla ve adaletle uyumlu olduğu konusunda soruşturma yapmak, araştırmak ve tavsiyelerde bulunmakla sorumludur. Yabancı uyruklular dahil olmak üzere gerçek ve tüzel kişiler, Kamu Denetçiliği Kurumu'na şikayette bulunabilirler. Kamu Başdenetçisi, TBMM tarafından gizli oyla 4 yıllık bir süre için görevlendirilir. Kamu Başdenetçisi ve diğer denetçiler görevlerini yerine getirirken tarafsızlık ilkesine göre hareket etmek zorundadırlar. Doğal ve tüzel kişiler kuruma başvurma hakkına sahiptir ve kimlikleri talep üzerine gizli tutulur. Başvuruların usul ve esaslarını ve mekanizmanın kapsamını belirleyen Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 28 Mart 2013 tarih ve 28601 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığında yürürlüğe girmiştir.

31. İhlaller durumunda uygulanacak bir diğer mekanizma, Başbakanlığa bağlı İnsan Hakları Başkanlığı, 21 Haziran 2012 tarih ve 6332 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, Türkiye İnsan Hakları Kurumu adı altında bağımsız bir insan hakları kuruluşu olarak yeniden yapılandırılmıştır. Mali ve idari açıdan bağımsız olan kurum, bir yönetim kurulu ve bir başkanlıktan oluşur. 7'si Bakanlar Kurulu, 2'si Cumhurbaşkanı, birisi Yüksek Öğretim Kurulu ve 1'i Baro Başkanı tarafından görevlendirilen 11 kişiden oluşan Türkiye İnsan Hakları Kurulu, kurumun karar organıdır. Haklarının ihlal edildiği kanaatine varan gerçek ve tüzel kişiler kuruma başvurabilir. Başvuru prosedürünün kolaylaştırılması amacıyla, ihlaller için İnsan Hakları Kurullarına yapılan şikayetler 81 il ve illerin tüm ilçelerinde İnsan Hakları Kurumu tarafından alınmaktadır.

32. TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonunun 5 Aralık 2012 tarihinde aldığı karar uyarınca, engelli hakları ve EB'lerin insan haklarına ihlallerinin araştırılması amacıyla bir alt komisyon oluşturuldu. Bu alt komisyon tarafından hazırlanan rapor şu adresten temin edilebilir: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2013/raporlar/engelli_haklar_i_inceleme_raporu.pdf.

BölümII: Özel Hükümler (Spesifik Haklar)

Madde 5: Eşitlik ve Ayrımcılık yapmama

33. Hukuki yollara başvurma hakkı, EB'ler de dahil tüm vatandaşlar için anayasal bir haktır. Herkes, davacı ya da davalı olarak dava açma hakkına ve meşru yollarla ve usullerle mahkemelerde adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, yargılama yetkisi dahilinde bir dava açmayı reddedemez (Anayasa, Madde 36). Anayasal hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, yetkili mercilere derhal erişim talep etme hakkına sahiptir. Devlet, ilgili kişilerin başvurması gereken yasal yollar ve yetkilere ve başvuruların zaman sınırlarını (Anayasa, madde 40) kendi işlemlerinde bildirmekle yükümlüdür.

34. Türkiye'de, anayasa ve diğer ilgili Kanunlar çerçevesinde düzenlenen eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkesi engellilik politikasının temelini oluşturmaktadır. Anayasa, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep veya benzer herhangi bir temel ayrımı yapmaksızın herkesin kanun önünde eşit olmasını sağlar (Anayasa, Madde 10). Engelli veya engelsiz tüm bireylerin aynı prosedürlere tabi tutulması bazen fiili eşitsizliklerle sonuçlanır ve bu nedenle EB'ler belirli hakları yerine getirmek açısından dezavantajlı hale gelebilir. Engellilik haklarının tam olarak kullanılabilmesi için bazı ek tedbirlere ihtiyaç vardır. 2010'da Anayasada yapılan bir değişiklik uyarınca, eşitliğin pratikte uygulanmasını sağlamak için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırılık olarak görülmemelidir.

35. Engelliler Hakkında Kanun (EHK), Devlet'in, insan onur ve haysiyetine dokunulmazlık temelinde genel olarak her türlü engelliliğin ve tüm EB'ere karşı ayrımcılık yapmayacak ve ayrımcılığa karşı mücadele EB'lere yönelik politikaların temel ilkesini oluşturacaktır (Madde 4).

36. Engellilik ayrımcılığı yasağı açısından yapılan bir diğer önemli mevzuat düzenlemesi, TCK'da yapılan 2005 tarihli değişikliklerdir. Bu değişikliklerle, engellilik terimi, saldırı eylemi olarak görülecek olan ayrımcılık koşullarına dahil edilmiş ve böylece engellilik ayrımcılığı bir suç haline gelmiştir (Madde 122). Bu kapsamda, TCK'da suç olarak görülen eylemlerden herhangi birini yapan ve böylece engellilik açısından bireyler arasında ayrım yapan herhangi bir kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis ya da adli para cezasına mahkum edilir. Engelli ayrımcılığına ilişkin ilk ceza cezası Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 2009 yılında verilmiştir.

37. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, eğitim kurumlarının herkese ayrımcılık yapılmadan açık olması ilkesinin altını çizmektedir. Bu yasanın hükümlerine göre, tüm Türk vatandaşları ilköğretime hak kazanır. Hem erkekler hem de kadınlar dahil herkes için eşit olanaklar ve fırsatlar sağlanmaktadır. Yasa, ayrıca, özel eğitim ve sosyal korumaya muhtaç çocukların eğitim hakkını kullanabilmelerini sağlamak için özel tedbirlerin uygulanmasına ilişkin bazı hükümler sağlamaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve cinsiyet veya benzer nedenlere dayalı istihdam ilişkisinde ayrımcılığı yasaklar. EHK, ayrıca eğitimle (Madde 15) ve istihdamla (Madde 16) ilgili hükümlerinde engelli ayrımcılığı yasağının altını çizmektedir.

38. Genel olarak, ayrımcılık yapmama ya da engellilik ayrımcılığına karşı mücadele için hayati önem taşıyan "engellilik" ve "ayrımcılık türleri" ilgili mevzuatta henüz tanımlanmamıştır ancak şu anda Türk Mevzuatında ayrımcılığın tanımlanması ve uygulanabilir cezai yaptırımlar oluşturulması için bir çaba gösterilmektedir. Ayrıca, tanımlanmamış olmasına rağmen, eğitim veya istihdam gibi alanlarda çeşitli makul uygunluk tedbirleri alınmaktadır.

39. EHK'in uygulanması ile birlikte, EBHS'nin onaylanması ayrımcılıkla mücadele yasalarını iyileştirmede atılmış en önemli adımlardan biridir. Anayasa'nın 90. maddesi hükümleri doğrultusunda, uluslararası kabul görmüş "engelli ayrımcılığı" ve "makul uyumlaştırma" tanımları, böylelikle doğrudan Türk Mevzuatına uygulanmıştır.

40. Buna ek olarak, bireysel iletişim prosedürü Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. Maddesi de ayrımcılığı yasaklar. Her ne kadar "engelliliğe dayalı ayrımcılık" terimi ilgili makalede açıkça belirtilmemiş olsa da, ilgili

makalede engelliliğe dayalı ayrımcılığa yer vermeyi kabul eden mahkeme kararları bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel iletişim hakkının sonucu olarak, mahkemenin Türk vatandaşları için daha yüksek gözlem görevi bulunmaktadır. Bu sebeple, iç hukuk yollarını tüketen engellileri de içeren tüm Türk vatandaşları, hakları ihlal edildiği için AİHM'e başvurma fırsatına sahiptir. Ek olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 12 No'lu Protokolü 18 Nisan 2001 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmıştır.

41. "Türkiye'de Engelli Ayrımcılığına Karşı Mücadele" başlıklı bir proje Avrupa Birliği (AB) PROGRESS Programı kapsamında 2010 yılında gerçekleştirildi. Proje, Türkiye'de engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadele amaçlı ulusal bir stratejinin oluşturulmasını desteklemeyi amaçlıyordu. Bu bağlamda, ayrımcılık ve ayrımcılığın deneyimlendiği alanlar hakkında EB'lerin bakış açısı, mevzuat hakkındaki bilgi düzeyi, cazip bireyler ve ayrımcılıkla ilişkili destek mekanizmaları, ayrımcılığın kişisel tecrübesi ve ayrımcılığın üstesinden gelmek için kullanılan kişisel metodlar üzerine bir saha araştırması yapılmıştır.

42. EB'lerin ve EB'ler için örgütlerin üyesi olan EB'leri hedef grup olarak alan anket, EB'lerin ayrımcılığa maruz kaldıkları ve bu ayrımcılığın bir sonucu olarak toplumsal yaşama tam olarak katılamayacaklarını gördüklerini göstermektedir. Anket sonucundan örnekler vermek gerekirse; Örneklem grubunun% 51,9'u adalet erişiminde belirli bir ayrımcılıkla karşı karşıya olduklarını ve % 57,6'sı sosyal yaşama katılımda ayrımcılık olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, örneklem grubunun% 71,3'ü engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklayan mevzuat hakkında bilgiye sahip olmadıklarını beyan etmiştir. Ayrıca, grubun% 56,9'unun nereye başvuracağını bilmediği ve% 58,7'sinin ihlal durumunda nereden destek ve danışmanlık hizmeti alacağını bilmediği bulundu. EKHS hakkındaki bilgi düzeyi sorulduğunda,% 80'inin kısıtlı seviyede bilgisi vardı.

43. "Türkiye'de Engelli Ayrımcılığına Karşı Mücadele" Projesi kapsamında yürütülen anketin sonuçları, eğitim, istihdam, bilgiye erişim ve toplumsal yaşama katılım gibi süreçlerde EB'lerin karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık düzeyini ortaya koydu. Bu sonuçlar, yasal yardımların geliştirilmesine ve toplumsal yaşama tam ve eşit katılımın sağlanması için engelli ayrımcılığına ve EB'lerin haklarının etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin toplumun bilinç ve bilgi düzeyinin artırılmasına olan ihtiyacı vurgulamıştır. Bu Proje kapsamında Ankara'da Türkiye'de Engelli Ayrımcılığına Karşı Mücadele üzerine bir Sempozyum düzenlendi. Sempozyum, anket sonuçlarını, engelli ayrımcılığıyla mücadele konusundaki AB politikasını ve ilgili kamu otoriteleri, üniversiteler ve sosyal tarafların 200 temsilcisi arasında Avrupa ülkelerinde iyi uygulamaları paylaşmak için kaynak sağlamıştır. Ayrıca, ulusal bir stratejinin oluşturulmasını desteklemek için, Türkiye'de engelli ayrımcılığına karşı mücadele ile ilgili mevcut durum, mevcut sorunlar ve politika önerileri tartışıldı.

Madde 6: Engelli kadınlar

44. Türkiye'deki tüm kadınlar için alınan tedbirler, engelli kadınlar ve kızlar için de geçerlidir. Buna ek olarak, EB'lere odaklanan tüm önlemler engelli kadın ve kızları kapsamaktadır.

45. Anayasa'nın 10. maddesi herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep veya herhangi bir gerekçeyle ilgili olarak ayırım yapmaksızın kanun önünde eşit olduğunu önermektedir. Bu maddede 2004 yılında yapılan bir değişiklikle, erkeklerin ve kadınların eşit haklara sahip oldukları ve bu eşitliğin sağlanmasından devletin sorumlu olması sağlanmıştır. 2010'da Anayasada yapılan bir değişikliğe göre, bu eşitliğin pratikte yapılmasını sağlamak için alınacak tedbirler eşitlik ilkesinin ihlali olarak görülmemelidir. Ayrıca, 2010 yılı değişikliği, çocuklar, yaşlılar, engelli bireyler, dul ve şehitlerin yetimleri olduğu gibi çürük ve gazi olanlar için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırılık olarak değerlendirilmeyeceğini de garanti etmiştir.

46. TBMM'nin Kadın ve Erkekler için Fırsat Eşitliği Komitesi, kadın haklarını korumak ve geliştirmek, cinsiyet eşitliğini sağlamak için uluslararası gelişmeleri takip etmek, TBMM'yi bu gelişmeler hakkında bilgilendirmek ve yasa tasarıları, yasama teklifleri ve kanun hükmünde kararname yasalarına ilişkin görüş bildirmekle sorumludur.

47. ASPB'ye bağı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, kadın haklarının geliştirilmesi; kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi statüsünün iyileştirilmesi; ve kadınların hayatın her kesiminde eşit haklara ve fırsatlara sahip olmalarını sağlamaktan sorumludur ve engelli kadınlar ve kızlar da dahil olmak üzere kadınlar için faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda, Genel Müdürlük görme engeli olan kadınların hakları konusunda kamuoyu farkındalığının artırılması ve mevcut sorunların ortadan kaldırılması için tasarlanacak politikalar için bir kaynak sağlamaya yönelik olarak 2007 ve 2008 yıllarında iki kez Görme Engelli Kadınlar Genel Kongresi düzenlemiştir. Altı Nokta Körler Derneği ve Körler Federasyonu ile işbirliği içinde düzenlenen Kongreler, görme engelli kadınlara şiddet, görme engelli kadınlar arasında örgütlenme, kitlesel medya algısı ve engelli kadınların aile içi ilişkileri konularını ele almıştır.

48. EB'lerin, kadınların ve gençlerin eşit fırsatlar ve tam katılımlarını destekleyen Sabancı Vakfı, 2009 yılından bu yana verilen Sosyal Kalkınma Hibe Programı kapsamında 2012 yılında "Engelli Kadınların Haklara Dayalı Mücadele Basamakları" başlıklı bir proje başlattı.

Madde 7: Engelli çocuklar

49. Türk mevzuatı, devletin, çocuk evlerinde kalan çocuklara yönelik her türlü istismar ve şiddet konusunda önlem almak ve engelli olanlar da dahil olmak üzere tüm çocukların korunması için anayasal güvence sağlamaktadır (Anayasa, Madde 41). Ayrıca, çocukların menfaat ve refahının korunması Çocuk Koruma Kanunu ile yasal bir temel şeklinde hazırlanmış ve uygulama süreçlerinde takip edilmesi gereken temel bir ilke olarak kabul edilmiştir (Madde 4).

50. Karar verme süreçlerinde engelli çocukların durumu, karar verme süreçlerine tüm çocukların katılımını teşvik eden ve destekleyen hükümlerle paralel olarak görülebilir. Çocukların karar verme süreçlerine katılımıyla ilgili olarak, Türk Medeni Kanunu şunu öngörmektedir: Ebeveynleri çocuklarının olgunluğu ölçüsünde kendi hayatlarını ayarlamalarına izin verecektir (Madde 339). Çocuk Koruma Yasası, korunmaya muhtaç olan veya suç işlemeye zorlanan çocukların korunması ile ilgili usul ve esasların düzenlenmesini amaçlar ve hak ve refahlarının sağlanması da çocukların ve ailelerinin bilgilendirilerek karar verme sürecine dahil olması gereken temel koruma ilkelerinden birini sağlar ve onlarla ilgili önlemler alırken çocukların görüşleri alınmalıdır (Mad. 4).. Ayrıca, Dernekler Kanunu çocuklar için şu hükümleri içermektedir; "Gerekli duyarlılığa sahip 15 yaşın üzerindeki çocuklar, psikolojik, zihinsel ve ahlaki yeteneklerini geliştirmek, spor haklarını, eğitim ve öğretimi, sosyal ve kültürel varlığını, ailelerinin ve özel hayatlarını yapısını ve onların haklarını korumak için yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya üye olabilirler. 12 yaşın üzerindeki küçükler çocuk derneklerine üye olabilir, ancak icra ve denetim kurullarında görev alamazlar"(Madde 3).

51. Kamu kurumlarının, STK'ların ve çocukların katılımıyla hazırlanan "1. Çocuk Haklarına İlişkin Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017)", çocukların çıkarlarının diğer tüm çıkarlardan daha öncelikli olduğunu ve temel politikalarının çocukların yaşam hakkı, gelişimi, korunması ve karar verme süreçleri hakkında görüş bildirmesi, ayrımcılığa karşı mücadele ve çocukluk dönemlerinin temel çocuk haklarına dayalı olarak yaşanması amaçlarına sahip olduğunu kabul etmektedir. Strateji Belgesi, ilgili tüm sektörlerin görüşlerini de dikkate alarak sonuçlandırılmış ve 2013 yılında uygulanması planlanmaktadır. Uygarlık değerlerine, Çocuk Haklarına dair Sözleşme tarafından belirlenen kriterlere ve ilkelere dayanan Strateji belgesi gelecekteki uygulamaları belirlemektedir. Bildiri, ulusal faaliyetleri ve uygulamaları çocuk haklarıyla uyumlu hale getirmeyi, çocukları etkileyen tüm taraflardan korumayı ve çocukların temel ihtiyaç ve hizmetlere erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Engelli veya engelli olmayan tüm çocukları kapsayan ayrımcı olmayan bir bakış açısına sahiptir. Karar verme süreçlerine çocukların katılımını sağlamak ilkesi, Strateji Belgesinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu raporun 5. ve 12. maddeleri ile ilgili açıklamalarında belirtildiği üzere; engelli çocuklar ve tüm vatandaşlar, Anayasa'nın ve diğer yasaların ilgili hükümlerine uygun olarak eşit sayılır.

Madde 8: Farkındalık yaratma

52. 1997'de OZIDA'nın kurulması ile hız kazanan engelliliğe ve EB haklarına ilişkin toplum bilincini yaratmaya yönelik faaliyetler şu anda ASPB'ye bağlı EYHGM tarafından yürütülmektedir.

53. Bu süreçte toplum bilincini ve EB'lerin görünürlüğünü artırmak amacıyla şu faaliyetler gerçekleştirildi; ulusal ve bölgesel düzeyde atölye çalışmaları, seminerler, sempozyumlar ve konferansların düzenlenmesi; broşür, kitap, araştırma raporu, rehber vb. yayınlanması; ulusal kitle iletişim araçlarında yayınlanacak spot filmlerin hazırlanması; kampanyalar, yarışmalar ve festival organizasyonları.

54. Dünya Engelliler Günü (3 Aralık) ve ulusal olarak kutlanan Engelliler Haftası (10-16 Mayıs), Türkiye'de farkındalık artırma faaliyetlerine çok şey katmaktadır. Yılın bu tarihlerinde EYHGM, engelli organizasyonları, meslek örgütleri, üniversiteler ve engellilik ve EB'lerin hakları ile ilgili bazı medya kuruluşlarının yayın programları ile çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. EYHGM, çeşitli etkinlikler düzenler ve diğer ilgili taraflar tarafından düzenlenen diğer etkinliklere katkıda bulunur. Örneğin, Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT) Genel Müdürlüğü ile işbirliği içinde, "Herkes için Erişilebilir ve Engelsiz Türkiye" temalı anma pulları ve zarfları basıldı.

55. Ayrıca, ÖZİDA 2004 ve 2010 yılları arasında engellilik üzerine bilimsel yayınları desteklemek amacıyla "ÖZ-VERİ" başlıklı üç ayda bir yayımlanan bir dergi yayınlamıştır. 2011'den sonra, ASPB, EB'ler de dahil olmak üzere dezavantajlı gruplarla ilgili bilimsel makaleler içeren yılda iki kez yayımlanan "Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi"ni yayınlamaya başladı. Buna ek olarak, Bakanlık faaliyet alanıyla ilgili güncel gelişmeleri içeren "Aile Dergisi" 2011 yılından bu yana yayımlanmaktadır.

56. ÖZİDA tarafından, Başbakan himayesinde EB'lerin hakları konusunda halkın bilinçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi amacıyla yürütülen "Engelsiz Türkiye" projesi kapsamında, projesi kapsamında; Vali, vekil ve kaymakam ve belediye başkanları gibi yerel yönetim yöneticilerinin; ilgili STK'ların temsilcileri, EB'ler ve ailelerinin katılımıyla 72 ilde 150 panel ve konferans düzenlendi.

57. Ayrıca engelliliğe ilişkin sorunlar üzerinde toplum bilincinin artırılması amacıyla Türkiye'de engellilik oranının en yüksek olduğu Orta ve Doğu Karadeniz Bölgelerinde yer alan 11 ilde "Engellilere Destek Programı" (EDES) adı altında bir program başlatılmıştır. Bu program kapsamında engelliliğe odaklı projeleri desteklemek için valilerin bürolarına finansal kaynaklar tahsis edildi. 2011 yılında, 158 Proje arasından uygun görülen 11 projeye 2 Milyon Türk Lirası tahsis edilmiştir. 2012'de 109 proje arasından 63'üne 4 milyon lira tahsis edildi. EDES'in 2013 yılında bölgedeki tüm illeri kapsayacağı planlanmıştır.

58. EKHS'nin kapsadığı hakları vurgulamak ve bu hakların EB'ler tarafından kullanılmasını teşvik etmek amacıyla, Engelliler Günü dolayısıyla 4 Aralık 2008'de EKHS kapsamında bir panel düzenlenmiştir. Parlamenterler, akademisyenler, ilgili kamu kurumlarının temsilcileri ve STK'lar panele katıldı ve EKHS'ye ilişkin bir broşür, panel katılımcılarına, tüm ilgili taraflara ve EB'lere dağıtıldı.

59. Öte yandan, 16-20 Kasım 2009 tarihleri arasında düzenlenen 4. Özürlüler Şurası komisyonlarından birisi, istihdam alanında sarfedilen çabaya EBHS odaklı bir temel oluşturmak amacıyla "İstihdamda Fırsat Eşitliği ve Engelle Dayalı Ayrımcılığa Karşı Mücadele" olarak belirlendi.

60. Ayrıca, EKHS'nin çeşitli hükümleri hakkında farkındalık yaratmak ve bu hükümlerin uygulanmasını teşvik etmek amacıyla AB'nin Teknik Destek ve Bilgi Değişim Mekanizması (TAIEX) ile işbirliği içinde 3 atölye düzenlenmiştir. Çalıştayların başlıkları ve tarihleri şunlardı; 11 Mart 2009'da "AB Ülkelerinde Ayrımcılıkla Mücadele Mekanizması", 21 Mart 2011'de "EKHS'nin Ulusal Uygulama ve İzleme Mekanizmaları" ve 5 Ekim 2012'de "Avrupa Ülkelerinde Engellilik Hakkındaki Veri Toplama ve İstatistik Uygulamaları ve İzlenmesi".

61. 2012 yılında, "BM EKHS'deki Parlemlenterler için AB El Kitapçığı ve İhtiyari Protokol"ün Türkçe versiyonu bir STK olan İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP) ve Türkiye'de belediyelerin şemsiye organizasyonu olan Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ile birlikte EYHGM tarafından 5000 kopya olarak basıldı.

62. Ayrıca EKHS'nin öne sürdüğü anlayışın ve hükümlerin benimsenmesini ve bu hükümlerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için toplumun ilgili taraflarını harekete geçirmeyi amaçlayan çeşitli bilgilendirme faaliyetleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, EYHGM, 2012 yılında "İnsan Hakları ve Engellilik Hakkında Farkındalık Yaratma Semineri" başlıklı bir proje gerçekleştirmiştir. Ulusal kaynaklardan finanse edilerek, EKHS'nin tüm politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde temel alınmasını sağlamak için ve engelliliğin bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı 4 ana grup için bilgi seminerleri düzenlendi. Kamu otoriteleri, STK'lar, yargı üyeleri ve yasama organı uzmanlarının temsilcileri için dört ayrı seminer düzenlendi ve her seminerin katılımcıların uzmanlık alanlarına göre tasarlanmış özel bir programı vardı. Buna ek olarak, EKHS'nin Türkiye'de uygulanmasını teşvik etmek için bu hedef gruplar için uygulama rehber kitapları hazırlanmıştır. Rehber kitaplar ayrıca görsel-işitsel ve kolay okunabilir sürümler gibi erişilebilir formatlarda hazırlanmış ve yayınlanmıştır ve ilgili tüm paydaşlara dağıtılmıştır. Ayrıca EYHGM'nin resmi web sayfasında EKHS'nin uygulanmasına yönelik çabalar konusunda farkındalık yaratmak için özel bir bölüm (<http://engelli.oyhgm.gov.tr/sozlesme/>) oluşturulmuştur.

63. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Kurulumu ve Medya Hizmetleri Kanunu kapsamında, Medya hizmet sağlayıcılarının, medya hizmetlerini kamuya karşı sorumluluk anlayışıyla ilkelere uygun olarak gerçekleştirmeleri ve EB'lere yönelik istismarın veya ihlalin özendirilmesi için yayınlar yapılmaması sağlanmıştır (Madde 8). Kanun aynı zamanda, bu ilkelerin ihlal edenlerin bir cezaya çarptırılmasını öngörmektedir.

64. Bununla beraber, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 08 Ağustos 2012'de yürürlüğe giren Kamu Hizmeti Duyurularına Dair Yönerge, engelli odaklı spot filmlere öncelik vermeyi sağlamaktadır. RTÜK tarafından gerçekleştirilen "Engelli Kişilerin TV İzleme / Dinleme Eğilimi" konulu Anket sonuçlarının, EB'lerin hak ve sorunları ile hizmetleri hakkında erişilebilir, öğretici ve bilgilendirici yayınlar yapmak amacıyla yayın kuruluşlarına dağıtıldı (Ayrıca bakınız Madde 21).

65. Ulusal medya sıklıkla engellilik konusundaki farkındalığı ve bilinç düzeyini artırmayı hedefleyen çeşitli yayınlara yer verir. Ayrıca, kamuya açık yayın yapan Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), farklı kanallarında farklı gruplardaki (çocuklar, gençler ve yetişkinler) izleyicilere yönelik yayın yapan programlar yayınlamaktadır. Öte yandan Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, engellilik bilincini artırmaya yönelik bazı oyunlara sahnelemektedir. Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı ayrıca engellilik ve EB'lerin hakları konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi amacıyla çeşitli yayınlar yayınlamaktadır. Bu kurumların personeli için bilinçlendirme eğitimleri düzenlenmiş; 2009 ve 2010 yıllarında bu eğitim kurslarına 437 dini yetkili katılmıştır.

Madde 9 :Erişilebilirlik

66. Son zamanlarda, engelli bireylerin tüm binalara, açık alanlara ve ulaşım araçlarına bağımsız ve güvenli biçimde erişmesini sağlamak için bazı önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

67. Bu düzenlemelerden en önemlisi, 30 Mayıs 1997 tarihinde 572 sayılı Kanun hükümleri uyarınca 3194 Sayılı Yapı Kanununun değiştirilmesidir. Değişiklik, Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin inşaat planlarında; kentsel, sosyal ve teknik altyapı planları ve binalarda. Erişilebilirlik planlamasıyla ilgili standartlarını yerine getirme yükümlülüğünü getirmektedir. Bu nedenle, planlama, sertifikalandırma, uygulama ve izleme faaliyetlerinde erişilebilirliği sağlamak yükümlülüğü, kentsel hizmetlerin yapılı çevre ile ilgili olarak yaratılmasından sorumlu tüm taraflara uygulanmıştır (EkMadde 1). Ayrıca, erişilebilirliği sağlamak için gerekli önlemlerin alınması amacıyla inşaat alanında 02 Eylül 1999'da yasalarla ilgili değişiklikler yapılmıştır.

68. Engelliler Hakkında Kanun'un ilgili hükümleriyle, kamu tarafından kullanılan mevcut bütün binaların ve açık alanların, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl

içinde engelli bireylerin erişilebilirliği için uygun şartlara getirilmesi sağlanmıştır (Geçici Madde 2). Ayrıca Engelliler Hakkında Kanun, belediyeler veya büyükşehir belediyeleri tarafından işletilen veya denetlenen toplu taşıma hizmetlerinin 7 yıl içinde erişilebilir olmasını şart koşmaktadır (Geçici Madde 3). Engelliler Hakkında Kanun tarafından düzenlenen erişilebilirlikle ilgili bu hükümlerin uygulanmasının teşvik edilmesi amacıyla 12 Temmuz 2006 tarihli 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve 12 Ağustos 2008 tarihli Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

69. Yapılan tüm düzenlemeler ve önlemlere rağmen, verilen sürenin sonunda ilişkili tarafların erişilebilirlik sağlanması açısından sorumluluklarını tam ve yeterli biçimde yerine getirmediği değerlendirilmiştir. Bunun üzerine, Engelliler Hakkında Kanun'u değiştiren 6353 sayılı Kanunun ilgili hükümlerine göre 12 Temmuz 2012'de bir izleme ve denetleme mekanizması kurulmuştur. Böylece, erişilebilirlik yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere genel ve özel yaptırımlar sağlanmıştır. 2012 yılındaki bir mevzuat değişikliğini takiben, erişilebilirlik düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi için verilen süre 1 yıl daha uzatılmıştır. Uzantının amacı erişilebilirlik düzenlemelerinin kolaylaştırılması ve hızlandırılmasına yardımcı olacak bir denetim ve izleme mekanizması oluşturulmasıydı. Bu düzenleme, tüm illerde ilgili bakanlıkların ve engelliler konfederasyonlarının temsilcilerinden oluşan erişilebilirlik izleme ve denetim komisyonlarının kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu komisyonların yaptığı denetimler sonucunda, erişilebilirlik eksikliklerinin giderilmesi için belediyelere, kamu kurumlarına ve kamu binaları sahiplerine, açık alanlara ve toplu taşıma araçlarına (7 Temmuz 2015 tarihine kadar) ek bir süre verilmiş ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen gerçek ve tüzel kişilere idari para cezası verilmesi kararlaştırılmıştır (Geçici Madde 3).

70. Yukarıdaki değişikliğe istinaden, Erişilebilirlik Düzenlemelerinin İzlenmesi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiş ve 20 Temmuz 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Yönetmeliğin amacı; Kamu binalarının, açık alanların ve toplu taşıma araçlarının erişilebilirlik düzeyini yürürlükteki erişilebilirlik standartlarına göre değerlendirmek; izleme sürecini kolaylaştıracak bir elektronik altyapıyı oluşturmak; erişilemezlik için para cezası vermek, STK'ları kapsayan ve raporlar ve istatistiksel veriler elde etmek için "Erişilebilirliği İzleme Ulusal Sistemi" aracılığıyla erişilebilirlik çalışmalarını yaygınlaştırmak ve öncülük etmek.

71. Ayrıca, engelli bireylerin ikamet ettiği konutların proje revizyonu için 634 sayılı Gayrimenkul Sahipliği Kanununda çeşitli kolaylaştırıcı önlemler alınmıştır (Madde 19). Buna ek olarak 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda engelli sürücülerin kullanımı için özel park yerleri tahsis etmek, bu parkurların diğer şoförler tarafından kullanılmasını yasaklamak ve engelli bireyler için park kartları tasarlamak amacıyla gerekli değişiklikler yapılmıştır.

72. Toplu taşımada kullanılacak erişilebilir araçların üretim esasları ile kullanılan araçlarda yapılacak tadilatların teknik özellikleri, Şubat 2009'da yürürlüğe giren 8'den fazla Yolcu Koltuğu Olan ve Yolcu Taşımacılığında Kullanılan Araçlar Hakkında Özel Hükümlerle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği hükümleri ile oluşturulmuştur. Buna ek olarak, Engelliler Hakkında Kanun Geçici Madde 3'ün uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla "Engelli Bireylerin Erişilebilirliği için Şehiriçi Toplu Taşıma Otobüslerinin Değiştirilmesi" başlıklı bir genelge yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra, 2011 yılında, engelli bireylerin gemiden kıyıya ve kıydan gemiye geçişinin kolaylaştırılmasına yönelik gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak için bir başka düzenleme yürürlüğe girmiştir. Türkiye'deki tüm havaalanlarının erişilebilirliğinin sağlanması için Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından "Bariyersiz Havaalanları Projesi" başlatılmıştır. Bu proje kapsamında, 23 kuruluşun başvurduğu "Engelsiz Havaalanı Projesi" ödülüne 13 havalimanı layık bulunmuştur.

73. Temel erişilebilirlik ilkelerini içeren erişilebilirlikle ilgili Türkiye standartları, EYHGM ile koordineli olarak TSE tarafından hazırlanır ve revize edilir. Şu anda binalar, açık alanlar, dokunsal zemin yüzeyleri, asansörler ve ulaşım istasyonları standartları bulunmaktadır.

74. Erişilebilir inşa edilmiş ortamlar yaratma yönündeki çabaları yönlendirmek amacıyla, 2010 yılı, Başbakanlık onayı ile "Herkes için Erişilebilirlik için Eylem Yılı" ilan edildi. Bu çerçevede, ilgili STK'lar ve OZIDA koordinasyonu (geçersiz) altındaki hükümet

kurumlarının katkılarıyla "Erişilebilirlik Üzerine Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2010-2011)" hazırlanmış ve Yüksek Planlama Konseyi'nin 2010/35 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Eylem Planı bağlamında, EYHGM ile koordineli olan Yükseköğretim Kurulu, Herkes için Erişilebilirlik İlkesinin Üniversitelerin şu bölümlerinin müfredatına dahil edilmesine ilişkin bir genelge yayımlamış ve yaymıştır; mimarlık, kentsel ve bölgesel planlama, iç mimarlık, ürünlerin endüstriyel tasarımı, peyzaj mimarlığı. Bunun yanı sıra, mevcut engelleri değerlendirmek ve geliştirme çalışmalarını planlama amacıyla tasarlanan kontrol listelerini içeren Açık Alanlar ve Binalar için Erişilebilirlik Bıçımı Değerlendirme Formları da hazırlanmış ve oluşturulmuş ortamların erişilebilirliğini sağlamak için Eylem Planına göre yayınlanmıştır. Erişilebilirlik odaklı bilinçlendirme faaliyetleri, 2011-2012 yılları arasında yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının yöneticilerinin katılımıyla, ilgili kurum ve kuruluşların erişilebilirlik bilincini ve bilgisini artırmak amacıyla düzenlenmiştir. Bu bağlamda, yerel yönetimler için ülkenin çeşitli bölgelerinde 15 bilgi paylaşım semineri düzenlendi. Erişilebilirlik konusunda 2 yıl içinde yaklaşık 6.000 üst düzey yöneticiye ve teknik personele bilgi verilmiştir.

75. TBMM binalarında ve bahçesindeki fiziksel engellerin kaldırılması amacıyla EYHGM ile koordineli olarak TBMM'de çeşitli peyzaj etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. TBMM personeli engelli ziyaretçilere yönelik tutumlar konusunda bilinçlendirme eğitimleri düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, Ziyaretçi Kabul ve Rehberlik Birimi'nde görevli personele işaret dili eğitimi verilmiştir. TBMM tesislerinde mevcut durum ve fiziki engeller değerlendirilmiş ve yürürlükteki erişilebilirlik standartlarına uygun duruma getirilmiştir. "Engelli Dostu Meclis" ilkesine uygun olarak, EB'lerin erişilebilirliğini sağlamak için TBMM'nin web sayfasında düzenlemeler ve değişiklikler yapılmıştır.

76. Türk Diyanet İşleri Başkanlığı, camilere erişilebilirliğin sağlanması için alınması gereken önlemleri 2005 ve 2007 genelgelerine eklemiştir. Buna ek olarak, 2012 yılında düzenlenen Müftülük Seminerinde camilerin EB'lerin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmesine ilişkin bir karar alınmıştır ve seçilen camilerde bazı model erişilebilirlik düzenlemeleri başlatılmıştır. Ancak, camilerin çoğunun hayırsever vatandaşlar tarafından yapıldığı ve mülkiyet haklarının doğal ve tüzel kişilere ait olması nedeniyle, erişilebilirlik düzenlemelerinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Toplum bilincini artırma faaliyetleri ile bu tür sorunların üstesinden gelinmesi planlanmaktadır.

77. Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü ayrıca 877 polis karakolunu erişilebilir hale getirmiş ve binalarının erişilebilirliğini değerlendirmiştir. Güvenlik birimleri binaları için erişilebilirlik şartı teknik şartnameye eklenmiştir. Ayrıca, trafik kurumları şu anda binalarını erişilebilirlik için uyarlamaktadır. Dahası, Genel Müdürlük, erişilebilirlik düzenlemeleri için 2011 yılından beri düzenli olarak bir bütçe tahsis etmeye başlamıştır.

78. Son olarak, "2012-2013 Ulaşılabilirlik Destek Projesi" (UDEP) kapsamında, TSE Standartlarına ve bilimsel kriterlere uygun çeşitli şehir uygulamaları olan pilot alanlara sahip bazı seçilmiş illerde erişilebilirlik düzenlemelerinin uygulanmasını sağlamak ve böylece eyalet ve ulusal sınırlara erişilebilirliği genişletmek planlanmaktadır.

79. Yapım ortamı ile ilgili olarak gerçekleştirilecek her türlü plan, proje, yapı, denetim veya ihale, imar kanunları ve Engelliler Hakkında Kanun ile uyumlu olmalıdır.

Madde 10: Yaşama hakkı

80. Türkiye'de, herkesin anayasal yaşam hakkı ve maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı vardır. Ayrıca, tıbbî zorunluluklar haricinde ve kanunla öngörülen haller dışında bireyin vücut bütünlüğü ihlal edilmeyecektir; ve rızası alınmadan bilimsel veya tıbbi deneylere tabi tutulmayacaktır (Madde 17).

81. Ölüm veya idam cezası 2001 yılında Anayasa'da yapılan bir değişiklikle kaldırılmıştır. Burada belirtilmelidir ki, ceza infazının kanunlara dahil olmasına ve mahkemelerin, 1984 ve 2001 yılları arasında kararlar vermesine rağmen, bu cezanın infazına ilişkin hiçbir kanun çıkarılmamıştır. Sonuç olarak, ölüm cezasının uygulanması 1984'ten sonra Türkiye'de askıya alındı. 2004 yılında, yeni Türk Ceza Adaleti Sisteminin temel yasaları kabul edildi ve bu bağlamda 2005 yılında yürürlüğe giren TCK'ya ölüm cezası dahil edildi. Kasten

öldürme suçunun cezalandırılması, ömür boyu hapis cezası olarak belirlenmiştir. Yasa, bu suçun EB'lere karşı işlenmesinin caydırıcılığın etkisini güçlendirme amacıyla zihinsel veya fiziksel engelliler nedeniyle kendilerini savunamayan kişilere yönelik bilerek adam öldürme suçunu işleyen kişilere ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası öngörür.

Madde 11: Risk durumları ve insani açıdan acil durumlar

82. Türkiye'de, afetlerin önlenmesi ve hazırlık yapılması ve hasarların azaltılması ile ilgili programların yürütülmesine yönelik faaliyetler Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) yetkisi ve görevidir. Risk ve insani acil durumlara yönelik politikalarındaki genel yaklaşım, devletin afetler için planlama yapmasıdır; felaket durumlarında devletin yardım güçleri mümkün olan en kısa sürede afet bölgesine gönderilecek ve engelli olanlar da dahil olmak üzere tüm mağdurlara derhal ve etkili bir şekilde gerekli yardımlar sağlanacaktır. AFAD ile afetlere veya acil durumlara müdahale ile ilgili yönetmelik uyarınca, afet sonrası her türlü acil eylem ve yardımların yerine getirilmesinden idari şef sorumlu olacaktır (Madde 4).

83. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü ile OZIDA (feshedilmiş), felaket bilinci yüksek olan bir toplum oluşturmak ve depremlerin etkilerini azaltmak amacıyla "Doğal Afetler için Hazırlık" başlıklı bir proje başlattı. Bu proje kapsamında, EB gruplarının depremlerin potansiyel tehlikeleriyle ilgili farkındalıklarını arttırmak ve depremlere hazırlıklı olmalarını teşvik etmek amacıyla çeşitli faaliyetler gerçekleştirildi. Projenin çıktıları bir CD ve farklı engel türleri için farklı bölümler içeren "Depremlerle Yaşamak: Engelli Bireylerin Depreme Karşı Hazırlıklı Olması" başlıklı bir El Kitabını içeriyordu.

84. 2009'da AFAD tarafından hazırlanan, "Depremde Engelli Bireylerin İlk 72 Saati" kitapçığı, doğal afetler sırasında EB'lerin güvenliğine katkıda bulunmayı amaçlayan bir başka yayındır. Bu kitapçığın elektronik kopyası AFAD web sitesinden edinilebilir.

85. Avrupa ve Akdeniz Büyük Tehlikeler Anlaşması (EUR-OPA) uyarınca; AFAD bünyesinde faaliyetlerini yürüten Avrupa ve Akdeniz'de Büyük Afetlere ilişkin Anlaşma Eylül 2011'de Antalya ilinde "Doğal Afetler ve Korunmasız Gruplarda Psikososyal Destek" konulu bir yaz okul eğitimi düzenledi. Eğitim kapsamında, afetlerde kadınlar, çocuklar, EB ve göçmenler gibi yüksek risk taşıyan dezavantajlı grupların özel ihtiyaçları üzerine atölyeler düzenlendi. Bu atölye çalışmalarına katılımcılar, Gürcistan, İngiltere, İspanya, Moldova, Slovenya ve Türkiye'den lisans veya lisansüstü sosyal bilim öğrencilerini kapsıyordu.

86. AFAD'ın Felaket ve Acil Durum Yönetimi Departmanı, Aralık 2011'de Afetlere Hazırlık ve Korunma Girişimi tarafından düzenlenen etkinlikler kapsamında "Korunmasız Gruplar için Afet Odaklı Toplum Bilinci Oluşturmanın İçerik ve Yöntemleri" konulu uluslararası bir çalıştay düzenledi. Ek olarak, bu bölüm Mart 2012'de Antalya'da Afet Yönetim Eğitimi Programı kapsamında Güneydoğu Avrupa'da Afetlere Karşı Hazırlıklı Olma ve Engelleme Girişimi Programı kapsamında yüksek riskli grup (kadınlar, çocuklar ve EB) için eğitim programı geliştirmek amacıyla korunmasız gruplar için afet öncesi eğitim seminerleri düzenlemiştir.

Madde 12: Kanun önünde eşit tanınma

87. Anayasa, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep veya benzer durumlarda ayırım yapmaksızın kanun önünde eşit olduğu şeklindeki 10. maddesiyle kanun önünde tanınma hakkını güvence altına almaktadır. Bu maddede 2010 yılında yapılan değişiklikle şu hüküm eklenmiştir: "Çocuklar, yaşlılar, engelli bireyler, dullar ve şehitlerin yetimleri ile malül ve gaziler için alınan önlemler eşitlik ilkesine aykırılık olarak değerlendirilmeyecektir."

88. Türk Mevzuatındaki hukuki ehliyet, hak ve fiili ehliyet kullanma yetkisi ile ilgili durumları içermektedir. Hukukî ehliyet ile ilgili temel mevzuat olan Türk Medeni Kanunu'nun 4721 sayılı 8 inci maddesi şöyledir : "Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna

göre, tüm kişiler haklarını kullanmakta ve yasal sınırlar içinde yükümlülükleri yerine getirmekle eşittir."Diğer taraftan, fiili hakların kullanılması, 10. Maddede belirtilen spesifik şartlara bağlanmaktadır. Başka bir deyişle, fiil ehliyetine sahip kişiler, kendi iradesi ile herhangi bir hakka sahip olabilirler ve herhangi bir yükümlülük üstlenebilirler (Madde 9). Eyleme yetersizlik halleri de Yasada açıklanmaktadır.

89. Engelliler veya ayırt etme gücünden yoksun olan çocuklar ve kişiler cezai ehliyeti olmayan kişiler olarak görülür (Madde 14). Bu noktada, ayırt etme gücü, EB'lerin hukuki ehliyeti yasal kapasitesi açısından önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Yasa şöyle açıklar: "Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir" (Madde 13). Ayrıca, "Kanunda gösterilen durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmaz. (Madde 15)".

90. Dahası, Türk Medeni Kanunu, akıl hastalıkları veya zihinsel engellilik nedeniyle kendi işlerini halledemeyen veya koruma ve bakım için yardıma ihtiyacı olan veya başkalarının güvenliğini tehlikeye atan herhangi bir yetişkinin de kısıtlanmasını şart kılar (Madde 405). Ayırt edici güç sahibi çocuklar ve engelli bireyler, yasal temsilcilerinin rızasını almadıkça kendi iradeleri ile herhangi bir yükümlülüğün altına giremezler. Bu rıza, kazanılmamış kazanç ve bu kişiye sıkı sıkıya bağlı olan hakların kullanımı için gerekli değildir. Ayırt edici gücü olan çocuklar ve engelli kişiler, haksız fiilden doğan bir haksızlıktan sorumlu sayılırlar. (Madde 16).

91. Hukuki ehliyetin kısıtlanması kişisel izinle veya izin alınmadan uygulanabilir. Yaşlılık veya başka bir sakatlık nedeniyle veya tecrübesizlik nedeniyle işlerini düzgün şekilde yönetemediğini ispatladığı sürece, kişinin talebi üzerine bir yetişkinin üzerine bir vasi atanabilir (Madde 408). Ancak, sınırlama sadece resmi olarak onaylanmış bir sağlık kurulu raporuna uygun olarak uygulanabilir. Hakim, karar vermeden önce hukuki ehliyeti sağlık kurulu raporuna uygun olarak kısıtlanacak kişiyi dinleyebilir (Madde 409). Ruhsal hastalık veya öğrenme güçlükleri nedeniyle emredilen vesayet, ancak bu gibi gerekçelerin artık elde edilmediğini belirten uzmanlardan uzman görüşleri alındıktan sonra iptal edilebilir (Madde 474).

92. Vesayet mekanizması, bireylerin haklarını koruma amacıyla Türk Hukukunda düzenlenmiştir. Vasiler, zihinsel engeli ya da sakatlığı (varlıklara yönelik menfaatler dahil) olan kişilerin çıkarlarını korumakla ve bunları yasal işlemlerde temsil etmekle yükümlüdürler. Öte yandan, bir vasinin söz konusu kişinin menfaatini koruyamaması durumunda, herhangi bir zamanda başka bir vasinin yeniden atanması talep edilebilir. Ayrıca, Türk Medeni Kanununun 426. Maddesi, yasal temsilci bir engel nedeniyle görevini yerine getiremiyorsa, bir vekilin, görevli veya ilgili kişinin talebi üzerine atanması sağlanır. Türk Ceza Kanunu; zihinsel engellilik, işitme engellilik veya sağırılık koşullarını ehliyetsizlik ya da hukuki ehliyetin etkisini azaltan durumlar olarak düzenlemektedir (Madde 32 ve 33).

93. Görme, işitme veya konuşma engelli bireylerin noterlik işlemleri için yasama düzenlemeleri 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nda yer almaktadır. 2005 yılı Noterlik Kanunu'nda değişiklik yapılmadan önce, noterler bu görüşmeleri 2 katılımcının huzurunda yerine getirmekle yükümlüydü. Katılanların bulunması şu anda isteğe bağlıdır. Üstelik, konuşma veya işitme engelli bireylerin yazılı olarak iletişim kuramaması durumunda, iki görüşme yapan ve yeminli tercümanlar davaya katılmalıdır (Madde 73).

Madde 13: Adalet erişim

94. Adalet erişim, hakları talep özgürlüğü ve anayasanın sosyal hukuk devleti prensibi ile korunmaktadır. Anayasanın 36. maddesi " Hak arama hürriyeti " olarak adlandırılmıştır ve şunları şart koşmaktadır: Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

95. Adalet Bakanlığının 2009 Yılı Adli Reform Stratejisi kapsamına giren "yargı sisteminin verimliliğinin ve etkinliğinin artırılması" ve "adalet erişiminin kolaylaştırılması" başlıklı

stratejik hedefler doğrultusunda, mahkemelerin erişilebilirliğinin artırılması ve adalet servislerine tam ve eşit olarak erişimi sağlamak için EB'ler dahil olmak üzere toplumun her kesimine yardımcı olacak bir sistemin oluşturulması için gerekli önlemlerin alınması planlanmıştır. Yargı Reformu Stratejisinin güncellenmesi sürecinde 2012 yılında çıkarılan bir taslak kapsamında, EB'lerin adalete etkili bir şekilde erişmesini sağlamak için bazı somut tedbirler planlanmıştır. Bu taslakta belirlenen hedefler şunları içermektedir; EB'ler için adli süreçler hakkında kılavuzlar hazırlamak, erişilebilir web siteleri hazırlamak, EB'lerin adli uygulamalarını ilgili kurumların katılımıyla değerlendirmek ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenlemek amacıyla düzenli bilimsel toplantılar düzenlemek.

96. Adaletle ilgili temel politika referans belgelerden biri olan Adalet Bakanlığı'nın Stratejik Planı (2010-2014), adalete erişim imkânlarını artırmayı, adli mekanizmaların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamayı ve 2011 yılı sonuna kadar ulaşılabilecek hedeflerin belirlenmesini amaçlamıştır. Söz konusu hedefler, dezavantajlı grupların adalete erişmesinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi, yargı yollarının ve yargılama usullerinin bilimsel olarak değerlendirilmesi, gerekli önlemlerin alınması ve yasal değişiklikler yapılması amacıyla ilgili kamu kuruluşları ve STK'lar ile işbirliği yapılması konularını kapsıyordu. Ayrıca, 10. Kalkınma Planı, savunma ve adli yardım hakkının güçlendirilmesi, yargı hizmetlerinin etkinleştirilmesi ve yargılama ve adli hizmetler alanında bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması gibi adalete erişimi kolaylaştıracak tedbirleri içermektedir.

97. 4954 sayılı Kanun uyarınca Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Türkiye Adalet Akademisi, sivil, idari ve askeri yargıç ve savcılar, yardımcı adli personelin ve avukatların mesleki gelişimine yönelik ön ve hizmet içi eğitim kursları sunmaktadır. Eğitim programları engellilik mevzuatı hakkında bilgi içerir. Ayrıca, ceza infaz kurumunda görevli memurlar ve ceza infaz kurumu ve hapishanelerin eğitim merkezlerinde çeşitli unvanları bulunan diğer görevliler için temel hak ve özgürlükler konusundaki hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmektedir.

98. Diğer yandan, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ve Portekiz ve Birleşik Krallık Adalet Bakanlıkları tarafından başlatılan "Ceza ve Tevkifevlerinde Cezai Yürütme Hizmetlerinin Geliştirilmesi (2013-2014)" Projesi kapsamında, EB'ler dahil savunmasız gruplarla çalışan personel için bir eğitim müfredatı ve uzaktan eğitim modülü tasarlanması planlanmaktadır.

99. Türk Ceza Muhakemesi Kanunu (5271 sayılı Kanun) ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu (6100 sayılı Kanun) çerçevesinde, EB'lerin adli sisteme ve hukuki süreçlere aktif katılımını sağlamak için çeşitli önlemler alınmıştır. Türk Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca, "okuma ve yazma bilen sağır veya dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler işaretlerinden anlayan bir tercüman aracılığıyla ve işaretlerle yemin ederler. (Madde 56/2). Kanun ayrıca, eğer sanık işitme ve konuşma engeli olan bir kişi ya da kendisini ifade etme başarısızlığı derecesinde engeli olan bir kişi ise, resmi talebi gerekliliği olmaksızın adına bir savunma avukatı tayin etmesini taahhüt eder. Şüpheli veya sanık reşit değil veya sağır veya dilsiz veya kendisini savunma başarısızlığına neden olan bir engeli varsa ve savunma avukatı ayarlanamazsa; bir savunma avukatı resmi talebe gerek kalmadan atanır (Madde 150). Kanun, engeli olan bir sanık ya da bir mağdura yapılan duruşmada, savcılığın ve savunmanın temel noktalarını kendisinin anlayabileceği bir şekilde açıklanması yönünde hüküm içermektedir. Bu maddenin hükümleri, soruşturma safhasında duyulan şüpheliler, mağdurlar veya tanıklar için de geçerlidir (Madde 202). Mağdur on sekiz yaşına erişmediği veya sağır veya dilsiz olduğu veya kendisini ifade etme başarısızlığı derecesinde engeli olan ve kendisi adına bir savunma avukatının görevlendirilememesi durumunda; bir savunma avukatı resmi talebe gerek kalmadan atanır (Madde 234/2). Mağdur veya yaralı tarafın çocuk veya kendisini savunamayacak derecede işitme, konuşma ya da zihinsel engelli bir kimse olması durumunda bir avukat sağlamak için talep istenmeyecektir. (Madde 239/2)

100. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, EB'lerin adalete erişimini kolaylaştırmaya yönelik tedbirleri kapsar. Örneğin 172/2 maddesinde engellilik, hastalık veya benzer nitelikteki sebeplerden dolayı duruşmaya katılamayacak kişilerin ikamet ettikleri yerlerde dinleneceği öngörülmektedir. Öte yandan, EB'lerin yemin ettirme prosedürü için bazı özel tedbirler alındı. Buna göre, işitme ya da konuşma engelli okur yazarların beyanlarını imzalamak

suretiyle yemin ettirilmesi ve okuma yazma bilmeyenlerin, bir işaret dili tercümanı yardımıyla yemin etmesi gerekmektedir. (Madde 234) Yemin etmesi gereken kişinin duruşmaya katılamayacak kadar çok hasta veya engelli olması durumunda, hakim kişinin ikamet ettiği yerde yeminini almalıdır. Her iki tarafın avukatı talep ettikleri takdirde prosedür yerine getirilirken ortamda bulunabilirler (Madde 235).

101. Davanın yönetildiği mahkemelerde tanıkları dinlemek, Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki temel ilkedir, ancak engellilik veya hastalık nedeniyle duruşmaya katılamayan tanıklar ikamet ettikleri yerde dinlenmektedir. Bir tanığın okur yazar olması ancak konuşma veya işitme engelli olması halinde, sorular yazılı halde kendisine yönlendirilir ve cevaplar tanık tarafından yazılır. Okur yazar olmaması durumunda, hakim bir işaret dili tercümanı aracılığıyla onu duyar (Madde 263/2).

102. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334 ve 340. maddeleri arasındaki hükümler uyarınca düzenlenen adli yardım mekanizması ile EB'lerin adalete erişimini kolaylaştırmak için bazı özel tedbirler alınmaktadır. Bu önlemler kapsamında, yeterli ekonomik koşullardan yoksun olan ve dava masraflarını karşılayamayan EB'ler, özellikle de iflas ve icra takibi başlatma veya kendileri lehine veya aleyhine açılan davalar için hukuki yardım mekanizmasından yararlanma talep etme hakkına sahiptir. Bir adli yardım talebinin mahkeme tarafından uygun görülmesi halinde ve eğer hukuki yardım kararı halen yürürlükte ise; dava masraflarının ödenmesi, ücretler veya avans ödemeleri ertelenir ve ilgili maliyetler davayı kaybeden taraftan tahsil edilir. Bu gibi durumlarda mahkeme dava masraflarının bir yılda eşit taksitler halinde ödenmesine veya davayı kaybeden tarafın bu masrafların tamamen veya kısmen muaf tutulmasına karar verebilir.

103. Son olarak, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkındaki 5275 sayılı Kanun, hükümlülerin hak ve sorumlulukları veya şikayet mekanizması hakkında bilgilendirilmesi ve bu bilgilerin EB'ler için erişilebilir formatlarda sağlanmasına ilişkin bazı tedbirleri içermektedir. Bu bağlamda, hüküm giymiş işitme engelliler bir işaret dili tercümanı aracılığıyla bilgilendirilmekte ve görme engelli olanlara da Braille yazılı kitapçıklar verilmektedir.

104. EB'lerin adalete erişimini kolaylaştırmak amacıyla, Emniyet Genel Müdürlüğü personeli için işaret dili kursları ve eğitimciler için eğitim kursları düzenlenmektedir.

Madde 14: Kişinin özgürlüğü ve güvenliği

105. Anayasa gereği herkesin kişisel özgürlük ve güvenlik hakkı vardır (Madde 19). Bununla birlikte, ruhsal rahatsızlığı olan ve halka tehlike oluşturan bir kişinin tedavisi, eğitimi veya rehabilitasyonu için alınan önlemlerin uygulanması bu hükmün istisnalarından biridir.

106. Anayasa uyarınca, sebepleri dikkate alınmaksızın, özgürlükleri herhangi bir nedenden dolayı kısıtlanan kişiler, yetkili adli makamlara durumlarıyla ilgili işlemlerin hızla sonuçlanması ve kendilerine uygulanan kısıtlama yasalara aykırı ise derhal serbest bırakılmaları için başvurma hakkına sahiptir. Bu hükme paralel olarak, bireyleri korumak amacıyla özgürlük kısıtlamaları koşullarını sağlayan Türk Medeni Kanunu, zihinsel engel veya zayıflık nedeniyle toplum için tehlike teşkil eden tüm yetişkinlerin uygun eğitim, tedavi veya rehabilitasyonu için uygun bir kuruma yerleştirilebilmesini belirler. Ancak, bu karar yalnızca bir tıbbi rapora uygun olarak alınabilir ve tedavi periyodu sonrası birey, kurumdan taburcu edilir.

107. Türkiye'de, bakım hizmetlerine ihtiyaç duyan EB'lere evlerinde veya resmi / özel bakım merkezlerinde ilişkili bakım hizmetleri sağlanmaktadır. Hizmetlerin veya kurumların türünü belirlerken, EB'lerin, aile üyelerinin veya yasal temsilcilerin tercihleri dikkate alınır. EB'ler, kişinin veya onun yasal temsilcisinin dilekçesi, engelliliğin türünü ve yüzdesini belirten sağlık kurulu raporu, hizmet sözleşmesi ve bir profesyonel tarafından verilecek bir değerlendirme raporu doğrultusunda kamu / özel bakım kurumlarına yerleştirilir.

108. Türkiye'de kurumsal bakım hizmetleri "toplum temelli bakım" yaklaşımı ile paralel şekilde dönüşmeye başlamıştır. Bu bağlamda, bakıma muhtaç EB'lere 10-12 kişilik bahçeli tek katlı evlerde kurumsal bakım hizmeti veren ve yaşam ortamı sağlayan "Engelsiz Yaşam

Merkezleri" ve apartman dairelerinde küçük gruplardaki EB'lere bakım servisi sağlayarak sosyal yaşama aktif katılımı hedefleyen "Umut Evleri" 2006 yılından itibaren hizmete girmiştir (Ayrıca bkz. Madde 19).

109. IPA 2008 programı kapsamında finanse edilen ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) teknik desteğiyle gerçekleştirilen "Engelli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi" projesi bakım hizmetindeki bu değişimi desteklemektedir. Proje, Sağlık Bakanlığı ve EYHGM tarafından sağlanan sağlık ve engellilik hizmetlerini analiz etmeyi ve kurumsal bakım sisteminin yerini alacak bir topluluk temelli bakım ve destek hizmeti modelini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Proje kapsamında yürütülen faaliyetler şunları içermektedir; İşkencenin Önlenmesi için Avrupa Komitesi tarafından raporlanan kurumlarda yasaklanmış yöntemlerin uygulandığı veya istemsiz yerleştirmenin yapıldığı durumlarda Medeni Kanunun ilgili hükümlerinin uygulanması, kurumların bağımsız izlenmesini sağlayacak bir organın kurulması, tedavi ve rehabilitasyon programlarının iyileştirilmesi, fiziki altyapı ve personel eğitim programları.

110. Kamu ve özel bakım kurumlarında kalifiye ve sertifikalı personel istihdam edilmektedir. İl Müdürlükleri ve / veya ASPB, kurumları izlemek ve denetlemektedir.

Madde 15: İşkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezalara maruz kalmamak

111. Anayasa, tıbbî zorunluluklar haricinde ve kanunla öngörülen haller dışında, bireyin fiziksel bütünlüğünün ihlal edilmeyeceğini; ve rızası alınmadan bilimsel veya tıbbi deneylere tabi tutulmayacağını düzenlemektedir; Kimsenin işkence veya kötü muameleyle tabi tutulmayacağını da belirtmektedir; hiç kimse insan haysiyetine aykırı cezaya veya muamele görmeyecektir (Madde 17).

112. Hasta Hakları Yönetmeliği insanları tıbbi veya bilimsel deneylere tabi tutma yasağını özel olarak düzenlemektedir. Yönetmelik, hiç kimseye rızası ve Sağlık Bakanlığı'nın onayı olmadan tıbben müdahale edemeyeceğini belirtmektedir. Yönetmelik aynı zamanda bedenlerindeki tıbbi deneylere razı olan gönüllülerin fiziksel bütünlüğünü veya hayatlarını korumak için hiçbir tıbbi avantaj veya kamu menfaatinin tercih edilmeyeceğini vurgulamaktadır (Madde 32).

113. Avrupa Konseyi (AK) ve BM tarafından kabul edilen işkenceyle mücadele konulu uluslararası sözleşmeleri imzalamış olan Türkiye, 2011'de BM İşkenceye Karşı Sözleşmenin İhtiyari Protokolünü de onayladı. TCK, insanlığa karşı işlenen suçları (Madde 77), işkenceyi (Madde 94) ve eziyeti (Madde 96) tanımlar ve suçlulara cezai yaptırım öngörür. Bedensel veya zihinsel olarak kendilerini savunamayan kişilere karşı işlenen bu tür suçlar ağırlaştırıcı sebep olarak sayılır.

Madde 16: Sömürüye, şiddete ve istismara maruz kalmamak

114. Anayasa hiç kimsenin işkence ve kötü muameleyle maruz kalmamasını garanti eder (Madde 17) ve Devlet çocukları her türlü taciz ve şiddetten korumak için önlem almalıdır (Madde 41). Bu hükümlere paralel olarak, gerekli yasal düzenlemelerin benimsenmesini ve uygulanmasını sağlamak için çeşitli mekanizmalar kurulmuştur.

115. Kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddet olaylarını önleyen ilk yasal düzenleme, 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Aile Korunması Kanunu'dur. Bu Kanun'un ana hedefi aile içi şiddeti önlemektir. Öte yandan, uygulama sürecinde karşılaşılan bazı sorunlardan dolayı bu Kanun, ASPB, akademisyenler ve STK'ların görüşleri doğrultusunda hazırlanan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun'la değiştirilmiştir. Yeni Kanun, şiddete maruz kalmış veya şiddet görme riski olan kadınları, çocukları, aile üyeleri ve takip edilme mağdurlarını korumak için alınan önlemleri ve ilgili önlemlerle ilgili usul ve esaslar oluşturulmasını düzenler. Eski kanunla karşılaştırıldığında yeni Kanun, daha kapsamlı ve ayrıntılı önlemler öngörmekte ve polis ve idari şefleri koruyucu ve önleyici tedbirler için hâkimlerle birlikte polisi ve idari amirleri yetkilendirerek, daha etkin ve hızlı bir koruma sağlamayı hedeflemektedir. Kanun, şiddet mağdurlarına destek ve hizmet sunmada, temel insan haklarına dayanan, kadın ve erkek eşitliğine duyarlı, toplumsal devlet ilkesine uygulanabilen, adil, etkili ve hızlı bir yöntem

öngörmektedir. Dahası, kanun kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadınların cinsiyete dayalı şiddetten korunması için bu kanun kapsamında alınan özel önlemlerin ayrımcılık olarak yorumlanamamasını sağlar.

116. Kanun ayrıca şiddetin önlenmesi ve koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanması için yedi gün ve yirmi dört saat temelinde destek ve izleme hizmetlerinin verildiği Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM), kurulması emreder (Madde 14). 6 Aralık 2012'ye kadar, bu merkezlerin farklı bölgelerden 14 pilot ilde açılması onaylanmış ve iki yıl içinde tüm illerde en az bir merkez açılması planlanmaktadır. Bu merkezlerde sağlanacak hizmetler üç başlıkta toplanabilir; koruyucu ve önleyici ihtiyati kararların izlenmesi hizmetleri, şiddet mağdurlarına yönelik hizmetler ve şiddet uygulayan kişiler veya potansiyel şiddet failleri için hizmetler.

117. 12 Temmuz 1998 tarihli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Sığınmaevleri Yönetmeliği uyarınca kurulan kadın sığınmaevleri, 2013 yılında yürürlüğe giren Kadın Sığınmaevleri Kurulması ve Çalışması Yönetmeliği doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Kadın sığınmaevleri fiziksel, cinsel, duygusal veya ekonomik şiddet mağdurlarının sorunlarına psiko-sosyal ve ekonomik çözüm bulana kadar çocuklarıyla geçici olarak kalabilecekleri yerleşime uygun hizmet kurumlarıdır. Kadın sığınmaevleri ASPB, yerel yönetimler veya STK'lar tarafından kurulabilir. Ekim 2013'te, bir seferde 3220 kadın barındırma kapasitesine sahip 124 barınak vardı. Bunlar Bakanlığa bağlı 90, belediyeye bağlı 32 ve STK'ya bağlı 2 sığınma evini kapsamaktadır. Sığınmaevlerinin yanı sıra, ya Aile Bakanlığı İl Müdürlüklerine ya da ŞÖNİM'lere başvuran kadınlara hizmet sunan İlk Kabul Birimleri de bulunmaktadır. Bu birimlerde şiddete maruz kalan kadınların ilk gözlemleri yapılır ve psiko-sosyal ve ekonomik koşulları belirlenir. Kadınlar bu birimlerde iki haftaya kadar kalabilirler. Ekim 2013'te Türkiye'de 25 İlk Kabul Ünitesi bulunmaktaydı.

118. Yeniden yapılanma sürecinde, özellikle şiddete maruz kalan engelli kadınlar için hizmetlerle ilgili kısıtlamalar kaldırılmış ve kadın sığınma evlerinin erişilebilirliği için bazı yasal önlemler alınmıştır. Dahası, fiziksel engelli kadınlara daha etkili hizmetler sunmak amacıyla, Kadın Statüsü'nde ASPB Genel Müdürlüğü'ne bağlı kadın sığınma evlerinden birisi erişilebilirlik ilkelerine uygun olarak yeniden yapılandırılmış ve Özelleştirilmiş Kadın Sığınmaevi adı altında hizmete sunulmuştur. 01 Ağustos 2012'de hizmete giren bu sığınmaevinin adı altında 15 Mayıs 2013'te İstanbul 1. Özel Donatılmış Kadın Sığınmaevi olarak değiştirilmiştir. Gelecek günlerde, fiziksel engelli kadınlar için özel olarak tasarlanmış ve / veya donatılmış sığınmaevi sayısını artırması beklenmektedir. ASPB, 81 ildeki tüm valilikleri, erişilebilirliği sağlamak için kadın sığınmaevlerinde ve ilk kabul birimlerinde yapılacağını ve yeni ŞÖNİM'lerin açılışında erişilebilirlik kriterlerinin yerine getirileceğini ilan ettiğini açıkladı.

119. 6428 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda Temmuz 2013'te yapılan değişiklikle; gerçek kişiler veya tüzel kişiler tarafından işletilen sosyal hizmet kurumlarında, yararlanıcıların özgürlüğünü tehdit, baskı veya keyfi olarak kısıtlama dahil herhangi bir fiziksel, tıbbi, cinsel, psikolojik veya ekonomik istismarın ortaya çıkması durumunda, gerekli önleyici tedbirleri almaktan alıkonan kurucular veya idareciler adli para cezasıyla cezalandırılacaktır. Böyle bir cezanın uygulanması halinde, ASPB söz konusu kurumu kapatacaktır.

120. Öte yandan TCK, fiziksel veya zihinsel engel nedeniyle kendisini koruyamayan bir kişiye karşı cinsel suçunu işleyen kişilere uygulanacak cezanın yarısı kadar artırılacağını öngörmektedir (Madde 102). Bir çocuğu cinsel istismar eden herhangi bir kişi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına çarptırılır (Madde 103). Buna ek olarak, kanunda belirtilen bazı durumlarda bu ceza 8 veya 15 yıla kadar artırılmıştır. Kişinin üst soyundan birileri, 2. veya 3. derece kan bağı, üvey baba, vasi, eğitimci, hemşire ve sağlık hizmetleri veren veya çocuğun korunma ve gözetiminde görevli diğer kişiler tarafından cinsel istismarın gerçekleşmesi halinde veya kamuoyuna yapılan aşırı etkiyle yukarıdaki alt bölümlere göre uygulanacak ceza yarısı kadar artırılır (Madde 103).

121. TCK ayrıca bir kişinin cinsel tacize maruz kalması halinde, mağdurun şikayeti üzerine bu eylemi yapan kişinin üç aydan iki yıla kadar cezalandırılmasını sağlar. Bu suçların hiyerarşiye veya kamu görevine dayanan usule aykırı yetkiyle veya bir mağdur ile aynı

yerde çalışmanın avantajını kullanarak yapılması durumunda, yukarıdaki alt bölüm uyarınca uygulanacak ceza yarısı kadar artırılır. Eğer mağdur işyerinden bu nedenle ayrılmak zorunda kalırsa, uygulanacak ceza süresi bir yıldan az olmayacaktır (Madde 105). Ayrıca, çocukları ya da fiziksel veya zihinsel yeteneği olmayan kişileri dilencilikte kullanan kişilere bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir (Madde 229).

122. Halihazırda, gerçek kişiler ve tüzel kişiler tarafından EB'lere sağlanan hizmetlerin izlenmesi ve denetimi, bağımsız birimlerce yürütülmemektedir. Ancak, IPA 2008 programı kapsamında finanse edilen ve DSÖ'nün teknik desteği ile yürütülen "Engellilere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi" Projesi kapsamında ASPB, EB'lere sağlanan bakım hizmetlerinin bağımsız denetimi için bir mekanizma kurmayı planlamaktadır. (Ayrıca bkz. Madde 19)

Madde 17: Kişinin bütünlüğünün korunması

123. Anayasanın "Kişisel dokunulmazlık, bireyin bedensel ve ruhsal varlığı" başlıklı 17. maddesinde, tıbben gerekli olan ve kanunla öngörülen haller dışında bireyin bütünlüğünün ihlal edilmeyeceği; ve rızası alınmadan bilimsel veya tıbbi deneylere tabi tutulmayacağı belirtilmiştir.

124. 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanunuyla düzenlenen kürtaj (Madde 5) ve kısırlaştırma (Madde 4), kişilerin talebine göre yapılabilen tıbbi işlemlerdir. Kişinin evli olduğu durumlarda, eşinin rızası da aranır. Gebeliğin sona erdirilmesine yönelik tıbbi müdahale, hamile kadının iznine bağlıdır (Madde 5). Bununla birlikte, yasada bazı istisnalar listelenmiştir; Reşit olmaması durumunda, reşit olmayan bireyin iznini takiben bir ebeveynin iznine bağlı olacaktır; Ya reşit olmamaları ya da zihinsel olarak yetersiz olmaları nedeniyle, reşit olmayan bireyin ve yasal vasinin onayı olduğu gibi sulh hakiminin iznine de bağlıdır. Bununla birlikte, zihinsel yetersizlik nedeniyle bilinçli bir karar veremeyen gebe bir kadın için uterusun boşaltılmasına izin verilmeyecektir. Eğer gebelik süresi 10 haftadan fazla ise, uterus ancak objektif bulgulara dayanarak, doğum ve doğum uzmanı uzmanı ve ilgili alanda bir uzman tarafından yazılı olarak teyit edilirse, gebelik annenin yaşamını tehdit ediyorsa veya veya doğacak çocukta veya ileriki nesilde ciddi bir sakatlık olacaksa boşaltılabilir. (Madde 6).

125. TCK yasadışı kürtaj ve zorla kısırlaştırmayı suç olarak tanımlar ve bu suçlar için bazı cezai yaptırımlar öngörülür (Mad. 99, 100, 101).

Madde 18: Seyahat özgürlüğü ve uyrukluk

126. Türkiye'de EB'lerin Seyahat özgürlüğü ve uyrukluk özgürlüğü Anayasa ve 5901 sayılı Vatandaşlık Kanunu hükümlerine göre düzenlenir. Türk vatandaşlığı (Madde 66) ve ikamet ve milliyet özgürlüğü (Madde 23) Anayasa ile garanti edilmektedir. İlgili hüküm, vatandaşların sınır dışı edilemeyeceğini veya vatana giriş hakkında yoksun bırakılmayacağını belirtmektedir.

127. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'na göre, Türk vatandaşlığı doğumda veya doğumdan sonra kazanılır (Madde 5). Doğuştan Türk vatandaşlığı soy bazında veya doğum yerine göre otomatik olarak edinilecektir. Doğum yoluyla edinilen vatandaşlık doğum anından itibaren etkindir (Madde 6) ve doğumdan sonra edinilen Türk vatandaşlığı ya yetkili bir makamın kararı ile veya evlat edinme yoluyla veya seçme hakkını kullanarak etkili olur (Madde 7). Ayrıca, Türk vatandaşlığını bırakma izni talep eden kişilere, bazı koşulları yerine getirmek kaydıyla bir feragat izni veya feragat belgesi verilebilir (Madde 25). Bu hükümlerin EB'ler açısından önemi, ilgili izin talep eden kişilerin ayırt edici güce sahip olmasıdır (Ayrıca bkz. Madde 12).

128. Nüfus Kayıtları hakkında 1587 Sayılı Kanun uyarınca, Türk vatandaşları çocuklarının doğumlarını doğumdan sonraki 30 gün içinde kayıt ofislerine kaydetmek zorundadırlar (Madde 74). Kayıt zamanında yapılmadığı takdirde, ebeveynler para cezasıyla cezalandırılmakta (Madde 52) ve yeni doğan, ebeveynleri tarafından isimlendirildiğinde kayıt tamamlanmaktadır. Bu uygulama aynı zamanda engelli bebekler için de geçerlidir.

Madde 19: Bağımsız yaşamak ve topluma dahil olma

129. Türkiye'de son yıllarda bağımsız yaşama ve EB'lerin topluma dahil edilmesine ilişkin önemli gelişmeler olmuştur. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Yasa'sının genel prensibi, şu şekilde tanımlanmıştır; EB'lerin, destek ihtiyacı olan kişilerin ve yaşlıların sağlıklı, huzurlu ve güvenli bir yaşam sürmelerinin sağlanması; EB'lere bağımsız ve üretken yaşamlarına imkân sağlayacak bakım ve rehabilitasyon hizmetleri sağlanması ve tedavi edilemeyen EB'lere sürekli bakım yapılması için gerekli önlemlerin alınması. Yasa aynı zamanda yaşları, cinsiyetleri, sosyal ve psikolojik özellikleri ve engellilik oranlarına göre anaokulu ve yetimhanelerde kalan yardıma muhtaç çocukların gruplandırılmasını öngördüğünden kaynaştırma ilkesini beraberinde getirmiştir. Buna ek olarak, kanun ayrıca, sosyal koruma, bakım veya destek ihtiyacı olan kişilere sunulan tüm hizmetlerin insan onuruna uygun bir şekilde sağlanmasını da öngörmektedir.

130. EB'lere yönelik hizmetlerin prensipleri Sosyal Hizmetler Kanunu ile aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır; özürli kişilerin eşit bireyler olarak topluma katılımıyla ilgili bireylerin, aile bireylerinin ve toplumun hak ve sorumlulukları konusunda farkındalık yaratılması; bu kişilerin tıbbi tedavisi ve rehabilitasyonunu sağlamak; bağımsız yaşam kapasitelerinin artırılması; bilgi servislerinin, fiziksel ortamların ve teknolojik cihazların ve araçların erişilebilirliğinin sağlanması için tedbirler alınması; ve EB'lerin ekonomik ve sosyal durumlarını etkileyebilecek tüm karar verme süreçlerine dahil edilmesi.

131. EHK'nun hedefleri, sorunlarına çözüm sağlayacak ve karşılaştıkları engelleri ortadan kaldıracak ve hizmetleri koordine etmek için gerekli önlemleri alacak önlemleri alarak EB'lerin topluma katılmalarını sağlamaktadır. Kanun, engelliliğe dayalı ayrımcılığa karşı mücadele ilkelerini, EB'lerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşların engelliliğe bağlı karar verme süreçlerine katılmalarını sağlamak ve tüm hizmetlerin sağlanmasında ailelerin birliğini korumak için ilkeleri kapsamaktadır. EB'lerin kamu hizmetlerinden başkalarıyla eşit olarak yararlanmalarını engelleyen herhangi bir pratik kısıtlama bulunmamakla birlikte, EHK'da kabul edilen yaklaşım, bazı hizmetlerden, özellikle sağlık hizmetlerinden yararlanmada EB'lere avantaj sağlamak için özel uygulamaları ortaya çıkarmıştır.

132. Kanun ayrıca, EB'lerin özellikle yaşadıkları ortamda sağlık, barış ve güvenlik içinde yaşamlarını sürdürmelerinin; bakım ve rehabilitasyonunu sağlamanın, böylece toplumda tatmin edici bir hayat sürme ve üretken olmalarının; yardıma ihtiyacı olanlara geçici ve sürekli bakım veya evde bakım hizmetleri verilmesinin şart olduğu ilkesini getirdi (Madde 6). Bu kapsamda bakım hizmetleri ev bakımı veya kurum bakımı olarak yapılabilir. Hizmetin, kişiyi sosyal ve fiziksel ortamından ayırmadan sağlanması esastır (Madde 9). Bakım hizmetleri sunarken; bireyin biyolojik, fiziksel ve sosyal ihtiyaçları göz önünde bulundurulur (Madde 8).

133. Türkiye'de EB'lere yönelik bakım hizmetleri, gerçek ve tüzel kişiler veya ASPB'den lisans alan kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanmaktadır (Madde 8). İlgili bakım hizmetlerinin sağlanmasında, EB'lerin kişisel gelişimlerine ve ihtiyaçlarına, sosyal yaşama katılmalarını ve kendilerini yönlendirmelerine yardımcı olacak önem ve bakıma muhtaç EB'lere tercihen sosyal destek hizmeti modelleri verilmektedir. Bakım hizmetlerinin bir parçası olarak, günlük yaşam aktiviteleri için beceri geliştirilmesi sağlanır ve böylece bireylerin bağımsız yaşam kapasiteleri artırılır.

134. Destek ihtiyacı duyan tüm gruplar için ASPB hizmetleri 81 ilde il müdürlükleri tarafından yönetilmekte ve koordine edilmektedir. İl müdürlükleri tarafından koordine edilen kurumsal bakım hizmetleri, EB'ler için Konut Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri tarafından; Rehabilitasyon ve sadece gündüzlü hizmet sunan Aile Danışmanlığı Gündüz Merkezleri ve konutsal ve/veya günlük hizmet sağlayan Özel Bakım Merkezleri tarafından sağlanmaktadır. EB'ler için hizmetler ASPB'nin EYHGM tarafından yürütülmektedir.

135. EHK tarafından 2005 yılında değiştirilen 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun Ek 7 Maddesi gereğince, sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmayan kişilere, ailelerini kaybeden ve bakıma muhtaç olan EB'lere ve aileleri sosyal veya ekonomik açıdan yoksun olanlara yönelik kamu veya özel bakım kurumlarında veya konut adreslerinde bakım hizmetlerinin verilmesi öngörülmüştür. Bu değişiklik, bakım hizmetlerinin kapsamını

genişletti ve böylece, sosyal sigortalı olsun veya olmasın bakıma muhtaç olan tüm EB'ler bakım hizmetlerinden yararlanma hakkına kavuştu.

136. ASPB, ekonomik olarak yoksun ve aile ortamında sosyal korumaya muhtaç olan EB'lere bakım ve destek hizmetleri sağlanması konusunda bazı faaliyetler yürütmektedir. Bakanlıkça ödenen evde bakım ücreti nedeniyle evlerinde bakım gören EB'ler düzenli olarak ziyaret edilmekte ve yerinde yapılan hizmet değerlendirmesine uygun olarak ihtiyaçları konusunda danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır. Evde bakım hizmetlerini teşvik etmek amacıyla yapılan düzenlemelerle, EB'lere haftada 16 saate kadar Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri hizmetlerinden yararlanma imkânı sağlanmıştır.

137. 2010'da "Bakım Hizmetlerine ve Bakım Hizmetlerine İhtiyacı Bulunan EB'lerin Belirlenmesine Dair Yönetmelik" de yapılan değişikliklerle, evdeki akrabalarından bakım alan ancak kurumsal bakım hizmetlerinden yarar görmeyen veya herhangi bir evde bakım ücreti almayan EB'ler, bir bakım uzmanı tarafından sağlanacak evde bakım hizmetlerinden talep etme ve yararlanma hakkına sahiptir. 2011 yılında bu hizmet modelinin kapsamının genişletilmesi planlanmıştır. Evde bakım destek hizmetinden yararlananların sayısı Eylül 2013'e kadar 30'dur. Tüm teşviklere rağmen evde bakım alamayan EB'lere, bakım merkezlerinde ihtiyaç duydukları hizmeti alma fırsatı sunulmaktadır.

138. Evde bakım alamayan EB'lere hizmet veren kurumlar, EB'lerin insan onuru doğrultusunda rehabilitasyon ve sosyal hizmetler uygulama ilkesini göz önünde bulundurur. Yaşamsal ihtiyaçları karşılamayı amaçlayan bu hizmetler kapsamında beceri ve kabiliyetlerin korunması ve geliştirilmesi için pratik, sportif faaliyetler, sanatsal - kültürel etkinlikler, sosyal, mesleki ve işe ait etkinlikler gibi ekstra faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak, EB'lere sağlık, eğitim ve istihdam hizmetlerini sağlamak amacıyla herhangi bir olası işbirliği için ilgili kurumlarla irtibata geçilmektedir. 2006 yılından bu yana evde bakım hizmeti veya özel bakım merkezlerinde bakım hizmeti alan EB'lerin sayısı hakkındaki veriler EK 3'te Tablo 1'de sunulmaktadır.

139. Devlet EB'lerin evde bakım hizmeti veren akrabaları / vasilerine aylık olarak bir asgari ücret öder. 2010 yılının ikinci yarısı için evde bakım ücreti aylık 544.44 TL (yaklaşık 190 Euro) idi. Asgari ücret artışına bağlı olarak bu rakam, 2011'in ilk yarısında 570.22 TL'ye, ikinci yarısında 599.21 TL'ye yükseldi. Evde bakım ücreti 1 Temmuz 2013'e kadar 730.28 idi. Bakım hizmetlerine ihtiyacı olan EB'ler veya yakınları özel bakım merkezlerinden faydalanmayı talep edebilirler. Bu amaçla, 2010 yılının ikinci yarısında kişi başı 1.175.99 TL aylık olarak özel bakım merkezlerine ödenmiştir. Asgari ücret artışıyla 2011'in ilk yarısında 1.231.68 TL, ikinci yarısında 1.294.29 TL'ye yükselmiştir. 2013 yılının ikinci yarısı için 1.577.40 idir.

140. 2010'dan bu yana, kamu kurumlarından yararlanmak isteyen EB'lerin bekleme listesi bulunmamaktaydı. 2002 yılında 21 olan konut bakımı ve rehabilitasyon merkezi sayısı 2011 yılına kadar 84'e yükselmiştir. Temmuz 2013 sonuna kadar bu merkezlerin sayısı 80'dir. Yıllara göre konut bakımı ve rehabilitasyon merkezi sayısı Ek 3'te yer alan Tablo 2'de verilmektedir.

141. Kurumsal bakım hizmetleri, son yıllarda topluma dayalı bakım yaklaşımına paralel olarak dönüşüm sürecindedir. Bu kapsamda, kişisel bakıma muhtaç EB'lere yönelik bakım hizmetlerinin ilke ve standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar, hizmetlerin insan onuruna halel getirmeksizin verilmesi için 2006 yılından itibaren ivme kazandı. Ayrıca, "Engelsiz Yaşam Merkezleri" ve "Umut Evleri" gibi bu geçiş kurum bakımında yansıtan yeni hizmet modelleri devreye sokulmuştur.

142. "Engelsiz Yaşam Merkezleri" Projesi, kurumlardaki konut bakımı hizmetlerinin kalitesini ve ücretsiz engelsiz bakım merkezlerinin sayısını artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Proje 2009 yılında başlatılmış ve 2011 sonunda 11 merkezde 128 olan yararlanıcı sayısı Eylül 2013'e kadar 14 merkezde 1.684 yararlanıcıya yükselmiştir.

143. Bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde ikamet eden ve böyle bir hizmeti almaya uygun koşulları bulunan EB'lere toplulukta bakım hizmeti sunmak amacıyla "Umut Evleri" Projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamında EB'lere komşularıyla temas halinde küçük gruplar halinde yaşama fırsatı verilmektedir. 31 Aralık 2008'de ilk Umut Evi açılmış ve

evlerin sayısı Ağustos 2013'e kadar 49'a çıkmıştır (36 aktif, 13 hizmet için onaylandı). Bu evlerde sağlanan bakım hizmetlerinden toplam 201 EB yararlanmaktadır.

144. Bakanlığa bağlı konut bakımı ve rehabilitasyon merkezlerinin yanı sıra, ayakta hastalara günlük servis hizmeti veren Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri de bulunmaktadır. Yarım gün ya da tam gün hizmet veren bu merkezler, bireysel ya da grup çalışması dahil rehabilitasyon faaliyetlerini bakım hizmetleri ile birleştirmekte ve aileler için danışmanlık hizmeti sağlamaktadır.

145. 2013/11 Sayılı Genelge uyarınca kurulan İlk Kabul ve Müdahale Birimleri, bireylerin kişisel ihtiyaçlarını ve merkezlerde sağlanacak bakım hizmetlerinin modelini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu birimler öncelikle aile ortamında yaşamı geliştirmek için evde bakım için sağlanacak destek hizmetlerine odaklanmaktadır.

146. Sözü edilen hizmetlere ek olarak, "Engelli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi" Projesi, tedavi ve rehabilitasyon programları, fiziki altyapı ve personel için eğitim kursları geliştirme amacına sahiptir. Projenin faaliyetleri, Sağlık Bakanlığı ve EYHGM tarafından sağlanan sağlık ve engellilik hizmetlerinin analiz edilmesini ve kurumsal bakım sisteminin yerini alacak bir topluluk temelli bakım ve destek hizmeti modelinin geliştirilmesini amaçlamaktadır (ayrıca bkz. Madde 14). 2014-2018 için 10. Kalkınma Planı'nın Sağlıklı Yaşam ve Hareketlilik Programı ayrıca, toplum temelli ruh sağlığı hizmetlerinin niteliğini ve niceliğini geliştirme amacını da kapsar.

Madde 20: Kişisel hareketlilik

147. EB'lerin kişisel mobilitelerini arttırmak ve böylece sosyal yaşama tam ve eşit katılımlarını sağlamak için ilgili yasal düzenlemelerle çeşitli önlemler alınmıştır. Örneğin, binalarda erişilebilir giriş ve yönlendirme standartları, toplu taşıma araçları, binalar ve açık alanlarda görsel-işitsel ekipmanların kurulması ve acil durum uyarı sistemleri kurulmuş ve Erişilebilirlik İzleme ve Denetim Mekanizması tarafından izlenmektedir (Ayrıca bkz. Madde 9).

148. Mali destek, kişisel mobilitayı artırmak için diğer önlemler arasında ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda, EB'lerin günlük yaşamlarını (eğitim ve istihdam dahil) kolaylaştırmak amacıyla tasarlanan her türlü ekipman ve yazılım, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu uyarınca KDV'den muaftır. Dahası, 4458 sayılı Gümrük Kanununa göre , yurtdışında üretilen ve EB'lerin eğitim, istihdam veya kişisel gelişimini arttırmak amacıyla ithal edilen tüm ürünler gümrükten muaftır. EB'ler tarafından ithal edilecek adaptif motorlu taşıtlar da gümrükten muaftır.

149. 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa göre, 1600 santimetre küpten daha az motor kapasitesine sahip özel araçların; eşya taşımak için kullanılan motor kapasitesi 2800 santimetreden az olan araçlar ve tüm motosikletlerin satışı, engellilik derecesi % 90 veya daha fazla olan bir kişi tarafından satın alınması durumunda, 5 yılda bir özel tüketim vergisinden muaftır. Bu istisna, yukarıda belirtilen araçlardan birini yalnızca kişisel kullanım için satın alıp engellilik ve kişisel ihtiyaçlarına göre uyarlamaları durumunda, % 90'ın altında engellilik derecesine sahip kişiler için de geçerlidir. Özel tüketim vergisinden muaf tutulacak motorlu taşıtlar, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre, motorlu taşıtlar vergisinden de muaftır.

150. 2007-2009 yılları arasında Sakarya Üniversitesi "Destekleyici Ekipmanların Tasarımı / İmalatı / Bakımında Fiziksel Engellilere Yönelik Bir Eğitim Platformu" başlıklı bir proje gerçekleştirdi. Ana hedef, ortopedik engelli kişileretekerlekli sandalye, protez, asansörler gibi destekleyici ekipmanların tasarımı / imalat / test / onarımı için teorik ve pratik eğitim sağlayan bir platform oluşturmaktır.

151. 2008'den bu yana Türkiye'de yaşlılara ve / veya özel ihtiyaçları olan veya engelli kişilere hizmet, ürün veya teknoloji sağlayan ulusal ve uluslararası şirketlerin ürünlerini sergileyebilecekleri bir platform olan "Engelsiz Hayat Fuarı" düzenlenmektedir. EYHGM 2011 yılında organizasyona destek vermiştir.

152. EYHGM tarafından desteklenen, engelli 10 gencin katılımı ile başlatılan "Teknokamp Projesi", engelli gençlere bilgisayar programları ve diğer teknoloji uygulamalarını kullanmada yardımcı olmak için özel çözümler sağlamayı amaçlamaktadır. İstanbul'da bir Teknokamp eğitim atölyesi kurulması ve projenin sonuçları ve Türkiye'deki kampların genelleştirilmesi planlanmaktadır.

153. ASPB ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı arasında 2011 yılında imzalanan işbirliği protokolü uyarınca, "Gören Göz" (Seeing Eye - bir cep telefonunun boyutunda tasarlanmış navigasyon cihazları) adlı 5.000 navigasyon cihazı Ankara, İzmir ve İstanbul'da yaşayan görme engelli bireylere ücretsiz olarak dağıtıldı.

154. Görme engelli bireyler için Ankara ve İstanbul'da bulunan ve ASPB'ye bağlı rehabilitasyon merkezleri, görme engelli bireylere bağımsız yaşama becerileri konusunda eğitim vermektedir.

Madde 21: İfade ve düşünce özgürlüğü ve bilgiye erişim

155. Anayasa herkesin düşüncesini ve fikirlerini ifade etme ve yayma hakkına sahip olduğunu ve hiç kimsenin görüşlerini açıklamaya mecbur edilemeyeceğini güvence altına almaktadır (Madde 25-26). Bu bağlamda, EB'lerin düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan hiçbir yasal hüküm bulunmamaktadır.

156. Son zamanlarda, bilgi ve iletişim erişimine yenilikçi çözümler bulma çalışmaları hız kazanmıştır. Kamu ve özel sektör STK'larla birlikte EB'ler için bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişilebilirliğini sağlamak için adımlar atmaktadır.

157. Bu çerçevede, Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan "2006-2010 Eylem Planı ve Bilgi Toplumu Üzerine Strateji Belgesi", erişilebilirlik kurallarına göre bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı ve uygulamaları tasarlama temel ilkesini benimsemiştir ve EB'lerin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimini artırmak için çeşitli tedbirler içermektedir. Bu belge uyarınca "Kamu Kurumlarının Web Siteleri için Standartlar" ve "Kamu Kurumlarının Web Sitelerine Destek için Web Sitesi" hazırlanmıştır. 27 Ocak 2007 tarih ve 2007/4 Sayılı Başbakanlık Genelgesi'nce yükümlülüğü bulunan Kamu Kurumları Web Siteleri için Yol Gösterici İlkeler web sitelerini EB'ler için erişilebilir yapmanın metodları ve ilkelerini kapsar. Bir başka çaba Türkiye'de W3C Web İçeriği Kılavuzu'nun tanıtılmasıydı. Kılavuzun 2005 ve 2011 versiyonları ASPB tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve Bakanlığın web sitesinde yayınlanmıştır.

158. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ajansı koordinasyonunda üyeleri servis sağlayıcıları, akademisyenler ve ASPB temsilcileri, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve STK'ları içeren Engelsiz Erişim Çalışma Grubu oluşturuldu. Grup, bilgi ve iletişim teknolojilerine Engelsiz Erişim Raporu'nu Mayıs 2012'de yayınladı. Bu raporla, bazı GSM operatörleri, EB'lere indirimli fiyatlarla ve erişilebilir formatlarda hizmet sunmak için düzenlemeler yapmaya başladı. Kamu kurumlarının ve STK'ların elektronik iletişim hizmetlerine engelsiz erişim sağlamaya yönelik işbirliği halen devam etmektedir.

159. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmekte olan "Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi Geliştirme Hareketi" (FATİH) Projesi'nden de bahsedilebilir. Proje, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması ve dijital bölünmenin azaltılması genel amacı ile 2010 yılında başlatılmıştır. 42.000 okuldaki 570.000 sınıfın bilgi ve iletişim teknolojileri ekipman ve cihazlarıyla donatılması planlanmaktadır. MEB diğer paydaşlarla birlikte proje faaliyetlerini yerine getirirken engelli öğrencilerin özel ihtiyaçlarını da göz önüne alır ve engelli öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını artıracak erişilebilir donanım ve yazılımları sunma üzerinde çalışır. Proje aktiviteleri, tablet bilgisayarların tüm öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmasını içermektedir. Bu bağlamda, özel ihtiyaçları olan öğrenciler için tablet bilgisayarlarda dijital içerik geliştirilmektedir ve 2013-2014 öğretim yılında Ankara'da bulunan 10 özel eğitim okul / kurumu donatılacaktır.

160. Kamu/özel kuruluşların ve STK'ların bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerinin geliştirilmesi ve I bilgi ve iletişim teknolojilerinin Türkiye'de kullanımının teşvik edilmesi için bir diğer girişim "E-Dönüşümde Gençlerin Aktif Katılımını Güçlendirmek" başlıklı

projedir. Bu projenin bir parçası olarak EB'ler de dahil olmak üzere 130.000 kişi, Windows Office, İnternet Güvenliği ve Dijital Yaşam eğitim modüllerinden oluşan yüz yüze eğitimlerle eğitilmiştir. Ayrıca, Engelsiz IT Platformu, 2011 yılından bu yana "Engelsiz IT Sempozyumları ve Erişilebilirlik Günleri" adı altında tüm ilgili paydaşlar için bilinçlendirme sempozyumları düzenlemektedir.

161. Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Merkezi (GETEM) ve Türk Telekom Türkiye'nin ilk telefon kütüphanesini hayata geçirmiştir. Telefonda Kitaplar Projesi aracılığıyla görme engelli Türk Telekom müşterilerine ev telefonları aracılığıyla ücretsiz olarak yüzlerce sesli kitap sunulmaktadır. Proje kapsamında Ocak 2012'den bu yana görme engelli 220 binden fazla kişi yaklaşık 2 milyon dakika sesli kitap dinlemiştir. Ayrıca kütüphanede görme özürlü olan gençlerin eğitimine oldukça katkıda bulunan 2013 yılı üniversite giriş sınavı rehberi ve 8 pilot sınav içermektedir.

162. Engelliler Hakkında Kanun ile Türk İşaret Dili resmen kabul edilmiştir. Türk Dil Kurumu ulusal bir işaret dili sisteminin kurulmasında koordinasyon sağlamak üzere görevlendirilmiştir (Ayrıca bkz. Madde 24).

163. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının ve Medya Hizmetlerinin Kuruluşu Kanunu hükümleri uyarınca, EB'lerin yayıncılık hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak için teşvik ve gerekli önlemlerin alınması ile ilgili sorumluluk RTÜK'e verilmiştir (Mad. 37). EB'lerin TV İzleme / Dinleme Eğilimleri Araştırması, yayın yapan işletmelerin EB'lerin sorunları hakkında bilgilendirici veya yönlendirici programlar yayınlamadığını gösterdi; EB'ler kendileri ve engellilik hakları için özel hizmetler konusunda eğitici ve bilgilendirici programların yayınlanmasını ve yayınların erişilebilirliğinin sağlanmasını talep etti. Bu araştırmanın sonuçlarına ve EB'lerin taleplerine dayanarak, RTÜK tüm yayın kuruluşlarına ve özellikle de devlet televizyonuna bazı tavsiyelerde bulundu. Ayrıca, RTÜK işitsel ve görme engelli bireylerin görsel-ışitsel medyaya erişmesini amaçlayan bir yasama düzenlemesi hazırlayan bir komisyon kurdu. Bu taslak, devlet televizyonu da dâhil olmak üzere tüm yayın kuruluşlarının, TV dizileri, haber programları ve filmlerin erişilebilirlik düzeyini Yüksek Kurul'a bildirmesi ve erişilebilirliğin kısa ve orta vadede artırılması için önlemler almasını öngörmektedir.

Madde 22: Özel hayata saygı

164. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan Türkiye Cumhuriyeti Sözleşme'nin 8. maddesine paralel olarak anayasasıyla özel ve aile hayatının gizliliğini sağladı. 2010'da Anayasa'da yapılan bir değişiklikle birlikte, herkes kendi kişisel verilerini koruma talebinde bulunma hakkına sahiptir ve kişisel veriler yalnızca kanunla öngörülen hallerde veya kişinin açık izni ile işlenebilir (Madde 20). TCK ayrıca, yasadışı kayıt / saklama veya diğer kişilere kişisel verilerin verilmesinin saldırgan bir davranış olduğunu ve yargı cezasını gerektirdiğini öngörür (Madde 135 ve takip edenler).

165. Öte yandan, Hasta Hakları Yönetmeliği sağlık hizmetleri kapsamında edinilen bilgilerin yasalar tarafından izin verilen koşullar dışında hiçbir şekilde açıklanmamasını emreder. Ayrıca, hasta haklarından feragat edilse de, hakların aşırı sınırlandırılması veya bu hakların üçüncü bir şahsa devredilmesi durumunda, bu bilgileri ifşa eden kişinin hukuki sorumluluğu kaldırılamaz. Araştırmalar veya eğitim faaliyetlerinde bile, hastaların kimlik bilgileri rızaları olmadan açıklanamaz (Madde 23).

166. Türkiye tarafından imzalanan uluslararası sözleşmelere uyumlu kişisel verilerin korunmasına ilişkin bir yasa tasarısı üzerinde çalışmalar halen devam etmektedir.

Madde 23: Konuta ve aile hayatına saygı

167. Türk Vatandaşları için evlilik kapasitesi Türk Medeni Kanunu ile düzenlenir. Medeni Kanun'un 125. Maddesi uyarınca, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler evlenemez. Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler. (Madde 133). (Ayrıca bkz. Madde 12).

168. TCK'ya göre, erkek veya kadının izni olmaksızın kısırlaştırılmada yer alan herhangi bir kişi, üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (Madde 101). Bu hüküm engelli kadın ve kız çocuklarını kapsamaktadır.

169. Türk Medeni Kanunu, "Yetişkinlerin ve yasal olarak engelli kişilerin kabulü" başlıklı madde EB'lerin kabulünü düzenlemektedir (Madde 313). Evlat edinenin doğrudan akrabalık ilişkisi olan kimsesi yoksa, en az 5 yıl bakmakta olduğu zihinsel engelli kişiyi evlat edinir.

170. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve Engellilere Yönelik Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışmanlık Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre, Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezleri tarafından EB'lerin ailelerine danışmanlık hizmetleri sağlanmaktadır. EB'leri ve ailelerini engellilik hakları konusunda bilgilendirmek ve aile içi iletişimi arttırmak amacıyla bu hizmet, EB'lere sağlanan tüm hizmetleri kapsar. Aile danışmanlığı, hizmetler arasında koordinasyon vasıtasıyla yürütülür ve psikolojik destek hizmeti, sosyal danışmanlık ve ailelerin rehabilitasyon programlarına katılımını içerir (Madde 36).

171. Hükümet, çocuklarını büyütmede yardıma ihtiyacı olan engelli ebeveynlere veya engelli çocuğu bulunan engelli olmayan ebeveynlere sosyo-ekonomik destek sağlamaktadır. Ayrıca, aileleri teşvik etmek için verilen ödeme her bir engelli çocuk başına % 50 arttırılmıştır.

172. EHK'ya göre, özel eğitim değerlendirme merkezleri, bir sağlık kurulu tarafından engelli ilan edilen memurların diğerlerinin yardımı ve bakımı olmaksızın hayatlarına devam edemeyecek eşi, çocukları ve kardeşleri, görev alanlarının dışında kalan yerlerdeki resmi ve özel eğitim ve öğretim kurumlarında eğitim alacaksa, ilgili memurun talebi üzerine, eğitim ve öğretim organizasyonlarının bulunduğu il veya ilçe sınırları içerisinde uygun bir boşluğa atanır. (Ek Madde 39).

173. Engelli çocukların bakımınınevde ve çekirdek ailelerinin gözetiminde yapılmasını sağlamak amacıyla, ASPB ağır bir engeli olan bir çocuğa evde bakım veren yakınlarına net asgari ücret ödemektedir (Ayrıca bkz. Madde 19). İlke olarak, ailelerin gözetiminde evde bakıma her zaman öncelik verilmektedir ve alternatif olarak ailesi olmayan veya evde bakım veya rehabilitasyon hizmetlerine uygun olmayan kişilere bakım kurumlarında ilgili hizmetler verilmektedir (Ayrıca bkz. Madde 19).

174. Umut Evleri Modeli, bakım hizmeti alan EB'lerin sosyal hayata katılımını amaçlamış ve sadece EB'ler bu evlerin tek yararlanıcıları olarak ilan edilmiştir; ailenin korunması ilkesine paralel olarak, hangilerinin engelli olduğuna bakılmaksızın, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte yaşatılmasını sağlamak amacıyla yeni Umut Evleri açılmıştır. Ayrıca, istihdam, eğitim ve sosyal yardım alanlarında verilen bilinçlendirme faaliyetleri ve yardımları ile EB'lerin tutulması, terk edilmesi veya yok sayılmasını önlemek için çaba harcanmaktadır.

Madde 24: Eğitim

175. Türkiye'de eğitim sistemi, hiç kimsenin eğitim hakkından yoksun bırakılamayacağını ve ilköğretim her iki cinsiyetten de vatandaşlar için zorunlu olduğunu ve devlet okullarında ücretsiz olduğunu belirten Anayasa'nın 42. maddesine dayanmaktadır. Eğitim politikası, tüm vatandaşların, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep temelinde herhangi bir ayırım gözetmeksizin eğitim hakkına sahip olmaları ve çağdaş bilimsel ve eğitimsel prensipler çizgisinde yürütülmesi ilkesine dayanmaktadır

176. 1997'de yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri hakkında 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kanunu, erken çocukluk döneminden başlayan okul öncesi eğitimin özel ihtiyaçları olan tüm çocuklar için zorunlu hale getirilmesine karar vermiş ve ilköğretim, ortaöğretim, daha yüksek ve yaygın eğitim ile ilgili esasları düzenlemiştir. Engelli çocuklar için eğitim ortamları da çağdaş yaklaşımlarla düzenlenmiştir. Buna ek olarak, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu gereğince tüm veliler veya vasilere, çocuklarının zorunlu eğitim kurumlarına düzenli olarak katılmasını sağlamakla yükümlüdür (Madde 52).

177. Tüm çocuklara eşit eğitim verme sorumluluğunu taşıyan MEB, engelli tüm çocukların eğitim hakkını kullanmasını da sağlamaktadır. Milli Eğitimle ilgili 1739 sayılı Temel Kanun, özel eğitim gereksinimi olan bireyler için eşit fırsatlar yaratmak için alınacak özel tedbirleri içermektedir (Madde 8). EHK, EB'lerin eğitim hakkının herhangi bir nedenden dolayı engellenemeyeceğini ve engelli çocukların, gençlerin ve erişkinlerin başkalarıyla eşit koşullar altında ve özel şartlar ve çeşitlilikteki bireyler göz önüne alınarak kapsayıcı ortamlarda eğitim görmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Madde 15). Buna ek olarak, 2011'de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda yapılan bir değişiklik, fırsat eşitliğinin okul öncesi ve okul çağındaki çocuklar ile yetişkinler de dahil olmak üzere her yaştaki EB'lere sağlanan eğitim / öğretim hizmetlerinin temel ilkelerinden biri olarak alınması yönünde karar aldı. Öte yandan, ailelere çocuklarının eğitiminin her kademesine katılma fırsatı verilmiştir (573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname - Madde 4, EHK - Madde 16).

178. 2012 yılında yürürlüğe giren 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile zorunlu ilköğretim süresi 12 yıla çıkmış ve bu durum mevcut özel eğitim okullarının ve kurumlarının yapısında ve isimlerinde reforma ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde yapılan değişikliklerle, bu hakların kullanımı ile ilgili yeni kuralların getirilmesi ile birlikte, özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin mevcut eğitim hakları da devam ettirildi. Bu yönetmeliğe göre, özel eğitime ihtiyaç duyan kişilerin eğitsel tespit ve değerlendirmeleri, bireyin özelliklerine uygun değerlendirme araçlarıyla yapılır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin yüksek öğretim kurumlarına devredilmesi sırasında destekleyici eğitim türünün belirlenmesi, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) hazırlanması bu yönetmelikle düzenlenen konular arasındadır. Eğitim sürecinde veya bu tür öğrencilerin eğitim kurumlarına yerleştirilmesi sırasında gerektiğinde ebeveynlerin ve bireylerin görüşleri alınır (Madde 8). Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin yönlendirilmesi, yerleştirilmesi veya izlenmesine ilişkin tüm prosedürler, okulların ve rehberlik ve araştırma merkezlerinin rehberlik hizmetleri ile yapılır (Madde 11, 12, 13, 22). Özel eğitim ihtiyacı olan kişilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği uyarınca yapılır.

179. Özel eğitim gereksinimi olan kimseler, kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarda engelli olmayan akranları ile birlikte, özel eğitim sınıflarında, farklı tipte engeller için özel eğitim okullarında veya özel ve tüzel kişilerce kurulmuş özel özel eğitim okullarında ya da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim görürler. Bu eğitim hizmetleri, erken çocukluk dönemi de dahil olmak üzere okul öncesi eğitim, ilk ve orta öğretim seviyelerinde ve yaygın eğitimde sağlanır. Özel eğitim ihtiyacı olan insanlar için kurulan okul / kurum türleri Ek 3 Tablo 13'te listelenmiştir.

180. Özel eğitim okullarına / sınıflarına ve kaynaştırma sınıflara katılan öğrencilerin yıllara göre dağılımı Ek 3 Tablo 3'te verilmiştir. Kaynaştırma eğitimi almış öğrencilerin dağılımı, eğitim düzeyi ve cinsiyet ile Ek 3'te Tablo 4, 5 ve 6'da sağlanmıştır.

181. Özel eğitim ihtiyacı olan ve kamu ya da özel sağlık kurumlarında yatarak tedavi gören ve / veya kronik hastalığı olan bireylerin okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimleri, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve MEB ile Sağlık Bakanlığı veya üniversiteler arasında imzalanan protokoller uyarınca açılan 53 hastane sınıflarında sağlanmaktadır.

182. Okul öncesi eğitim ve ilköğretim düzeyinde, sağlık sorunları nedeniyle doğrudan eğitim kurumlarına devam edemeyen çocuklara verilen evde bakım hizmetleri, 30 Mart 2012 tarih ve 6287 sayılı Kanun ile lise öğrencilerine genişletilmiştir. Evde eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrencilerin sayısı 2007-2008 öğretim yılında 176 iken, 2010-2011 öğretim yılında 1582'ye yükselmiştir.

183. Özel Eğitim hakkındaki 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince, eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştirmek için özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere her seviyede özel eğitim desteği verilmekte ve bu amaca ulaşmak için bireysel ve grup eğitimi imkânları sağlanmaktadır. Özel eğitim ihtiyaçları olan ve bir sağlık kurulu raporu ile engelliliği en az % 20 olarak belirlenen ve özel eğitim değerlendirme kurullarının değerlendirmesi üzerine özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine uygun görülen kişilerin eğitim maliyetleri her yıl belli oranda ayarlanan MEB bütçesinden karşılanmaktadır(3797

sayılı Kanun, Ek Madde 3). Bu kapsamda engelli bir birey, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde en az 8 seanslık bireysel eğitim ve 4 seanslık grup eğitimi almaktadır. Hükümet, engelliliği olan her kişinin 2010 yılında bireysel eğitimi için 335 TL ve grup eğitimi için 97 TL ödemiştir (kişi başı toplam 432 TL). Özel eğitim ihtiyaçları olan kişilerin ve bu kişilerin eğitimi için ayrılan fonların yıllara göre dağılımı Ek 3 Tablo 7'de verilmektedir.

184. MEB'e bağlı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Yaşam Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, yaşları zorunlu eğitim için uygun olmayan EB'ler için ortak faaliyetler yürütmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin talep ettiği kurslar, Yetişkin Eğitim Merkezleri bünyesinde açılır. Ayrıca yaşları zorunlu eğitimin üstünde olan görme ya da işitme engelli yetişkinler için her yıl Temmuz ve Ağustos aylarında okuryazarlık kursları açılmaktadır. 2003 ve 2010 yılları arasındaki öğretim yıllarında, 509 EB bu kurslara katılmıştır.

185. MEB'in, özel eğitim ihtiyacı olan insanlar için kamu özel eğitim kurumlarına ücretsiz ulaşım, ücretsiz öğle yemekleri, eğitim materyalleri ve erişilebilir formatlarda ders kitaplarının ücretsiz verilmesi gibi bazı destekleyici uygulamaları vardır. Erişilebilir ders materyalleri sağlamak için MEB ilköğretim için Braille'de 20 farklı rehber kitap ve orta öğretim için Braille'de 16 ders kitabını görsel engelli öğretmenlere ücretsiz olarak hazırlamış ve dağıtmıştır. Ders kitapları, görme engelli öğrenciler için Braille alfabesi ile hazırlanır ve her öğretim yılında ücretsiz olarak dağıtılır. İşitme engelli öğrencilere ve öğretmenlere yönelik ders kitabı 2010-2011 öğretim yılından itibaren ücretsiz olarak hazırlanmış ve dağıtılmıştır. Mesleki eğitim merkezlerine veya özel eğitim uygulama merkezlerine devam eden zihinsel engelli öğrencilerin ders kitapları 2008-2009 öğretim yılından itibaren ücretsiz olarak hazırlanmış ve dağıtılmıştır.

186. 2008-2009 eğitim öğretim yılında, Türkiye'de ilk defa özel eğitim uygulama merkezlerine devam eden zihinsel engelli öğrencilerin kullanımı için 7 konu üzerinde 7 ders kitabı hazırlanmış ve meslek eğitim merkezlerine devam eden zihinsel engelli öğrencilerin kullanımı için 4 konuda 5 ders kitabı hazırlanmıştır. Bu ders materyalleri 60.000 adet basılarak "Serbest Ders Kitapları Projesi" kapsamında öğrencilere dağıtılmıştır. Aynı projenin parçası olarak, 2012-2013 öğretim yılında özel eğitim uygulama merkezleri ve özel eğitim sınıflarına devam eden zihinsel engelli öğrencilere 7 konudan 12 ders kitabının 246.000 kopyası dağıtılmış ve 4 konudan 6 kitabın 45.000 kopyası özel meslek eğitim merkezlerine devam eden zihinsel engelli öğrencilere dağıtılmıştır. 2013-2014 öğretim yılında bu gruplara dağıtılan kitap sayısı 7 konudaki 12 kitaptan 223.452 kopya ve 6 başlıkta 10 kitaptan 70.090 kopyaydı.

187. 2012-2013 öğretim yılında 186.772 öğrenci kaynaştırmaya veya özel eğitim sınıflarına katılmıştır. MEB, kaynaştırma eğitim uygulamalarında karşılaşılan sorunlara çözüm bulma amacıyla çeşitli yayınlar da hazırlamaktadır. Örneğin, yöneticiler, öğretmenler ve aileler için "Okullarımızda Neden, Nasıl, Niçin Kaynaştırma" başlıklı rehber kitap ve okul öncesi öğretmenleri için "Okul Öncesinde Özel Eğitim ve Kaynaştırma Rehberi" başlıklı bir kitap hazırlanarak MEB resmi web sitesinde yayınlanmıştır.

188. FATİH Projesi bağlamında, özel eğitim ihtiyacı olan kişilere verilen eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmak amacıyla bu kişilerin eğitim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması planlanmaktadır (Ayrıca bkz. Madde 21). 2004 yılında başlatılan "Özel İhtiyaçlara Sahip Öğrencilere Okullarda Engelsiz Erişimin Sağlanması" Projesiyle özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin okullara devam etmesi sağlanmaktadır. 2004-2005 öğretim yılında otizmli öğrencilerin veya zihinsel engelli öğrencilerin ücretsiz ulaşımı ile proje faaliyetlerine başlamıştır ve 2005-2006 öğretim yılından sonrası hizmet görme, işitme veya ortopedik engelli öğrencileri ve özel eğitim sınıflarına devam eden öğrencileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 2004-2005 ve 2012-2013 öğretim yılları arasında ücretsiz ulaşım hizmeti 251.790 öğrenciye sağlanmıştır. Proje, okul devam oranlarında % 90 artış sağlamıştır. Bu hizmetten yararlanan öğrencilerin yıllara göre dağılımı Ek 3 Tablo 8'de verilmektedir.

189. MEB, EB'ler için okulların erişilebilirliğini artırmak amacıyla 1992, 2000 ve 2009'da Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına paralel genelgeler yayınladı. 1998'den bu yana, tüm okul projeleri ve binaları, özellikle girişler, oyun alanları ve okulların kapalı

alanları bu mevzuata göre engelsiz ve erişilebilir olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Dahası, EB'ler için asansörlü çok katlı eğitim binaları inşa edilmiştir. MEB, mevcut tüm okulların zemin katlarında fiziksel engelli öğrencilerin eğitim ortamlarını planlamak için gereken önlemlerin mümkün olduğu kadar çok alınması için il müdürlükleri ile iletişim içindedir.

190. Orta ve yüksek öğrenim sınavlarına erişilebilirliğin sağlanması için önlemler kişisel ihtiyaçlar bazında belirlenir. Bu bağlamda, bütünleştirme sınıflarına devam eden özel eğitim ihtiyacı olan bireyler ve özel eğitim okullarında / kurumlarda, ilköğretim, genel eğitim veya mesleki / teknik eğitim programlarına devam eden özel eğitim ihtiyacı olan bireyler illerde istek üzerine yapılan merkezi sınavlar veya diğer sınavları alabilir.

191. Sınavlarda, engelli öğrenciler için bir sınıfın tahsis edilmesi (engellilik tipi bunu gerektiriyorsa), ek süre verilmesi, soru okuma ya da cevapların kodlanması için asistanların görevlendirilmesi ve bazı soruların eşdeğeri ile değiştirilmesi gibi özel önlemleri bulunmaktadır. 2012 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemine ilişkin Kılavuz, öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (OSYM) tarafından görsel-işitsel formatta hazırlanmıştır. Rehberin işaret dili yorumu, ayrıca, işitme engelli adayların kullanımı için video formatında kaydedilmiştir. Ayrıca talep üzerine görme engelli kişilere sınav kitapçıklarının ses formatı ile kod sayfası veya okuyucu ve kod sayfası verilir veya ekstra zaman verilir. Dahası, görsel içerikli sorular, görme engelli kişiler için diğer sorularla değiştirilir. OSYM'ye bağlı Engelliler Danışma ve Koordinasyon Birimi, engelli öğrencilere, Yükseköğretime Geçiş Sınavı ile seçilebilecek üniversite programları hakkında danışmanlık hizmeti vermektedir. Buna ek olarak MEB resmi web sitesi ve bilgi sistemi erişilebilir bir formattadır.

192. EHK, eğitim materyalleri sağlama, özel eğitim materyalleri hazırlama, eğitim, sığınma ve çalışma için uygun ortamı planlama ve koruma altına alma koşullarını yerine getirme görevleri ile Yüksek Öğrenim Kurumu bünyesindeki üniversitelerde Engelliler için Danışma ve Koordinasyon Merkezleri kurulmasını öngörmektedir (Madde 15).

193. Engelli üniversite öğrencilerine kamu yurtlarında ve devlet burslarında öncelik verilmektedir. Ancak, iade edilmeyen bursların akademik başarı koşullarına tabi olması nedeniyle, engelli öğrencilerin de burslarına devam etmeleri için bu şartları yerine getirmesi beklenir.

194. Buna ek olarak, üniversite öğrencileri için yeni inşa edilen yurtların erişilebilirlik kriterlerini karşılaması gerekmektedir. Öte yandan, eski binalar ek erişilebilirlik düzenlemeleri yapmak zorundadır. Bütün bu erişilebilirlik düzenlemeleri nedeniyle, 2008 yılında 166 olan kamu yurtlarından yararlanan engelli öğrenci sayısı 2011 yılına kadar 246'ya ulaşmıştır.

195. 1983'ten beri Türkiye, eğitim fakülteleri öğretmenlerine lisans düzeyinde özel eğitim dersleri sağlamaktadır. Zihinsel, görsel veya işitme engelli kişilere doğrudan eğitim verebilen özel eğitim öğretmenleri, üniversitelerin özel eğitim bölümleri tarafından eğitilmektedir. Bu uzman öğretmenler bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinden doğrudan sorumludurlar. Şu anda, özel eğitim öğretmenleri yetiştiren 11 üniversite bulunmaktadır.

196. EHK, EB'lerin eğitim hakları ve kamu hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla Türk Dil Kurumu tarafından Türk Dili Sisteminin kurulmasını öngörmektedir (Madde 15). Bu kapsamda, 2006 yılında Türk işaret dili sistemin kurulmasına ve işaret dili tercümanlarının ve öğretmenlerin eğitilmesine ilişkin bir yönetmelik yayımlanmıştır. Yönetmelik, Türk Dil Kurumu'nun başkanlığında ve ilgili kurumların katılımıyla Ulusal İşaret Dili hazırlamaya yönelik çalışmaları başlatmıştır. Dilbilgisi kuralları ve bir işaret dili sözlüğü hazırlama amacıyla Türk Dil Kurumu başkanlığında Türk İşaret Dili Bilim ve Onay Kurulu kurulmuştur. Türk İşaret Dili Parmak Alfabeti'nin belirlenmesinden sonra, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Türkçe Sözlüğü'nde bulunan tüm kelimeleri parmak alfabesinde resimledi. Ayrıca, Türkçe Dil Kurumu web sitesi, Güncel Türkçe Sözlüğünün sesli uyarlaması olan Türkçe sesli sözlük içermektedir. Şu anda bu sözlüğü Braille alfabesinde basmak için çaba sarf edilmektedir.

197. İşaret dilinde sembollerin sıkça kullanımını sağlamak ve tutarsızlıkları ortadan kaldırmak amacıyla MEB, Türk İşaret Dili Sözlüğü'nü hazırladı. Sözlük, 5000 kopya

halinde yayınlanmış ve revizyon için ilgili kamu kurumlarına gönderilmiştir. Ayrıca, bu sözlük ile ilgili etkinlikler kapsamında, 81 kişinin katılımı ile işaret dili eğitmenleri için bir eğitim kursu düzenlendi. İlgili kuruluşların ve kurumların görüş ve önerileri doğrultusunda yapılacak revizyon sonrasında sözlüğün kullanımının genişletilmesi planlanmaktadır. Türk İşaret Dili dilbilgisi kurallarının hazırlanması çalışmaları halen devam etmektedir.

198. İllerde işaret dili tercümanlarını eğitmek, eğitmek veya istihdam etme yöntem ve usulleri, yukarıda bahsedilen Yönetmelik ile 2006 yılında kurulmuştur. Yönetmelik hükümleri, işitme engelli kişiler tüm kamu hizmetlerinden diğer vatandaşlarla eşit şartlarda yararlanması amacıyla ASPB tarafından her ile asgari bir işaret dili tercümanı atanmasını öngörmektedir.

199. AB tarafından finanse edilen "Özel Eğitimin Güçlendirilmesi" başlıklı proje 2011 yılında MEB tarafından başlatılmış ve Haziran 2013'te Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinasyonu ile sonuçlandırılmıştır. Bu projenin amacı, eğitim ortamlarını arttırmak ve eğitim olanaklarını kaynaştırma ile artırmak yoluyla EB'lerin topluma dahil edilmesini sağlamak ve geliştirmektir. Bu kapsamda pilot okullarda eğitimciler, aileler, öğretmenler, müdürler ve okul personelinin katılımıyla eğitimler düzenlendi. Ayrıca, Projenin sonuçları; "Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları Üzerine Öğretmen Kılavuzları", "Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları", "Engelsiz Okul Modelleri için Standartlar ve Performans Göstergeleri için Bir Yol Haritası" başlıklı kitaplar yayımlandı ve dağıtıldı. Kılavuz kitaplar MEB web sitesinde çevrimiçi olarak yayınlanmaktadır. Proje faaliyetleri aynı zamanda pilot illerde halkın bilincini artırmaya yönelik kapsamlı bir eylem planı ve strateji raporu hazırlama ve bütünleştirme eğitimi ile ilgili politika önerileri geliştirmeyi de kapsar.

Madde 25: Sağlık

200. Hasta Hakları Yönetmeliği uyarınca, her tıbbi muayene veya müdahale öncesinde engelli olan ve olmayan herkesin bilgilendirilmiş onam aranır. Ayrıca, Acil Servis başvurusunda bulunan kişiler, Yataklı Sağlık Tesislerinde Acil Durum Uygulamalarının Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'e dayanarak, acil tedavi başvurusunda bulunan kimlik kartı veya sosyal güvenlik kimlik belgesi vermeden acil servislerden yararlanabilirler. Acil servislerin sağlanmasında başvuranın bilgilendirilmiş onam aranır. Zihinsel veya duygusal koşulu bu prosedüre izin vermiyorsa, vasi veya birinci derece akrabalarından biri bilgilendirilmiş onam vermelidir.

201. Sağlık Hizmetlerinde Dönüşüm Programı kapsamında Türkiye'de ilk kez aile hekimliği uygulaması başlatılmış ve sağlık sigortası sistemi kurulmuştur. Aile hekimliği sistemi ile her ailenin bir pratisyeni vardır ve bu nedenle koruyucu, teşhis, tedavi ve rehabilite edici faaliyetleri amaçlayan sağlık hizmetleri, herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın gerçekleştirilmiştir. Dahası, ulaşımın zor olduğu alanlarda mobil sağlık hizmetleri uygulanmaya başlanmıştır. Öte yandan, birinci basamak sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini artırmak amacıyla ceza infaz kurumları, ıslahevleri veya huzurevleri gibi ortak yaşam alanlarında sağlık hizmetleri sağlanmaktadır.

202. Evde sağlık bakım hizmetlerinin kapsamı ve içeriği, ağır miyopati veya KOAH gibi solunum yolu hastalığı veya terminal periyotta palyatif bakım yatacak hastalara evde ve aile ortamında muayene, analiz, tedavi, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetleri sunma amacıyla tanımlandı. ailelere sosyal ve psikolojik destek hizmetleri sunmaktır. Ülke çapında sunulan bu hizmetin parçası olarak Şubat 2010-Ağustos 2013 arasında irtibat kurulan hasta sayısı 335.674 iken, aktif takip edilen hasta sayısı 174.560 idi.

203. Hasta Taşıma Hizmeti Hakkında 2010/20 sayılı Genelge uyarınca, bir tedavi planı dahilinde düzenli aralıklarla ayaktan tedavi hizmeti aldığı değerlendirilen kişiler erişilebilir bir ulaşım aracı içinde evlerinden sağlık kuruluşlarına taşınmaktadır.

204. Engelli bireyler fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyduklarında kamu hastaneleri, fizyoterapi ve rehabilitasyon hastanelerinin fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümlerinden veya doğrudan rehabilitasyon ve fizyoterapi alanındaki özel merkezlerden

yararlanabilirler. Sağlık Uygulama Tebliği doğrultusunda, EB'lere sağlanan bu hizmetlerin ücreti Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaktadır.

205. Engelliliğe mümkün olan en erken aşamada tanı koyma ve müdahale etme amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından ekstra önlemler alınmıştır. Bu önlemler arasında, hastanelerde ücretsiz aşılama hizmetinin kapsamının genişletilmesi, tıbbi tarama ve önleme planlarının geliştirilmesi, serbest demir takviye edilmesi, emzirmenin teşvik edilmesi ve bebek dostu programların sayısının ve özellikle yenidoğan amaçlı tıbbi programların sayısının artırılması bulunmaktadır.

206. 2004 yılından bu yana bebeklere, 2005 yılı Kasım ayından beri hamile veya emzikli kadınlara ücretsiz demir takviyesi sağlanmaktadır. Ayrıca bebeklere 2005 yılından beri vitamin-D desteği sağlanmaktadır. Diğer taraftan, tarama programlarının kapsamı genişletilmiştir. Mevcut tarama programları şunlardır; 1993'ten beri fenilketonüri taraması, 2001'den beri bebeklerde duyma taraması, 2002'den beri hemoglobinopati taraması ve 2006'dan beri hipotiroidi taraması.

207. Sağlık Bakanlığı, Anne ve Bebek Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, gebelikte anne ölüm oranını düşürmek için Doğum Öncesi Sağlık Programı uygulamaktadır. Ayrıca, 2003 yılında başlatılan ve halen ASPB'nin Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Şartlı Nakit Transferi Programı"nın parçası olarak, gebe kadınlara dispanserlerde düzenli sağlık kontrolleri yaptırımları durumunda hamileliğin ikinci ayından doğumdan sonraki ikinci aya kadar her ay 20 TL ve bir kamu hastanesinde doğum yapmaları durumunda 60 TL ödeme yapılmaktadır. 2005 ve 2009 yılları arasında bu programdan 49.626 kadın yararlandı ve toplam 3.67 milyon TL maddi destek aldılar. Dahası, engelli olanlar da dahil olmak üzere tüm yenidoğan, bebek ve çocukların sağlığı düzenli olarak aile hekimleri tarafından kontrol edilir. Bebeklerin ve engelli çocukların ebeveynlerine / ailelerine danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmektedir.

208. 3359 sayılı Sağlık Hizmetlerine İlişkin Kanunun 3 üncü maddesinde EHK hükümleri uyarınca yapılan değişiklik, doğum öncesi ve gebelik dönemlerinde engelli bebeklerin doğumunu engellemek amacıyla tıbbi ve eğitim araştırmaların yapılması ve metabolizma hastalıkları üzerindeki tıbbi testlerle engelli olma riski olan bebeklerin tanımlanması ile ilgili önlemleri almayı öngörmektedir. Buna göre, Sağlık Bakanlığı bebek bekleyen annelerin gelecekteki olası hastalıklarını tespit etmek ve tedavi etmek; gebelikle bağlantılı sağlık durumlarının zamanında teşhis etmek ve tedavi etmek; doğum öncesi dönemde gebelik, doğuma hazırlık, bebek bakımı ve genel hijyen kuralları vb. ile ilgili bilgi verilmesi gibi çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bu faaliyetler halen Sağlık Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılmasından sonra kurulan Halk Sağlığı Kurumu tarafından yürütülmektedir. Ayrıca genetik hastalık riski taşıyan kişilerin taranması amacıyla 1998 yılında Genetik Hastalıklar Teşhis Merkezi Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

209. Hastanelerde erişilebilirlik düzenlemeleri, EHK'nın geçici 2 ve 3. Maddeleri uyarınca kamu kurumlarının erişilebilirliğini öngören şekilde yapılmaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın 2010/79 sayılı Genelgesi, hastanelerin açık ve kapalı ortamlarının EB'ler tarafından erişilebilir olmasını öngörmektedir. Genelgede, hastanelerde tüm süreçler boyunca EB'lere park yerleri ve yardım sağlanması, hastanelerde bir işaret dili tercümanı istihdam edilmesi, engelli hastaların diğer hastanelere taşınmasının kolaylaştırılması ve hastanelerin personeli için düzenli eğitimlerin yapılması konularında önlemler de içermektedir. Buna ek olarak, Bakanlığın 2010 / 73-80 sayılı Genelgesinde poliklinik hizmetlerinde EB'lere öncelik verme konusundaki hüküm yer almaktadır.

210. EB'lerin ve yaşlıların sağlık kuruluşlarına erişimini kolaylaştırmak için tedbirlerin alınması koşulları, aile sağlığı merkezlerinin asgari fiziksel ve teknik gerekliliklerine dahil edilmiştir. Bu bağlamda, 2012 yılında "Engelli Bireyler için Sağlık Kurumlarının Erişilebilirlik Esasları Hakkında Kılavuz" başlıklı bir kitapçık yayımlanmış ve tüm illerin valiliklerine dağıtılmıştır.

211. Kamu Hastaneleri Birliğinin Etkinlik Değerlendirmesine Dair Genelge ayrıca sağlık kurumlarında yapılacak kaliteli hizmetler ve erişilebilirlik düzenlemeleri için gerekli koşulları düzenlemektedir. Ayrıca, Genelge, EB'lere sağlanacak sağlık hizmetleri ile ilgili sağlık kurumlarının ilgili personeli için düzenli ve sürdürülebilir hizmet içi eğitimler

sağlamaktadır. Bu bağlamda, sağlık kurum ve kuruluşlarının her seviyesi erişilebilirlik koşulları açısından değerlendirilmiştir. Günümüzde, planlanan düzenlemeleri zamanında yerine getirmek amacıyla birincil sağlık kuruluşlarının binalarının erişilebilirliklerine ilişkin veriler girilmektedir.

212. Tıbbi Sosyal Hizmetlerin Uygulanması Hakkında 16 Şubat 2011 tarihli Genelge uyarınca, "Sosyal Hizmet Birimleri", sağlık kurumlarından yararlanan EB'ler ve ailelerine sosyal çalışanlar tarafından planlanan psiko sosyal faaliyetler, hizmetler konusunda rehberlik, danışmanlık, ev ziyaretleri, aileleri engellilik konusunda bilgilendirmek vb sosyal servis müdahaleleri sağlar

213. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan ve katkıları ve yorumları için ilgili kurumlara dağıtılan "Engelliliğin Önlenmesi ve Engelli Bireyler için Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi Üzerine Taslak Eylem Planı"EB'ler için sağlık hizmetleri geliştirmede aktif koordinasyon ve işbirliği sağlamayı amaçlamaktadır.

Madde 26: Habilitasyon ve rehabilitasyon

214. Türkiye'deki tıbbi rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanmasında, ilk önce, yararlanıcının veya yasal vasisinin bilgilendirilmiş onam alınmaktadır. Ayrıca, mesleki ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri gönüllü olarak sağlanmaktadır. Bu tür hizmetlerden yararlanmak isteyenlerin tedarikçilere başvurması beklenmektedir. (Ayrıca bkz. Madde 19, 25, 27).

215. Rehabilitasyon hizmetlerinin tüm vatandaşlarla eşit şartlarda sağlanması EHK tarafından öngörülmüştür. Kanun şunu sağlamaktadır; rehabilitasyonun tüm alanlarında ihtiyaç duyulan personeli eğitmek için eğitim programları geliştirilmiştir, bu personelin istihdamı için gerekli tedbirler alınmıştır, EB'lerin ve ailelerinin aktif ve etkili katılımı rehabilitasyon servislerine karar verme, planlama, yürütmek ve sona erdirmek olmak üzere rehabilitasyonun bütün aşamaları için esastır(Madde 10). Buna ek olarak, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, tanılama, değerlendirme ve yerleştirme de dahil olmak üzere eğitim rehabilitasyonunun her aşamasında ailelerin rızasını almayı gerektirmektedir (Madde 5).

216. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uyarınca, fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetleri almayı düşünen EB'ler kamu hastaneleri, fizyoterapi ve rehabilitasyon hastanelerinin fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümlerinde veya özel fizyoterapi merkezlerinde bu hizmetten yararlanabilir. Bu tür hizmetlerin maliyeti ve rehabilitasyon süreçlerinde kullanılan cihazlar, Sağlık Uygulama Tebliği doğrultusunda hükümet tarafından kapsamaktadır (Ayrıca Madde 25'e bakınız).

217. Buna ek olarak, Sosyal Güvenlik Kurumu rehabilitasyon ve habilitasyon hizmetlerinde kullanılmak üzere yardımcı cihazların ve ekipmanların temin edilmesine ilişkin bir animasyon filmi hazırlamış ve yayımlamıştır. Bu kısa film, yardımcı cihazların erişilebilirliği hakkında bilgi vermeyi ve bu cihazların kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

218. EHK, EB'ler için mesleki tercih özgürlüğünün ve eğitime erişim hakkının kısıtlanamayacağını önermektedir. Bu bağlamda, mesleki rehabilitasyon hizmetleri, EB'lerin kapasiteleri doğrultusunda bir mesleki faaliyet için eğitilmesinde ve istihdamda verimli hale getirilmesinde temel ilkeyi oluşturmuştur. EHK'nın 12. maddesi, engellilik türlerini dikkate alarak iş ve meslek analizlerinin yapılmasını ve mesleki rehabilitasyon ve eğitim programlarının, MEB ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından ASPB koordinasyonu altında geliştirilmesini öngörmektedir. Yasa aynı zamanda, gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılan özel mesleki rehabilitasyon merkezlerinde, yetenek geliştirme merkezlerinde ve/veya çeşitli şekillerdeki korunaklı atölyelerde bireysel gelişmelerine ve yeteneklerine göre bireylerin iş ve yeteneklerinin geliştirecek önlemlerin alınması koşullarını belirler.

219. Mesleki rehabilitasyon hizmetleri belediyeler tarafından da sağlanmaktadır. Belediyeler, bu hizmetlerin sağlanması sırasında gerekli gördükleri durumlarda, halk eğitim ve çıraklık eğitim merkezleriyle işbirliği yapmaktadırlar. Engelli kişinin rehabilitasyon talebinin karşılanamaması durumunda, hizmeti en yakın merkezden alır ve ilgili belediye

hizmet ücretini öder. İlgili Yönetmelik uyarınca, merkezler fizyoterapi, rehabilitasyon, ergoterapi, sosyal rehabilitasyon; mesleki eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunmalıdır (Madde 13) (Ayrıca bkz. Madde 24, 27).

220. Ailesi olmayan veya aile evinde bakım alamayan kişilerin rehabilitasyonu kamu ve özel bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde sağlanmaktadır. Bu merkezlerde, sosyal, mesleki, zihinsel veya fiziksel alanlarda beceri geliştirme amaçlı rehabilitasyon hizmetlerine ek olarak, her yaştan ve engellilik grubundan engelli kişilere bağımsız yaşam faaliyetleri de sağlanmaktadır (Bkz. Madde 19).

221. Sosyal rehabilitasyon hizmetleri kapsamında, EB'lerin mevcut yetenekleri ve mesleki becerilerini korumak ve geliştirmek için çeşitli sportif, kültürel, sanatsal veya sosyal etkinlikler sürdürülmektedir. Bu faaliyetlerin bir parçası olarak, EB'ler ulusal ya da uluslararası yarışmalara katılmaya teşvik edilir, böylece bir grubun üyeleri olarak hayatta başarılı olmanın ve değerli, üretken ve bağımsız kişiler olmanı mutluluğunu hissedebilirler.

222. Görme engelli kişiler için kamuya ait rehabilitasyon merkezlerinde; tamamen ya da kısmen görme engelli bireyler, yeteneklerine göre bağımsız yaşam becerileri ve hareketlilik ve mesleki eğitimler üzerine eğitimlere katılır. Bu süreç, onlara psikolojik ve sosyal destek sağlamayı ve onlara bir mesleğe ve bir işe sahip olmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

223. R tipi ceza infaz kurumları, bakım ihtiyaçları tıbbi raporla tasdik edilmiş engelli veya ağır hastalığı olan hükümlü ve tutukluların tedavilerini ve bakımını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bu kurumların koşulları, fiziksel engelli hükümlülerin günlük yaşamlarını rahat bir şekilde sürdürmeleri için gerekli olan araçlarla donatılmıştır. Ayrıca, bu kurumların personeli için engellilik bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Dahası, EB'lerin sosyalleşmesine katkıda bulunmak için okuma yazma kursları, mesleki eğitimler, sosyal ve kültürel etkinlikler de gerçekleştirilmekte ve görsel engelli insanlara yönelik yayınlar erişilebilir formatlarda sağlanmaktadır.

Madde 27: İstihdam

224. Anayasaya göre; herkesin çalışma hakkı ve vazifesi vardır. Devlet işçilerin yaşam standartlarını yükseltmek; ve işçileri ve işsizleri genel iş koşullarını iyileştirmek, çalışmayı geliştirmek, işsizliğin önlenmesi için uygun ekonomik koşullar yaratmak ve çalışma barışını korumak için gerekli önlemleri alacaktır (Madde 49). Kimse yaşına, cinsiyetine ve kapasitesine uygun olmayan işi yapmak zorunda bırakılamaz. Reşit olmayanlar, kadınlar ve fiziksel ve zihinsel engelle sahip bireyler çalışma koşulları bakımından özel koruma altına alınmalıdır (Madde 50).

225. EHK'nın ilgili hükümleri ile iş seçimi, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve koşulları kapsayan istihdam sürecinin herhangi bir aşamasında EB'lere karşı ayrımcı uygulamalar yasaklanmıştır. İstihdam edilen EB'ler, EB için olumsuz sonuçlara neden olursa, engelleri temelinde herhangi bir ayrımcı muameleye tabi tutulamazlar. Bunun yanı sıra, Kanun aynı zamanda, ilgili görev, yetki ve sorumluluk sahibi kuruluş ve organizasyonlar ile iş yerleri için gerekli erişilebilirlik düzenlemelerini yapmak ve çalışan ya da işe başvuran EB'lerin karşılaşılabileceği engelleri ve güçlükleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için önlemlerin alınması zorunluluğunu da getirmektedir. (Madde 14)

226. Engelliliğe dayalı ayrımcılığa karşı mücadele açısından bir başka önemli gelişme, EHK'nın ilgili hükümlerine göre TCK'nın değiştirilmesiydi. Bu değişiklik uyarınca, satışı, taşınır veya taşınmaz malların devrini ya da bir hizmetin icrasını ya da bir hizmetten yararlanmasını ya da başka nedenlerle birlikte engellilik gerekçesiyle bir kişinin istihdamını ya da işsizliğini sınırlayan her bireyaltı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır (Madde 122).

227. İş hukukunun temel ilkelerinden biri olan çalışanlara eşit muamele yükümlülüğü, 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre yasal olarak düzenlenmiştir (Madde 5). Söz konusu düzenleme, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep veya benzeri sebeplerden herhangi bir ayrımcılığın istihdam ilişkisinde izin verilmeyeceğini

düzenlemiştir. "Engellilik" terimi, ayrımcılık gerekçelerine dahil edilmemesine rağmen, "benzer nedenler" çağrışımının engelliliği de kapsadığına genel olarak değerlendirilir.

228. İş Kanunu'nun 5. Maddesi, ayrımcı uygulamalarda "ispat yükü" veya sözleşmelerin sona erdirilmesini bir kural olarak çalışanlara yüklemektedir. Örneğin, sosyal haklar veya ücret artışları gibi belirli uygulamalardan dışlanan bir çalışanın işverene karşı bir eylem aldığı ve ilgili hak / yükselişlerden istifade etmesini talep ettiği zaman kendi iş yerindeki diğer çalışanlardan farklı olmadığını ispat etmeye çalışacaktır. Yasaya göre, çalışanın ispat yükü ağır olmamalıdır. Bununla birlikte, bir çalışan, işverenin ihmaliyle belirlenen bir durum ileri sürdüğünde, ispat yükü işverene ait olacaktır. Ayrıca, iş güvenliğine sahip bir işçinin iş sözleşmesinin eşit muamele yükümlülüğüne aykırı olarak feshedilmesi durumunda, ispat yükü yine işverene ait olacaktır.

229. 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın "İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi" alt başlığı, kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, EB'ler ve işgücü piyasasında zorluk çeken eski hükümlülere eşit fırsatlar sağlamayı amaçlamaktadır. Öte yandan, "Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele" alt başlığı, ekonomik koşullarını iyileştirmek ve sosyal yaşama katılımlarını artırmak için EB'ler için özel olarak tasarlanmış sosyal ve fiziksel ortamlar ve eğitim olanakları sağlayan korunaklı atölye çalışmalarının kurulmasını şart koşmaktadır.

230. Türkiye'de EB'lere yönelik istihdam politikası genel olarak olumlu eylem önlemlerine odaklanmaktadır. EB'lerin istihdamı, kota / vergi sistemi vasıtasıyla yükseltilir. Kota / vergi planı hem kamu hem de özel sektörde belli zorunlu oranda EB istihdamı şeklinde uygulanmaktadır. Bu yükümlülüğün 4857 sayılı İş Kanununun hükümlerine tabi olan işverenler tarafından ihlali halinde, ihlal eden kişilere idari para cezası verilir. Kota / vergi sistemi çerçevesinde istihdam edilecek EB'ler, en az% 40 sakatlığı belirten bir sağlık kurulu raporu ile engellerini belgelemek zorundadırlar.

231. EB'lerin Türkiye'de kamu görevlisi / memur olarak istihdam edilmesi, Devlet Personel İdaresi'nin sorumluluğu altındadır. Bununla birlikte, hem kamu hem de özel sektörde işçi olarak istihdam edilen kişiler İŞKUR'un (Türkiye İş Kurumu) sorumluluğundadır. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa göre, kurum ve kuruluşlar, toplam memuriyetleri içinde % 3 engelli personel istihdam edecektir (Madde 53). Öte yandan, 4857 sayılı İş Kanunu uyarınca, elli (tarım veya ormancılıkla ilgili iş yerlerinde 51) veya daha fazla çalışanı bulunan işletmeler yüzde 3'lük bir istihdamda bulunacak ve bu oran kamu teşebbüsleri için% 4 olacaktır (Madde 30).

232. Türkiye'de memurlar, sınav sonuçlarına göre istihdam edilmektedir. EB'ler, diğer tüm başvuranlarla birlikte Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (KPSS) girme imkânına sahiptirler veya EB'ler için özel olarak tasarlanmış ve düzenlenen başka bir sınava başvurabilirler.

233. EB'ler için özel ve merkezileştirilmiş bir inceleme yapmak, sorular hazırlarken veya sınav süresini belirlerken özel ihtiyaçları ve erişilebilirlik gereksinimlerini göz önünde bulundurmak, 2011'de Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile öngörülmüştür. İlgili Yönetmelik, orta öğretim veya yüksek öğrenimden mezun olan EB'lerin öğrencilerin sınava girmesi gerektiği, daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olan EB'ler kamu görevlisi olmak için kura çekimine katılması için ilkeleri belirlemiştir. Engelli Bireyler için ilk Özürlü Memur Seçme Sınavı (ÖMSS), ÖSYM tarafından 29 Nisan 2012'de 81 ilde gerçekleştirildi. Sınavın sonucu olarak, kamu kurumlarında boşalan pozisyonlara 5254 EB yerleştirildi. Bu sayı 2013 yılında 5926'ya yükseldi. EB'ler mühendis, mimar, sosyolog, avukat, öğretmen gibi 49 farklı pozisyona yerleştirildi. Ayrıca EB'ler tarafından Bakanlık veya Bakanlık Danışmanı gibi bazı üst düzey pozisyonlar da bulunmaktadır. Başka bir deyişle, açık rekabet ilkesine dayalı kariyer adımları EB'ler tarafından erişilebilirdir. Devlet memurları olarak çalışan EB'lerin aynı pozisyondaki diğerleriyle aynı maaşı aldıklarına dikkat edilmelidir. 2002 ile 2013 yılları arasında engelli memurların işe alımına ilişkin veriler Ek 3 Tablo 9'da verilmektedir.

234. EB'lerin özel sektörde istihdam edilmesine ilişkin Yönetmelik hükümlerine göre, işverenler İŞKUR ajansı aracılığı ile veya kendi imkanlarıyla engelli elemanları işe alabilirler. Her iki durumda da, işverenler makul konaklama önlemleri almak, engelli çalışanları mesleklerine göre görevlendirilmesi ve ilgili iş için gerekli olan ekipman ve araçları onlara sağlamakla zorunludur.

235. EB'lerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan olarak istihdam edilmesine ilişkin Yönetmelik uyarınca engelli çalışanları işe almak için muayene veya kura çekme prosedürleri uygulanmaktadır. Engelliliğe ilişkin herhangi bir üst sınır ya da belirli bir sakatlık türü, yukarıda sözü edilen işe alım süreçlerinde, kamuda veya özel sektörde şart koşulamaz.

236. İŞKUR kayıtlarına bakıldığında, kamu ve özel sektörde 2005 ile 2012 yılları arasında çalışan olarak istihdam edilen EB'lerin sayısında önemli ölçüde bir artış olmasına rağmen, kadınların istihdam oranının hala düşük olduğu açıkça görülmektedir. Kamu ve özel sektörde kota sistemi ile istihdam edilen engelli çalışanların yıllara göre dağılımı Ek 3 Tablo 10'da verilmektedir.

237. İş Kanunu uyarınca, engelli işçi çalıştırma yükümlülüğünü ihlal eden işverenler, işçi başına yaklaşık olarak iki asgari ücret (2011'de 1672 TL - yaklaşık 500 EUR, 2013'te 1832 TL - yaklaşık 560 EUR) idari para cezasıyla cezalandırılmaktadır. Toplanan para cezası İŞKUR İdari Para Cezası Fonu'nda toplanarak EB'lerin istihdamı ile ilgili projelere tahsis edilmektedir. Fon tahsisi, işveren ve işçi konfederasyonlarının, engelli kuruluşları konfederasyonlarının ve diğer ilgili kurumların temsilcilerinden oluşan Para Cezası Tahsisi Komisyonunun sorumluluğunda ve yetkisindedir.

238. İlgili Türk mevzuatına göre, işverenlerin makul düzenleme önlemleri almak, mesleklerine göre engelli çalışanların görevlendirilmesi ve ilgili iş için gerekli ekipman ve araçları sağlamaları gerekmektedir. Bununla birlikte, çalışma ortamında yapılacak düzenlemeler için promosyon veya teşvik yoktur. Ayrıca, kamu veya özel sektörde çalışan engelli işçiler için çalışma saatlerinin başlangıç ve bitiş saatleri, İş Kanunu hükümlerinin dikkate alınması koşuluyla esnek olabilir. Buna ek olarak, engelli işçiler, işçilerin engellilik raporlarında tanımlanan su altında, yer altı veya başka işlerde görevlendirilemez.

239. 2011 yılında Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle engelli memurlar için, engellilik türü gerektirdiği taktirde çalışma koşulları ve iklim veya ulaşım koşulları için esneklik sağlanmıştır. Öte yandan, engelli devlet memurlarının talepleri olmaksızın gece vardiyasında çalıştırılması yasaklanmıştır.

240. 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu uyarınca çıkarılan Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ve 2004 yılında çıkarılan İşyerinde Asgari Güvenlik ve Sağlık Gereksinimleri Yönetmeliği, engelli işçilerin istihdam edildiği işyerlerinde işçilerin özel ihtiyaçları için gerekli önlemlerin alınmasını öngörmektedir. 2012 yılında sağlık ve güvenlik mevzuatında kaydedilen dikkate değer ilerlemeler gerçekleştirilmiştir ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 20 Haziran 2012'de yürürlüğe girmiştir. 6331 sayılı Kanun uyarınca yapılan çeşitli yasal düzenlemelere istinaden, engelli olanlar da dahil olmak üzere tüm çalışanların sağlık ve güvenliği hedef alınmıştır.

241. İş Kanunu uyarınca işverenler, engellilik sebebiyle işyerinden ayrılmış fakat daha sonra iyileşen başvuranlara - eski işlerine geri dönmek isterlerse boş pozisyonlar mevcutsa derhal, aksi takdirde boş pozisyonlar oluştuğunda veya istihdamın koşullarına göre diğer eşit işlerde öncelik verirler. Öte yandan, işveren, yukarıda belirtilen şartların varlığına rağmen söz konusu iş sözleşmesini tamamlama yükümlülüğüne uymazsa, eski çalışanına altı ayın maaşına eşit bir tazminat ödeyecektir (Madde 30).

242. Özelleştirme Uygulamalarına Dair 4046 Sayılı Kanun uyarınca, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların (iştirakler hariç) özelleştirmeye hazırlanması, özelleştirilmesi, küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen ya da tamamen durdurulması, süreli ya da süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi nedeniyle; bu kuruluşlarda iş sözleşmesine dayalı olarak ücret karşılığı çalışanlardan iş sözleşmeleri tâbi oldukları iş kanunları ve toplu iş sözleşmeleri gereğince tazminata hak kazanacak şekilde sona ermiş olanlara, kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ilave olarak iş kaybı tazminatı ödenir. Engelli personele bu maddede belirtilen tutarın iki katı olarak iş kaybı tazminatı ödenir. Ayrıca, bu kişilerin yeni istihdam olanakları, kariyer gelişimi, mesleki ve staj eğitimi bulma hizmetleri, Özelleştirme Fonu'nun desteklenmesi ve finansmanı ile sağlanacaktır (Madde 21).

243. Öte yandan EHK, engellilik koşullarının bir sonucu olarak iş piyasasına entegrasyon konusunda zorluk çeken EB'lerin istihdam edilmesine alternatif bir araç olarak korumalı

işyerleri yoluyla sağlanmasını öngörmektedir (Madde 14) Bu bağlamda, hükümet desteği ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulabilecek korumalı işyerlerinin ilke, usul, izleme ve çalışma kurallarını belirleyen Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmeliği 2006 yılında çıkartılmıştır.

244. EYHGM tarafından 2011 yılında yapılan, Türkiye'de EB'lerin istihdamı konusundaki en kapsamlı araştırma olan "İşgücü Piyasasının Engelliler Açısından Analizi", zihinsel / psikolojik engelli kişilerin istihdam açısından en dezavantajlı grubu oluşturduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, işverenlerin engellilik türlerini tercih etmeme oranları aşağıdaki gibidir; Zihinsel engelli kişiler için % 73, duygusal veya psikolojik engelli kişiler için % 61. Bu bulgular, istihdama geçiş aracı olarak kabul edilen korunaklı atölyeler aracılığı ile istihdam edilen diğer engel gruplarına kıyasla, istihdamda daha fazla zorluk çeken zihinsel / duygusal engelli kişilerin bulunmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, devlet tarafından korumalı işyerleri yapılması için sağlanacak teşvikleri açıklığa kavuşturma amacıyla bir yasa tasarısı hazırlandı.

245. Ayrıca, "Korumalı İşyerleri" Projesi, zihinsel ya da duygusal engelli iş gücü piyasasında zorluk çeken kişilere yönelik korumalı işyeri yapmak amacıyla İŞKUR ve ASPB-EYHGM koordinasyonu ile başlatıldı. Proje faaliyetlerinin bir parçası olarak, korumalı bir işyeri haline gelmeye uygun bulunan kuruluşlara geçici mali destek ve 150.000 TL (Yaklaşık 50.000 EUR) tutarında bir hibe verilmesi sağlanacaktır.

246. İş Kanununa göre, kota çerçevesinde veya korumalı işyerlerinde engellilerin her birinin en düşük günlük kazancından hesaplanan işverenlerin sosyal sigorta payı Hükümet tarafından tamamen ödenir. Buna ek olarak, bir yasal zorunluluk olmaksızın istihdam edilen engelli her kişi için işverenin sosyal sigorta payı Hükümet tarafından yarı yarıya ödenmektedir.

247. Mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri MEB ve İŞKUR tarafından yapılır. MEB, bu hizmetleri illerde veya ilçelerde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin özel eğitim değerlendirme kurulları aracılığıyla sağlar; veya kamu eğitim kurumlarının bünyesinde kurulan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir. MEB, resmi ya da yaygın eğitim kurumlarında kapsayıcı ortamlarda, özel mesleki eğitim okullarında, ve çıraklık eğitim merkezlerinde veya kamu eğitim merkezlerinde EB'lere mesleki eğitim verir. Ayrıca İŞKUR, EB'ler için mesleki eğitim kursları da düzenlemektedir.

248. 1986'da yürürlüğe giren 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, özel ihtiyaçları olan kişilere oryantasyon kursları veya özel meslek kursları verilmesi yükümlülüğünü getirmiştir (Madde 39). 2002 ve 2008 yıllarında Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği'nin engellilerin mesleki eğitim ortamlarında gerekli fiziksel düzenlemelerin yapılması ve fiziksel engellerin mesleki eğitimden olabildiğince kaldırılması öngörülmüştür. Ancak, eğitim materyallerinin eksikliği ve eğitim ortamlarının fiziki eksikliklerine bağlı olarak, bütünleştirme eğitimi verilen sınıflarda mesleki eğitimden yararlanan engelli öğrenci sayısı istenilen düzeye ulaşmamıştır. Aynı türden bir diğer sorunla çıraklık eğitiminde karşılaşmaktadır; çıraklık eğitim merkezleri tüm illerde ve birçok ilde yaygın olmakla birlikte, EB'ler bu merkezlerden aktif olarak yararlanamazlar.

249. 2010 yılında yayımlanan MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, yaygın eğitimin okuryazarlık eğitimi ve kişisel yetenekleri ve bilgisine uygun beceri geliştirme gibiyapmalarını ortaya koymaktadır (Madde 4). Buna ek olarak, bu yönetmelik, örgün eğitim merkezlerini - ilgili kurumlarla işbirliği içinde - özel ihtiyaçları olan EB'ler, vesayet altındaki kişiler, sokaklarda çalışan ve / veya yaşayan çocuklar, çeşitli sektörlerde çalışan çocuklar, tedavi alan uyuşturucu bağımlıları, mahkumlar ve tutuklular, hastanelerde veya rehabilitasyon merkezlerinde kalan kişiler için kurslar ve çeşitli aktiviteler oluşturma görevi ile vazifelendirir.

250. İŞKUR'un sağladığı mesleki ve işle ilgili danışmanlık hizmetleri, 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra İŞKUR tarafından 1991 yılında başlatılmıştır. Bu hizmetler kapsamında, mesleki tercih yaparken EB'lere sistematik olarak mesleki ve işle ilgili danışmanlık sağlanmaktadır. Böylece, EB'ler kendi kişisel yeteneklerine ve çıkarlarına uygun bir meslek bulmakta desteklenir. Bu bağlamda, 65 ilde Meslek Bilgi Büroları kurulmuş ve 81 İşe Yerleştirme Bürosu, İl İş ve İşgücü Müdürlükleri

bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır. Bu hizmetlerin kapasitesini artırmaya yönelik çabalar bulunmaktadır. Bu bağlamda, 2012-2013 yılları arasında İŞKUR tarafından kademeli olarak 4000 Meslek ve İş Danışmanı istihdam edilmiştir. 2013 sonuna kadar istihdam edilen danışman sayısı 3914'tür.

251. Her Meslek ve İş Danışmanına, danışmanlık hizmetini etkili bir şekilde sunmak amacıyla iş arayanlar, işverenler veya okullardan oluşan bir portföy verildi ve böylece her işsiz, işveren veya okul danışmanına kavuştu. Portföy sisteminden dolayı, engellilerin her biri bir danışmana sahiptir. 2012 yılında 32.331, Eylül 2013'e kadar 44.627 EB görüşmeler yoluyla Meslek ve İş Danışmanlığı aldı.

252. İŞKUR'un mesleki eğitim programları engelli organizasyonları ve il istihdam büroları ve iş merkezleriyle işbirliği içinde planlanmaktadır. Kayıtlı EB'lere uygun meslekler ışığında düzenlenen eğitim programlarında veya kurslarda, işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan niteliklere sahip olan işsiz EB'lere öncelik verilmektedir.

253. Eğitim kursları, İŞKUR kaynakları, İşsizlik Sigortası Fonu, EB'leri istihdam etmeyen işverenlerden veya eski mahkumlardan alınan cezalar ile uluslararası hibeler veya fonlar tarafından finanse edilmektedir. Kaynaklar, istihdamı garanti eden projelere öncelik verilerek dağıtılmaktadır. 2005 ile 2013 yılları (Ekim) arasında düzenlenen 2.176 eğitim kursuna 25.745 EB katıldı ve bu kurslara 137.467.116.70 TL (yaklaşık 46 Milyon Euro) ayrıldı.

254. Ayrıca İŞKUR, 2007-2008 yılları arasında İzmir'de bir Proje gerçekleştirdi. Hollanda Hükümeti ile ikili işbirliği programı (MATRA) içinde "İŞKUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi ve Engelli Bireyler İçin Geliştirilmiş İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyonun Kurulması" projesi kapsamında başlatıldı. Proje, 2008 yılı sonundan önce 100 EB'nin istihdamını hedefledi ve başardı. Bu nedenle, Proje faaliyetlerinin ülke çapında genişletilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, Ulaştırma Bakanlığı tarafından yürütülen "Ulaşım, Haberleşme ve Yaşamda Beni de Sayın" projesi kapsamında 250 bedensel engelliye eğitim verildi; çağrı merkezleri tarafından istihdam edildi ve evlerinden çalışma fırsatı buldular.

255. EHK, EB'lerin yeteneklerinden yararlanarak bir mesleği seçme ve eğitim kurslarından yararlanma haklarının kısıtlanamayacağını belirtmektedir. Mesleki rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanabilmeleri için, bir meslek sahibi olmaları ve bir mesleğe girebilmeleri ve onları verimli hale getiren ekonomik ve sosyal refahlarının güvence altına alınabilmeleri için EB'lerin etkinleştirilmesi şarttır. Bu bağlamda, mesleki rehabilitasyon uygulamalarını sistematik bir şekilde yürütmek amacıyla Özel Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri Hakkında Yönetmelik 2006 yılında çıkartılmıştır. Mevzuat, bu merkezlerin sürdürülebilirliğinin devam etmesini sağlamak için ilgili yasal düzenlemelerin düzenlenmesi üzerinde çalışmaktadır.

256. 1,955,651 adet zanaat ve ilgili ticaret kuruluşunun 4,309'u EB'ler tarafından yönetilmektedir. Engelli esnaf ve sanatkârlar için özel bir yasal düzenleme olmasa da, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından yürütülen "Girişimci Destekleme Programı" projesinin faaliyetlerinden yararlanmaya teşvik edilmektedirler. Kendi işletmelerini kurmak isteyen engelliler, diğer bireylerle birlikte "Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi" ne katılabilirler ve başlangıç sermayesini % 10'luk bir fazlalıkla "Yeni Girişimciler için Mali Destek" fonundan alırlar.

Ayrıca, ASPB ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında imzalanan İşbirliği Protokolü çerçevesinde EYHGM ve KOSGEB tarafından "Girişimcileri Engellemeye Son Verilmesi" adlı bir Ortak Proje başlatılmıştır. Proje, girişimcilik eğitimleri ve rehberlik faaliyetleri aracılığıyla EB'ler arasında girişimciliği teşvik etmeyi ve böylece ekonomik ve sosyal koşullarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ekim 2013'e kadar, 436 EB'in kadın olan 199'u girişimcilik eğitimlerine katıldı ve 29 engelli yeni girişimciye toplam 306.619.46 TL (yaklaşık 100.000 EUR'luk) bir mali yardım verildi. Bu proje kapsamında ülkenin farklı bölgelerinden 2000 EB'nin de bu eğitimlere katılması bekleniyor.

Madde 28: Yeterli yaşam standardı ve sosyal koruma

257. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu garanti eder ve Devlet gerekli önlemleri almalı ve sosyal güvenlik sağlanması için organizasyonu kurmalıdır (Madde 60). EB'ler, sosyal güvenlik açısından korunacak vatandaşlar arasında tanımlanır ve Devlet, EB'leri korumak ve toplumsal yaşama entegrasyonlarını sağlamak için tedbirler almakla yükümlüdür (Madde 61).

258. 2011 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda yapılan değişiklikle sosyal güvenlik ve EB'lerin gelir kaynaklarının korunması ilkesi engellilik hizmetlerinin temelini oluşturmuştur (Madde 4). Buna ek olarak, aynı yasada, sosyal korumaya muhtaç EB'ler, çocuklar ve yaşlılara sosyal hizmet uygulamalarının uygulanmasında öncelik verileceği belirtilmiştir.

259. EB'lerin sosyal güvenlik sistemi, prim sistemi içerisinde veya prim sistemi dışında olmak üzere iki şekilde sağlanır. Ayrıca, vergi muafiyeti / indirimi ve nakit veya ayni yardım gibi çeşitli destekler bulunmaktadır.

260. EB'lerin prim sistemi üzerinden emekliliği 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile düzenlenmektedir. Serbest çalışanlar, devlet memurları veya işçiler olarak sigortalanmış olan EB'lerin iş kazası ya da mesleki bir hastalık olması durumunda, bu kişiler malullük sigortası kapsamında daha erken emekli olabilirler.

261. Öte yandan malullük olarak kabul edilebilecek bir derecede çalışmaya başlamadan önce hastalık veya sakat kalma nedeniyle malullük emekliliklerinden yararlanamayan sigortalılar yaşlılık sigortası kapsamında daha erken emekliye ayrılabilirler ve yaşlılık aylığı alır.

262. Ölüm, yaşlılık ve maluliyet sigortalarının yeterli primlerinin ödenmesi koşuluyla, aşağıdaki koşullardaki kişiler yaşlarına bakılmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar:

- En az 16 yıl sigortalı olması ve 4320 gün prim ödemesi şartıyla engelliliği % 50-59 (sağlık raporu ile ispatlanmış) dereceye kadar sigortalı olanlar;
- En az 18 yıl sigortalı olması ve 4680 gün prim ödemesi şartıyla % 40-49 (sağlık raporu ile ispatlanmış) dereceye kadar engelliliği bulunan sigortalılar.

263. Aynı yasanın ilgili hükümleri uyarınca, sürekli bakıma muhtaç engelli çocuk sahibi sigortalı kadınların da erken emeklilik hakkı vardır. Yaşlılık veya emekli aylığı talep eden sigortalı kadınların başka bir kişinin sürekli bakımına muhtaç engelli çocuklara sahip olması durumunda, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren prim ödemelerinin dörtte biri (prim gün sayısı esas alınarak) toplam prim ödemelerine eklenir ve eklenen miktar emeklilik yaş sınırlarından çıkarılır.

264. Toplumsal katkısı olmayan sosyal güvenlik sistemi göz önüne alındığında, daha önce hiç çalıştırılmamış olan tüm EB'ler veya belirli bir engellilik hali nedeniyle çalışamayan kişiler ve aileleri ekonomik olarak yoksun engelli çocuklar, 2022 sayılı Kanun çerçevesinde engellilere emeklilik hakkına sahiptir. 2022 sayılı Kanun uyarınca ödenen engellilik aylığı miktarı, engellilik derecesine göre değişmektedir. EB'lere, geliri olmayanların % 70'inden fazlasıyla ödenen maluliyet aylığı, 2011'in ilk yarısında aylık bazda 316.14 TL ve ikinci yarıda 328.92 TL olarak gerçekleşti. EB'lerin emekliliğinin % 40-69 arasındaki bir oranı, yılın ilk yarısında 210.76, ikinci yarıda 219.28 olarak gerçekleşti. Engellilik aylığı alan kişilerin tedavi masrafları genel sağlık sigortası kapsamındadır. Bu nedenle, bu program aynı zamanda bir sosyal güvenlik sistemi gibi işlev görmektedir ve EB'ler için en çok yararlanan sosyal yardımdır. Bir emekli aylığı alan EB'lerin sayısı 2002'de 262.378 iken yıllar itibarıyla kademeli olarak artmıştır. 2002'ye kıyasla bu sayı % 73,05 oranında artarak 461.857 kişiye ulaştı. 2010 yılında 514.844, 2011 yılında 540.563 olarak gerçekleşmiştir. 2009-2013 yılları arasında emeklilik maaşı alan kişi sayısı Ek 3 Tablo 11'de verilmektedir.

265. Ek olarak, ekonomik açıdan yoksun EB'ler, il ve ilçelerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'na başvurabilir ve cihazları / teçhizat veya nakit veya ayni yardım talep edebilir. Bu vakıflar ayrıca, sosyal güvenlik kuruluşlarının kapsamadığı, ortopedik veya diğer yardımcı ekipmanların masraflarını karşılamaktadır.

266. Engelli bireyler, engel derecesine göre belirli oranlarda vergi indirimi / istisnasından yararlanabilir. 193 Sayılı Gelir Kanunu kapsamında ücret kazanan EB'ler, engelli akrabalarına bakmakla yükümlü olan ücretli kazanan kişiler; serbest çalışanlar EB'ler; engelli bir akrabaya bakmakla yükümlü serbest çalışan kişiler; basitleştirilmiş sistemde vergilendirilen EB'ler, engellilik derecesine göre farklı oranlarda Gelir Vergisi İndiriminden faydalanabilir.

267. Buna ek olarak, uyarlanmış bir motorlu taşıt kullanması için sağlık raporu almaya hak kazanmış olan EB'ler, iç piyasadan motorlu araçlar almaları şartıyla özel tüketim vergisinden muaftır. Bu muafiyet aynı zamanda motorlu bir aracı kullanmasına engel teşkil eden % 90 ve üzeri engelli kişilerin akrabaları için de geçerlidir. Bu motorlu araçlar ayrıca motorlu taşıtlar vergisinden muaftır. Öte yandan, EB'ler tarafından ithal edilecek uyarlanmış motorlu taşıtlar gümrükten muaftır (Ayrıca bu raporun 20. maddesine bakınız)

268. EB'lerin eğitim, istihdam veya günlük görevlerde kullanılması için özel olarak üretilen her türlü malzeme, ekipman ve yazılım Katma Değer Vergisi'nden muaftır.

269. Üstelik, Emlak Vergisi Kanunu, Bakanlar Kuruluna, sadece 200 metrekareden daha küçük bir konuta sahip olmak kaydıyla, EB'lere ait gayrimenkul vergilerini azaltma veya iptal etme yetkisi vermiştir. 2007'de ve takip eden yıllarda, EB'ler Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca emlak vergisinden muaf tutulmuştur.

270. EHK hükümlerine göre, ailelerini kaybetmiş ya da ekonomik ya da sosyal açıdan yoksun olan bakıma muhtaç EB'lere kamu ya da özel kurumlarda bakım hizmeti verilmekte ya da kendi konutlarında bakım hizmeti verilmektedir. Bu düzenlemeye uygun olarak, evde ağır engelli çocuklarına ve diğer engelli akrabalarına bakmak zorunda kalacakları için işe başlayamayan annelere ASPB tarafından bir bakım ücreti verilir (Ayrıca bkz. Madde 19).

271. Ayrıca, Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü, en az% 40 oranında engelliliği olan yetimlere ya da ekonomik olarak yoksun kişilere engellilik ödeneği öder. Ayrıca, 18 yaşından küçük engelli çocuklar da ebeveynlerinin yukarıda belirtilen şartları yerine getirmeleri şartıyla emekli maaşı almaktadır. Muhtaç aylığı tutarı 2011 yılında 330,62 TL ve 2012 yılında 383,16 TL'dir. Muhtaç aylığı, 2012 yılında 1265'i EB olmak üzere 5000 kişi ile sınırlandırılmıştır.

272. Tüm illerde ve ilçelerde 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının kullanılması ile Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü EB'lere ve EB'ler de dahil olmak üzere tüm bağımlılara yönelik sosyal yardım programları yürütmektedir. Genel Müdürlük tarafından sağlanan menfaatler; engellilik yardımları, aile yardımları, sağlık yardımları, eğitim yardımları ve proje desteği avantajlarından oluşmaktadır. Engellilerin yararları kapsamında, engelli bireylerin sosyal güvencesi olmadan sosyal katılımını sağlamak için kullanılan her türlü yardımcı araç ve gereçlerin masrafları karşılanmakta ve ortaöğretime devam eden engelli öğrencilere ücretsiz ulaşım hizmeti sağlanmaktadır(Madde 24). Yıllara göre engel / bağımlı yardım alan EB'lerin dağılımı ve ayrılan yardımların tutarları Ek 3 Tablo 14'te verilmiştir.

273. Proje Destek Programları kapsamında, toplumun en dezavantajlı gruplarının - EB'ler, yaşlılar, çocuklar, göçmenler ve geliri olmayan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sosyal hizmet projeleri desteklenmektedir. Bu bağlamda, 2003 ile 2013 yılları arasında 3.322 projeye 113.301.351 TL (yaklaşık 37 milyon EUR) tahsis edilmiştir. 2008 yılında 3294 sayılı Kanunda yapılan bir değişiklik uyarınca, sosyal güvenlik sistemi tarafından ödenen protez veya yardımcı cihazların masraflarının karşılanması görevleri Sosyal Güvenlik Kurumu'na verilmiştir. 2012 yılında yardım araçlarının çoğunun sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesi ve Genel Sağlık Sigortası sistemine geçişi nedeniyle, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının sağladığı yardımların miktarı ve yararlanıcı sayısı azaltılmıştır.

274. Belediyeler, Kızılay ve diğer dernekler, vakıflar, federasyonlar ve sosyal yardım konfederasyonları, aynı zamanda, ekonomik olarak yoksun EB'lere nakit ve aynı olarak sosyal yardım sağlamaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler ve özel kuruluşlar, EB'lere verilen hizmet ücretlerinde belirli oranlarda indirim yapmaktadır. Bu kapsamda özellikle Türk Devlet Demiryolları, Türk Denizcilik Örgütü, Türk Hava Yolları ve şehirlerarası taşımacılık şirketleri engelli yolculara çeşitli indirimler yapmaktadır. Öte yandan, 2013

yılında 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu'nda yapılan değişiklik gereği,% 40'ın üzerinde bir engel derecesine sahip olanlar, ağır engelli kişiler ve bunlara eşlik eden bir kişi şehirlerarası ve şehir içi demiryolu ve deniz yolculuğu, belediyeler tarafından sağlanan tüm toplu taşıma araçları, belediyeler tarafından yetkilendirilen taşımacılık şirketleri veya illerde yolcu taşınması için belediyeler tarafından yetkilendirilen özel şirketlerden faydalanabilir. Ayrıca, EB'ler milli parklardan, devlet tiyatrolarından, opera ve bale gösterilerinden, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarihi kalıntılarında ve müzelerinden ücretsiz olarak yararlanabilirler. Bazı belediyeler belediye meclisi kararları doğrultusunda EB'lerin su faturalarında belli oranlarda indirim yapmaktadır. GSM operatörleri ayrıca servis ücretlerinde indirim sağlamaktadır.

275. EB'lerin özel koşulları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, ekonomik avantajlarla indirgenmiş internet tarifeleri 1 Şubat 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Engelli son kullanıcılar veya akrabaları bu tarifelerden yararlanmak için başvuru yapabilir.,

276. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) inşaat projeleri, özellikle Toplu Taşıma Kısıtlamaları ve / veya Engelli Kişilere Erişilebilirliği Sağlayan Binalar İçin TS EN 9111 - Taşınmaz Kısıtlamaları ve / veya Engellilere Ulaşılabilirliği Sağlayan Minimum Gereksinimler olmak üzere, ilgili erişilebilirlik mevzuatına uygun olarak planlanmaktadır. EB'lerin talebi üzerine özel projeler de planlanmaktadır. Sosyal Konut İnşaatı Protokolü ve TOKİ ile ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü arasında 2009 ve 2011 yıllarında imzalanan Ek Protokol uyarınca, herhangi bir sosyal güvenliği olmayan ekonomik bakımdan yoksun kişilerin konutlarda geri ödeme yöntemiyle sağlanması planlanmıştır. Toplu konut projelerinde, en az % 50 engelli kişilere % 10 kota tahsis edilmektedir. Protokol kapsamında şimdiye kadar 39.974 evin proje planlaması tamamlanmış olup, 2023 yılına kadar 100.000 konut yapılması planlanmaktadır.

Madde 29: Siyasi ve kamusal yaşama katılım

277. Anayasa, EB'lerin eşitlik ilkesine dayanarak siyasi ve kamusal hayata katılma haklarını garanti eder. İlgili hüküm ayrıca, herhangi bir birey, aile, grup veya sınıfa herhangi bir imtiyaz verilmemesini ve Devlet organlarının ve idari makamların, tüm yargılamalarda kanun önünde eşitlik ilkesine uygun davranma yükümlülüğünü de içermektedir (Mad. 10). Ayrıca, kamu hizmetine giriş hakkı da düzenlenmektedir; kamu görevine alınabilmesi için ilgili birim için yeterlilikler dışında herhangi bir kriter dikkate alınmaz (Madde 70).

278. Anayasa, şunları temin eder; Türk vatandaşları, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir. (Madde 67). Bu bağlamda, seçim ve referandum yargının denetimi ve gözetimi altında yapılmaktadır. On sekiz yaşın üzerindeki tüm Türk vatandaşları seçimlerde oy kullanma ve referandumda yer alma hakkına sahiptir (Madde 68). Ancak, yasal kapasiteden mahrum kişiler, milletvekili olarak seçilemeyen kişiler arasında sayılmaktadır (Madde 76).

279. Seçimler, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından organize edilmekte ve denetlenmektedir. YSK'nın yasal düzenlemelerine ve uygulamalarına göre, EB'ler oylarını başkalarıyla eşit şartlar altında kullanabilir. 26 Nisan 1961 tarih ve 298 Sayılı Seçimler Hakkındaki Temel Hükümler ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, bazı vatandaşları seçmen olmayanlar olarak tanımladı. Bu bakımdan, yasal kapasiteden yoksun kişiler seçimlerde veya referandumlarda oy kullanamazlar. Adli makamlar tarafından bir vasinin bakımı altına konan zihinsel engelli bireyler de bu kapsam dahilindedir

280. Seçimler ve Seçmen Kayıtlarıyla İlgili Temel Hükümler Hakkında Kanun, oy kullanma merkezlerinin erişilebilirliği ve oy kullanma prosedürleri ile ilgili bazı hükümler içermektedir. Bir seçmenin oy kullanmasını engelleyecek seçmenin herhangi bir engeli, seçmen kaydı sırasında formda belirtilmelidir (Madde 36). Oy sandıkları, okul bahçelerinin ve odalarının uygun bölümleri gibi kamusal mekanlara, ve eğer yeterli değilse, kafeler, restoranlar, vb. bu amaçla kiralanacak diğer yerlere yerleştirilmelidir. Kutular açık Alana yerleştirilecekse; gölgeli veya korunaklı geniş alanlar tercih edilmelidir (Madde 74).

Körlük, felç, felç veya benzeri fiziksel engeller gibi görünür engelli seçmenlere, aynı seçim bölgesinde seçmen olan akrabalarından biri veya herhangi bir akrabasının yokluğunda, başka bir seçmen tarafından, oylarını verirken asistanlık sağlanabilir. Bir seçmen birden fazla EB'ye eşlik edemez (Madde 93).

281. YSK, kanunla kurulmuş birimleri aracılığıyla gerekli erişilebilirlik düzenlemelerini yapmak ve basın ve medya aracılığıyla seçimler hakkında bilgi sağlamaktan sorumludur. Bu bağlamda, YSK ilgili personel için eğitim kursları düzenlemektedir ve nasıl oy kullanacağı konusunda bilgi vermektedir. Ayrıca, bazı özel televizyon kanalları ve TRT - kamu televizyonu, seçim sürecini ve tüm haberleri işaret dilinde bildirmektedir. İşaret dili bilgisi sağlayan kanal sayısı gün geçtikçe artmaktadır. EB'lerin oylarını kullanmada karşılaştıkları bazı erişilebilirlik sorunları olsa da, bu tür sorunları EHK hükümleri doğrultusunda ortadan kaldırmak için çabalar bulunmaktadır.

282. Anayasa değişikliği ile ilgili 2010 referandumu verilerine göre; 195.738 (68.652 kadın - 127.086 erkek) engelli kayıtlı seçmen bulunmaktadır. Kayıtlı seçmenlerin 143.103'ü (98.004 erkek - 45.099 kadın) 2010'da oy kullanmıştır. 2011 yılında yapılan 24. Milletvekili Seçimlerinde 223.414 engelli seçmen kayıt olmuş ve 183.666 seçmen oy kullanmıştır. Öte yandan, asistan yardımı ile oy kullanan EB'ler hakkında hiçbir veri bulunmamaktadır. Ortopedik ve görme engelli kayıtlı seçmen sayısı 18 Nisan 2013'e kadar 211.314'tür.

283. Engelli kişiler üye olarak yerel yönetim platformlarında il meclisleri veya belediye meclislerinde rol alabilirler. 2009 yerel seçimlerinin sonuçları, EB'lerin 3.231 il meclisi üyesinden 12'sini ve 32.467 belediye meclisi üyesinin 130'unu oluşturduğuna işaret etmektedir.

284. Türk çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptir ve aynı zamanda bir sendikaya üye olma ve üyelikten serbestçe geri çekme hakkına da sahiptirler (Anayasa, Madde 51). Ayrıca, herkes önceden izin almadan dernek kurma, dernek üyesi olma veya üyelikten çıkma hakkına sahiptir (Madde 33). Bu kapsamda, EB'lerin STK'ları kurup işletmelerini engellemeye yönelik pratik engeller bulunmamaktadır. Engellilik alanında faaliyet gösteren yaklaşık 1.000 dernek bulunmaktadır. Ayrıca, 10 engelli federasyonu ve 2 şemsiye örgütü olarak işlev gören konfederasyonlar bulunmaktadır.

285. STK'lar kamu kurumları ile işbirliği yapabilir ve destek alabilir. Ayrıca, kamu yararına çalışan dernekler veya vakıflar vergi muafiyetlerinden veya bağış teşviklerinden yararlanabilirler. STK'lar, projeleri başlatmak için ulusal veya uluslararası nitelikli fonlardan da yararlanabilirler.

286. Engelli örgütleri özellikle politika oluşturma ve mevzuat hazırlama süreçlerinde aktif rol almaktadır. EYHGM, üniversiteler, yerel yönetimler, kamu yararı vakıfları / dernekleri, diğer STK'lar ve özel sektör arasındaki koordinasyonu sağlamak ve ortak projeler hazırlamak ve uygulamakla görevlendirilmiştir. Son yıllarda kaydedilen muazzam gelişmelere rağmen, işbirliğinin sağlanmasında da sorunlar yaşanmaktadır. Bu durumun önde gelen nedenleri, engelli STK'larının kapasite yetersizliği ve sürdürülebilir finansman eksikliğidir.

287. Kamu Kurumlarında Stratejik Planlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre, STK'ların tüm kamu kurumlarının stratejik planlamalarına katılımının sağlanması genel ilkelerden biri olarak kabul edilmiştir. Bu ilke doğrultusunda, ASPB ve EB'lere hizmet veren diğer kurumlar da STK'ların engellilik alanındaki yorum ve katkılarını istemektedir.

288. EHK, EB'lerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşlarının tüm karar alma süreçlerine katılımının esas olduğu ilkesini koyar. Yasa aynı zamanda kamu kurumları tarafından EB'lerle ilgili olarak yapılacak tüm yasal düzenlemelerde ASPB'den görüş alma yükümlülüğünü de düzenlemektedir.

289. Önceden sözü edilen sorunları en aza indirmek amacıyla; engellilik kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin artırılması; iyi uygulamaları desteklemek ve tüm kamu kurumlarıyla olan ilişkilerini güçlendirmek - özellikle EYHGM, AB kapsamında finanse edilen "Engelli Kişilerin Topluluğa Geliştirilmiş Entegrasyonu" Projesi- IPA2009 yılında başlatıldı.

Madde 30: Kültürel hayat, eğlence, dinlenme ve spora katılım

290. EB'lerin kültürel yaşama, rekreasyon veya spor faaliyetlerine erişebilmelerini sağlamak için çeşitli önlemler alınmıştır. EHK, kamu kurum ve kuruluşlarının mevcut resmi binalarının, mevcut tüm yolların, kaldırımların, yaya geçitlerinin, açık ve yeşil alanların, spor alanlarının ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanlarının ve gerçek ve tüzel kişilerin oluşturduğu kamuya hizmet veren her türlü yapının EB'lerin erişilebilirliği için uygun koşullara getirilmesini sağlar (Geçici Madde 2). (Ayrıca bkz. Madde 9). Ayrıca Kanun, EB'lerin her türlü eğitim ve kültür ihtiyaçlarını karşılamak için Braille, sesli ve elektronik kitap, altyazılı film ve benzeri malzemelerin üretimine yönelik faaliyetlerin MEB ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği içinde yürütülmesini şart koşar.

291. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, engellilik organizasyonları için gönüllülük temelli eğitimler düzenlemektedir. EB'lerin Devlet Tiyatrolarına katılımının sağlanmasına yönelik tedbirler arasında erişilebilirlik düzenlemeleri, personel için farkındalık artırma faaliyetleri ve engellilere ve onlara eşlik eden kişilere ücretsiz hizmet sağlanması bulunmaktadır.

292. Ayrıca, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü izleyicilerin memnuniyet düzeyini değerlendirmek ve EB'lerin oyun ve performanslara katılımı üzerine istatistiksel çalışmalar yürütmeyi planlamaktadır.

293. Kültür ve Turizm Bakanlığı, engelli ziyaretçiler için müze ve tarihi kalıntılara yönelik sesli rehberlik sistemini geliştirmeyi ve işitme engelli ziyaretçiler için altyazılar ve işaret dili tercümanlarının eşlik ettiği yüksek çözünürlüklü cihazlarla sunmayı planlamaktadır. 1 Eylül 2011 tarihine kadar sesli rehberlik sistemi 22 müze ve Kültür ve Turizm Bakanlığı harabelerinde hizmete girdi. Öte yandan Bakanlığa bağlı 9 müze, engelli ziyaretçiler için ücretsiz Braille basılı broşürler sunmaktadır. Ayrıca, EB'ler herhangi bir giriş ücreti ödmeden eşlik eden bir kişi ile birlikte müzeleri ve harabeleri ziyaret edebilirler.

294. TBMM tarafından yönetilen saray, kiosk ve yaz saraylarında gerekli erişilebilirlik önlemleri alınmıştır. Engelli kişiler bu yerleri giriş ücreti ödmeden kendilerine eşlik eden biriyle birlikte ziyaret edebilir ve sarayların kültürel faaliyetlerinden ücretsiz yararlanabilirler. Görme veya işitme engelli kişiler için rehberlik hizmeti, yukarıda belirtilen yerlerde elektronik rehberlik sisteminin kurulmasından sonra sağlanacaktır.

295. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 11. Ek Maddesine uygun olarak, ortak ya da basılı bilimsel ve edebi eserlerin bir kopyası bulunmadığı hallerde, EB'lerin kullanımı için tek kopya olarak EB'ler veya üçüncü bir kişi tarafından bir kopya olarak ticari olmayan amaçlar için çoğaltılması; ya da engelliler için hizmet sağlayan bir eğitim organı, vakıf ya da dernek tarafından çoğaltılması ya da ödünç verilmesi, gerekli miktarlarda, CD, kaset, Braille alfabesi ve benzeri formatlar biçiminde yetki ve izin alınmadan yapılabilir.

296. Ulusal Kütüphane Başkanlığı'na bağlı Görme Engelliler Sesli Kütüphanesi Merkezi'nde son zamanlarda yayınlanan kitaplar, stüdyolardaki gönüllüler tarafından seslendirilmekte ve www.mkutup.gov.tr/mkp adresinde sesli format olarak mevcuttur. 3 Aralık 2007 ile Haziran 2011 arasında, online olarak 5.000 sesli kitap yayınlayan web sitesine 1.000 EB kayıtlıdır. Eğitim ve öğretim kitaplarını da içeren kitaplar kayıtlı kullanıcıların talepleri doğrultusunda yaklaşık 100 gönüllü tarafından seslendirilmektedir. Kitaplara çevrimiçi erişim imkânı olmayan üyeler, istek üzerine posta yoluyla bunları alabilir.

297. Kütüphane hizmetlerinin standartlaştırılması ve koordinasyonuna yönelik çalışmalar kapsamında, EB'lere etkin ve etkil, bir kütüphane hizmeti sunmak amacıyla, Milli Kütüphane Başkanlığı sekreterliği bünyesinde sekiz kurum ve kuruluş tarafından "Görsel Engelli Kişiler Kütüphanesi Koordinasyonu Komitesi" kurulmuştur. Komitenin üye kütüphaneleri www.mkutup.gov.tr/mkitap adresinde "e-kitapları" ve "Braille Kitapları"nın kimlik bilgilerini girerler. Şimdiye kadar kaydedilmiş kitap sayısı şu an 16,320'dir. Dahası, 22 Şubat 2012 tarihli Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserleri Derlemesi Hakkında 6279 sayılı Kanun, gazeteler, dergiler ve kitaplar gibi yayınların elektronik bir kopyasının görme engelli kişilerin kullanımı için Milli Kütüphane'ye gönderilmesini öngörmektedir.

298. Ayrıca, 2013 yılında Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından kabul edilen “Görme Engelliler, Görme Engelliler veya Baskı Engelli Kişiler İçin Yayımlanan Çalışmalara Erişimi Kolaylaştırmak için Marakeş Anlaşması”nın imzalanması ile ilgili prosedür halen devam etmektedir. Anlaşmanın imzalanmasının ardından, 5846 sayılı Kanunun ek 11'inci maddesinin, yayımlanan entelektüel eserlere erişim özgürlüğünün kapsamını genişletmek amacıyla buna göre revize edilmesi beklenmektedir.

299. 2006'da Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ulaştırma Bakanlığı arasında imzalanan protokole göre kitaplar, engellilik, yaşlılık ve / veya ağır hastalıklardan dolayı yerel kütüphane hizmetlerinden yararlanamayan kişilerin konutlarına ücretsiz olarak gönderilmektedir. İlk aşamada 20 ilde başlatılan bu uygulamanın, diğer illere de genişletilmesi planlanmaktadır.

300. EB'lerin turizm hizmetlerinden daha etkin fayda sağlamalarını sağlamak amacıyla kamu ve özel sektör işbirliğiyle sosyal turizm projelerinin değerlendirilmesi ve tanıtımı hedefi "2023 Turizm Stratejisi"ne dahil edilmiştir.

301. Ayrıca, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, en az 80 odası bulunan otel ve tatil köylerinin, odalarının en az yüzde 1'ini EB'ler için tasarlama ve tahsis etme zorunluluğu getirmiştir. Dahası, ortak kullanım alanları, tuvaletler ve odaların asgari erişilebilirlik niteliklerine sahip olmasını içeren Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında 2011/1 sayılı Tebliğ, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 26 Haziran 2011 tarihinde yayınlanmıştır. Buna ek olarak, 16- 18 Mayıs 2011 tarihleri arasında Türkiye Engelliler Konfederasyonu ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği ile Antalya'da düzenlenen “Engelsiz Kentler-Engelsiz Turizm Sempozyumu” başlıklı son deklarasyon turistik tesislerin engellerin çeşitliliği göz önüne alınarak tasarlanması / düzenlenmesi önerisini de içeriyordu.

302. “Herkes için erişilebilirlik” ile ilgili olarak Antalya ve İstanbul'da yürütülen uygulamalar iyi örnek olarak verilebilir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “Engelsiz Turizm, Engelsiz İstanbul” isimli Projesi'ni, turizmde erişilebilirlik uygulamalarını yaygınlaştırmak, EB'lerin kültürel ve sanatsal etkinliklere bağımsız katılımını sağlamak ve EB'lerin erişilebilirlik ihtiyaçları hakkında kamu bilinci oluşturmak amacıyla uygulamaktadır. Kamu sektörünün ve STK'ların ilgili tarafları arasında imzalanan bir protokol kapsamında, Antalya'nın Alanya ilçesinde bulunan erişilebilirlik uygulamalarının iyi örneklerinin bölgeyi engelsiz turizmin cazibe merkezine dönüştürmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bir sertifika ile ödüllendirilmesi planlanmıştır. Uygulama ve değerlendirme kriterinin şu anda belirlendiği sertifikasyonun ülke çapında genelleştirilmesi planlanmaktadır.

303. Balıkesir Ayvalık İlçesi'nde son 19 yıldır engellilik organizasyonlarının özellikle zihinsel engelli bireylerin katılımı ve kamu kurumları ve yerel yönetimlerin desteğiyle düzenlenen "Ayvalık Engellilik Kültürü ve Sanat Festivali" kapsamında çeşitli kültür ve sanat etkinlikleri düzenlenmektedir. Uluslararası alanda temsilciler de son iki yıldır festivale katılmıştır.

304. 2005 yılında yapılan bir kanun değişikliği uyarınca EB'lerin spor etkinliklerine katılımını teşvik etme faaliyetleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde Spor Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu bağlamda Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Özel Sporcular, İşitme Engelliler, Görme Engelliler ve Bedensel Engellilerin Spor Federasyonları kurulmuştur. Ayrıca, EB'ler, 81 Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve özerk veya özerk olmayan federasyonların spor tesisleri ve etkinliklerinden ücretsiz veya indirimli ücretlerle yararlanabilir.

305. 2010 yılında yayınlanan Spor Faaliyetlerinde veya Etkinliklerde Üstün Başarıya Sahip Olan Kişileri Ödüllendirme Yönetmeliği doğrultusunda; yetişkinler, U21, gençlik veya yıldız kategorileri altında Olimpiyat, Paralimpik veya Sağır Olimpiyat oyunlarının ilgili dallarında başarılar elde eden sporcular, spor kulüpleri, koçlar ve antrenörler ve uluslararası spor faaliyetlerinde veya organizasyonlarında ülke tanıtımına katkıda bulunan sporcular ödüllendirilir. 2010 yılı itibarıyla 20.556 lisanslı ve 9.034 aktif sporcu (toplam 29.590) bulunmaktaydı, ancak bu rakamlar Haziran 2013'e kadar sırasıyla 30.521 ve 11.128'e

(toplamda 41.379) yükseldi. Engelli lisanslı ve aktif sporcuların sayısına ilişkin veriler Haziran 2013 itibarıyla Ek 3 Tablo 12'de verilmiştir.

306. Türk İşaret Dilinin standardizasyonunun sağlanmasına yönelik yasal düzenlemeler, EHK'nın ilgili maddeleri tarafından sağlanmıştır ve şu anda bu kapsamda çeşitli faaliyetler yürütülmektedir (Ayrıca Madde 24'e bakınız). Ayrıca, EB'ler tarafından kamu hizmetlerinin tam ve eşit bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla, her il için ASPB tarafından en az bir işaret dili tercümanı görevlendirilmiştir. Tercümanların nitelik ve niceliğini artırma çalışmaları devam etmektedir.

Madde 31: İstatistikler ve veri toplama

307. EB'lerle ilgili veriler nüfus sayımı, idari kayıtlar veya örnek anketler yoluyla toplanmaktadır. Bazı durumlarda, EB'lerin koşulları üzerine özel anketler yapılır veya diğer durumlarda engelliliğe bağlı sorular genel anketlere dahil edilir.

308. İdari kayıt sisteminin bir parçası olarak, engellilik hizmetlerinin etkinliğini sağlamak amacıyla 2006 yılında "Ulusal Engellilik Veri Tabanı" kurulmuştur. Veri tabanı, EYHGM kapsamında işletilmekte ve veri tabanına veri girme yetkisine sahip kamu kurumları aracılığıyla elde edilen demografik, sosyoekonomik ve engellilik bilgisini kapsamaktadır. Bir bireyin kamu kurumu için geçerli bir tıbbi rapor ile engeli belgelendirildiğinde, kimliğine, engelliliğine, ekonomik durumuna vb. ilişkin bilgiler veritabanına girilir. Bu bağlamda, veri tabanı Türkiye'deki tüm EB'leri kapsamaktadır. Veritabanında gömülü bilgiler, web servisleri aracılığıyla anında güncellenebilir.

309. EB'lerin yaygınlığı ve sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi edinmek amacıyla Türkiye'de gerçekleştirilen ilk ulusal anket, 2002 yılında TÜİK tarafından ÖZIDA ile işbirliği içinde gerçekleştirilen "2002 Türkiye Engellilik Araştırması" idi (ayrıca bkz. Önsöz ve [http : //www.eyh.gov.tr/tr/html/8240/Turkiye+Ozurluler+ Arastirmasi + 2002](http://www.eyh.gov.tr/tr/html/8240/Turkiye+Ozurluler+Arastirmasi+2002)).

310. Son ulusal anket, 2011 yılında TÜİK tarafından yürütülen Nüfus ve Konut Araştırması idi. Uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir veriler elde etmek için nüfusun veya konut sayımlarının yapılması konusunda BM tavsiyesi doğrultusunda idari kayıtlara dayalı kapsamlı bir örneklem araştırmasıydı. Ankette iki tür soru formu kullanılmıştır; hanehalkı ve kurumlar için soru formları. Hane halkı anketleri kapsamında yaklaşık 2.2 milyon hane ile görüşme yapılmıştır. Üniversite yurtları, bakım evleri, askeri kışla, yetimhaneler, hapishaneler, gözaltı merkezleri vb. yerler için tam sayım yapıldı ve bu adreslerde ikamet eden kişilere kurumsal soru formu dolduruldu. Engellilik soruları, ICF (İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması) ve BM'nin liderliğindeki "Washington Grubu" tavsiyesine dayalı EYHGM ile koordineli olarak oluşturuldu. Nüfus ve Konut Araştırması'nda 6 işlev sorgulandı ve bu soruların aşağıdaki seçeneklerden biri ile cevaplanması bekleniyordu: 'Zorluk yok, Evet, bazı zorluklar, Evet, birçok zorluk ya da hiç yaşamadım'. Bu sorularda, katılımcının öz değerlendirmesi dikkate alınmıştır. Görme ve işitme ile ilgili olanlar dışındaki sorular için, herhangi bir yardımcı ekipman dikkate alınmadan işlevdeki zorluk sorgulandı. Diğerlerinde sadece 3 yaş ve üstü olanlar kapsanır. Engellilik ve duyma ile ilgili sorular, her yaşa yönlendirilmiştir. 6 aydan kısa bir süre alan (el veya kol çatlakları, kulak veya göz ameliyatı gibi) zorluklar her türlü engel için dikkate alınmamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre 2011 yılı nüfus projeksiyonunun % 6,9'u en az bir engeli olduğunu belirtmiştir.

311. 2010 yılında EYHGM ve TÜİK işbirliği ile, "Engelli İnsanların Sorunları ve Beklentileri Üzerine Anket" gerçekleştirilmiştir. Bu anket, Ulusal Engellilik Veri Tabanı'nda kayıtlı en az % 20 engel oranı olan 280.014 EB'den 11.828'ini kapsamaktadır.

312. TÜİK tarafından yürütülen "2012 Sağlık Anketi", bireylerin sağlık profilinin tanıtılması ve ülkelerin kalkınmanın derecesini gösteren gelişme göstergelerinin büyük bir bölümünü oluşturan sağlık göstergeleri hakkında bilgi edinilmesini ve ayrıca günümüz sistemindeki bilgi eksikliğinin üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır. Bu anket, genel olarak ülkeyi yansıtacak ve uluslararası olarak karşılaştırılabilir özelliğe sahiptir. Anket ile 0-6, 7-14 ve 15 yaş ve üzeri bireyler için sağlıkla ilgili birçok gösterge elde edilmiştir. 2008'de ilk defa yapılan anket, uluslararası olarak karşılaştırılabilir veriler elde etme ve ulusal

gereksinimler konusunda fikir sunma fırsatı sağlamaktadır. 2012 yılında yapılan son anketin sonuçları henüz yayınlanmamıştır.

313. EYHGM tarafından ya da TUIK ve EYHGM işbirliği ile yürütülen engellilikle ilgili araştırmaların sonuçları online olarak ve Braille gibi alternatif / erişilebilir formatlarda yayınlanmaktadır (örn. Türkiye'de Engelli Ayrımcılığın Ölçülmesine Yönelik Araştırma). Ayrıca, EB'lere hizmet veren kamu kurumları, web sitelerinde engellilik verisini basit ve detaysız tablolarda yayınlamaktadır.

314. Engellilik politikasının oluşturulması ve geliştirilmesi ve izleme süreçlerinde bilgi eksikliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik ulusal çabalar son zamanlarda hız kazanmıştır. ASPB ve Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Merkezi (TÜBİTAK) işbirliğiyle yürütülen "Aile ve Sosyal Politika Bilgi Sistemi" bu konuda lider bir projedir. Proje, çocuklar, yaşlılar, EB'ler, aileler, yoksullar ve kadınlar hakkındaki verilerden sorumlu olan ilgili paydaşlardan tam, kesin ve güncel bilgiler elde etmeyi amaçlamaktadır. Bir diğer önemli proje ise, 2013 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile işbirliği içinde EYHGM tarafından başlatılan "Türkiye'de EBHS'nin Uygulanmasının ve İzlenmesinin Desteklenmesi" dir. 2014 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır; projenin planlanan faaliyetleri şunlardır; EBHS'nin uygulama açısından mevcut politikaların incelenmesi, gerekli politikaların oluşturulması, ilişkili kamu kurumlarında insan hakları çerçevesinde EB'lerin haklarının gözden geçirilmesi ve bu hakların izlenmesine yönelik gösterge setlerinin geliştirilmesi amacıyla bilinci artırmak

Madde 32: Uluslararası işbirliği

315. Birçok uluslararası ve bölgesel örgütle işbirliğinin yanısıra Türkiye, özellikle BM, Avrupa Konseyi iştirak organları ve üyelik müzakerelerinin yürütüldüğü AB organlarıyla karşılıklı işbirliğine sahiptir. Engellilik açısından uluslararası örgütlerle koordinasyon kapsamında; Türkiye Cumhuriyeti toplantılar, sempozyumlar veya çalıştaylar gibi uluslararası etkinliklere katılır ve bilgi alışverişinde bulunur, ülke raporlarına katkıda bulunur ve hak temelli engellilik politikaları ve uygulamalarını geliştirmeye yönelik Projeleri yürütür.

316. Türkiye, Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP) üçüncü on yıl 2013-2022 için hazırladığı Incheon Stratejisi'nin hazırlık çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Ayrıca BM, 23 Nisan 2013'te New York'ta toplanan BM Engellilik ve Kalkınma Genel Kurulu Yüksek Düzey Toplantısında Bakanlar düzeyinde temsil edilmiştir.

317. EYHGM, 2006-2015 Avrupa Konseyi (AK) Engellilik Eylem Planı kapsamında yapılan alt komite etkinlikleri de dahil olmak üzere tüm faaliyetlere katkıda bulunur. Eylem Planının ara dönem gözden geçirilmesine ilişkin Konferans, 2010 yılında İstanbul'da ÖZIDA'nın (geçersiz) işbirliğiyle AK tarafından organize edilmiştir.

318. Ayrıca, DSÖ ile olan işbirliğinin bir parçası olarak, Türkiye ICF (İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması) sisteminin benimsenmesi, kullanılması ve yaygınlaştırılması için altyapı çalışmaları yürütmektedir.

319. 2013 yılında UNICEF ve EYHGM'nin işbirliğiyle "Sosyal Mesafeyi Azaltma" projesi başlatılmıştır. Proje, engelli çocuklar, aileleri ve toplumun geri kalanı arasındaki sosyal mesafeyi azaltmayı amaçlayan bir kampanya ve bir anketi içermektedir. Buna ek olarak, proje aynı zamanda ICF (İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması) ile uyumlu olarak engelliliğin değerlendirilmesinde kullanılan tıbbi kurul raporunun bir çocuk versiyonunu hazırlamayı amaçlamaktadır. Dahası, EYHGM tarafından 2013 yılında UNDP ile işbirliği içinde "Türkiye'de EKHS Uygulanmasının ve İzlenmesinin Desteklenmesi" Projesi başlatılmıştır (Ayrıca bkz. Madde 31).

320. Buna ek olarak, AB ile üyelik müzakerelerinin bağlamında, "Engelli Bireyler için Teşvik Hizmeti" (2008 programlama), "Özel Eğitimi Güçlendirme" (2008 programlama) ve "EB'ler için Hizmetlerin Artırılmasını" (2009 program) Projeleri Katılım Öncesi Yardım için AB aracının finansal desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, ÖZIDA, AB İstihdam ve Sosyal Dayanışmayı Programının-PROGRESS-(2007-2013) "Ayrımcılıkla Mücadele"

alt başlığı altında "Engellilik Ayrımcılığına Karşı Mücadele" projesini gerçekleştirmiştir (Ayrıca bkz. Madde 5).

321. 2009 yılında İŞKUR, MATRA kapsamında "İŞKUR'un Kurumsal Yapısının Güçlendirilmesi ve Engellilere Yönelik Geliştirilmiş İstihdam Stratejisi ve Mesleki Rehabilitasyonun Geliştirilmesi" projesini gerçekleştirmiştir (Ayrıca bkz. Madde 27).

322. Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi (TİKA) yönetimi, 100 ülkede kalkınmaya dayalı işbirliği faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye'nin 2002 ve 2011 yılları arasında 85 milyon Dolar'dan 1 milyar 273 milyon Dolar'a yükselen diğer ülkelere kalkınma desteği TİKA aracılığı ile dağıtıldı.

Madde 33: Ulusal uygulama ve izleme

323. 1997 yılında 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye uygun olarak engellilik politikası ve hizmetlerini diğer kamu kurumları arasında koordine etmek amacıyla Başbakanlık'ın bir organı olarak kurulan ÖZİDA, 2011 yılına kadar EB'lerin haklarının gerçekleştirilmesini teşvik etmek, EB'ler için politika ve hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla kamu kurumlarıyla işbirliği yapmayı içeren faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu bağlamda, EKHS'nin Türkiye tarafından imzalanması ve onaylanması ile ilgili hazırlık çalışmaları ÖZİDA'nın koordinasyonu altında yürütülmüştür. EYHGM'nin merkezi ve taşra teşkilatı 2011 yılında yürürlüğe giren 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile ASPB bünyesinde kurulmuştur. Bu nedenle kurulduğu günden bu yana Türkiye'nin odak noktası EYHGM olmuştur.

324. EKHS Madde 33'ün ikinci paragrafı tarafından öngörülen bağımsız mekanizmalar söz konusu olduğunda, Türkiye'de iki ayrı yapıdan söz edilebilir. İlki, 2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi altında kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu olup şu hedefleri içermektedir; kamu hizmetlerinin sunumu ile ilgili bağımsız ve etkin bir şikayet mekanizması oluşturmak ve idarenin insan haklarına saygı çerçevesinde hukukun ve adalete ilişkin her türlü eylem, davranış, tutum ve davranışların uygunluğuna ilişkin araştırmalar yapmak, araştırma yapmak ve tavsiyelerde bulunmak (Ayrıca bkz. Önsöz). Beş kamu denetçisinden biri engellilikle ilgili konulardan sorumludur.

325. İhlaller durumunda uygulanacak ikinci mekanizma İnsan Hakları Kurumu'dur. Kurumun görevleri, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, ihlallerden kaçınma, işkenceye karşı mücadele ve tedaviyi reddetmek, şikayet ve başvuruları incelemek ve sorunları çözmek için gerekli eylemi almak ve insan hakları araştırmaları yapmaktır (Ayrıca bkz. Önsöz). 2012 yılında mali ve idari açıdan bağımsız bir yapı olarak kurulan kurumun ilk toplantısı 24 Ocak 2013'te gerçekleştirildi. Başvuruların alınması ve incelenmesi gibi çalışma usulleri için hazırlık çalışmaları devam etmektedir (Ayrıca bkz. Önsöz).

326. EYHGM, EKHS'de bulunan ilkeler doğrultusunda ve özellikle de EB'ler, üniversiteler ve kamu kurumlarını temsil eden STK'lar ile işbirliği içinde ulusal rapor taslağı hazırladı. EBHS Komitesinin raporlama esasları Türkçe'ye çevrildi ve EYHGM'nin resmi web sitesinde yayınlandı. Bu süreçte, 21 engellilik ve 16 insan hakları STK'sı olmak üzere 37 STK'dan yazılı prosedüre katkı talep edildi. Bu raporun taslağı 30 Ekim 2013'te STK görüşüne sunuldu. Ayrıca, raporun yayınlanmasından iki hafta sonra, çeşitli engelleri temsil eden şemsiye kuruluşlar ve 50 engelli organizasyonun katıldığı bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda örgütlerin Ulusal Rapora sundukları görüş ve katkılar alındı. Bu noktada, Ulusal Rapor hazırlanırken yaşanan yazışma ve işbirliğinin, Türkiye'de bilinci artırma ve kamuoyu oluşturma çabalarına kesinlikle çok katkıda bulunduğu altı çizilmelidir.

327. ÖZİDA, tüm politika alanlarında engelliliği teşvik etmek ve yaygınlaştırmak amacıyla 1997'den 2011'e kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bu dönemde, STK'lar, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte ÖZİDA'nın iki danışma kurulunda temsil edilmiştir. İlgili danışma kurullarının isimleri "Özürlüler Şurası" ve "Özürlüler Yüksek Kurulu" idi (Ayrıca bkz. Önsöz). 22 Ocak 2009'da yapılan 25. Özürlüler Yüksek Kurulu Toplantısında, EKHS gündeme getirildi ve Sözleşme tarafından öngörülen yükümlülüklerin kabul edilebilir olduğu ve onay sürecinin olabildiğince erken tamamlanmasına karar verildi.

328. Dahası, Türkiye'de EKHS'nin uygulanmasının teşvik edilmesi ve izlenmesi ile ilgili seminerler veya yayınlar yoluyla gerçekleştirilecek bilinçlendirme faaliyetleri için ASPB tarafından 2012 bütçesinde bir proje fonu tahsis edilmiştir. Fon, EKHS'nin uygulanması konusunda ulusal bir eylem planı hazırlanması ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla 2013'te yeniden tahsis edilmiştir.
